
A DEMOKRÁCIA MINŐSÉGE

MAGYAR POLITIKATUDOMÁNYI TÁRSASÁG
2016. ÉVI VÁNDORGYŰLÉS

PROGRAM

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
POLITOLÓGIA TANSZÉK
2016. június 17-18., Esztergom

TARTALOM

1. A DEMOKRÁCIA MINŐSÉGE.....	1
2. PROGRAM.....	2
3. KEYNOTE SPEECH.....	4
4. SZEKCIÓK.....	6
5. RÉSZLETES IDŐ- ÉS TEREMBEOSZTÁS.....	15
6. ABSZTRAKTOK.....	30
6.1. 1. SZEKCIÓ.....	30
6.2. 2. SZEKCIÓ.....	38
6.3. 3. SZEKCIÓ.....	42
6.4. 4. SZEKCIÓ.....	47
6.5. 5. SZEKCIÓ.....	55
6.6. 6. SZEKCIÓ.....	61
6.7. 7. SZEKCIÓ.....	66
6.8. 8. SZEKCIÓ.....	70
6.9. 9. SZEKCIÓ.....	78
6.10. 10. SZEKCIÓ.....	80
6.11. 11. SZEKCIÓ.....	84
6.12. 12. SZEKCIÓ.....	88

A DEMOKRÁCIA MINŐSÉGE

Mitől jó minőségű egy demokrácia? A nemzetközi szakirodalom nagyjából a kétezres évek közepe óta foglalkozik intenzívebben ezzel a kérdéssel, legyen szó normatív vagy éppen empirikus megközelítésről. A hazai politikatudomány csak érintőlegesen tárgyalta eddig ezt a kérdést, néhány cikk és kötet kivételével nem készültek sem normatív kritériumrendszerek, sem pedig ezen kritériumrendszer alapján a hazai demokráciát elemző empirikus írások.

Másrésről minden egyes politikatudományi munka ilyen munka, hiszen az empirikus elemzések kiindulópontját igen gyakran valamilyen kritériumok megfogalmazása jelenti: az értékelések mindig valamilyen explicit vagy implicit értékskálát vesznek alapul, azaz az értékelő mozzanata révén végeredményben minden politikatudományi munka a demokrácia minőségéről mond nekünk valamit. Az MPTT 2016. évi vándorgyűlésének felhívása arra buzdít, hogy gyűjtsük egybe ezeket a kritériumokat és értékeljük akár a magyar, akár más demokráciák minőségét ezen kritériumrendszerek segítségével.

Van-e intézményi biztosítéka vagy legalább ösztönzője a jó minőségű demokrácia kialakulásának és/vagy fennmaradásának? Vagy elegendő lenne a minőségi demokrácia okait a politikai elit magatartásmintáiban fellelni? Mire van szükség a politikai vezetők és a politikai pártok részéről ahhoz, hogy jó minőségű demokráciánk legyen? Megfogalmazhatók-e valamilyen elvárások a választópolgárokkal és/vagy a civil társadalommal szemben, ha az lenne a kitűzött cél, hogy a politikai rendszer ne csak a minimalista demokráciaelmélet követelményeinek feleljen meg? Hol húzódnak a demokrácia határai? Létezik-e egyértelmű és jól meghatározható határvonal egy rossz minőségű demokrácia és egy demokráciának már nem nevezhető politikai rendszer között? Mi különbözteti meg a demokráciának látszó rezsimeket a jó minőségű demokráciától? Milyen előfeltételei vannak a demokrácia kialakulásának és fennmaradásának a nyugati világon kívül? A politikai kultúra mely aspektusai javítják a demokrácia színvonalát? Milyen döntéshozatali mechanizmusok és közpolitikai alternatívák javítják a demokráciánk minőségét? Van-e összefüggés a demokrácia minősége és a gazdaság szabadsága illetve a kapitalizmus között? Milyen eljárások és intézmények erősíthetik a demokratikus legitimitást az Európai Unión belül?

Ezekre a normatív kérdésekre adott válaszok deríthetnek fényt arra, hogy politikatudományi szempontból milyen elvárásaink lehetnek a demokrácia kvalitásával kapcsolatban. Ugyanakkor a politikatudomány nem állhat meg a kritériumrendszerek megfogalmazásánál: az elméleti megközelítések eredményeit alkalmazva ugyanis láttelelet lehet adni a magyar demokrácia állapotáról, össze lehet vetni más közép-európai demokráciák állapotával és persze a nyugat-európai mintákkal. A magyar demokrácia minőségének felmérése lenne tehát az MPTT 2016. évi vándorgyűlésének legfontosabb célkitűzése.

PROGRAM

2016. június 17., péntek

12.00-13.00	Ebéd (Szent Adalbert Központ)
13.00-13.15	<i>Megnyitó</i>
13.15-13.50	<i>Kolnai-díj átadása</i>
14.00-15.30	<i>Szekcióülések</i>
15.30-16.00	Kávészünet
16.00-17.30	<i>Szekcióülések</i>
18.00-19.30	Keynote speech: Jørgen Møller (University Aarhus)
19.30-22.00	Vacsora (Prímás Pince)

2016. június 18., szombat

9.30-11.00	<i>Szekcióülések</i>
11.00-11.30	Kávészünet
11.30-13.00	<i>Szekcióülések</i>
13.00-14.00	Ebéd (Szent Adalbert Központ)

Péntek	12.00-13.00	12.00-13.00 <i>Ebéd</i>							
	13.00-14.00	13.00-14.00 <i>Megnyitó / Kolnai díj</i>							
		205-206. terem	307. terem	213. terem	309. terem	304. terem	303. terem	210. terem	316. terem
Péntek	14.00-15.30								
		1. szekció	2. szekció	3. szekció	4. szekció	5. szekció	6. szekció	8. szekció	11. szekció
		1.1. panel	2.1. panel	3.1. panel	4.1. panel	5.1. panel	6.1. panel	8.1. panel	11.1. panel
	15.30 - 16.00 <i>Kávészünet</i>								
	16.00-17.30	1. szekció	2. szekció	3. szekció	4. szekció	5. szekció	6. szekció	8. szekció	11. szekció
		1.2. panel	2.2. panel	3.2. panel	4.2. panel	5.2. panel	6.2. panel	8.2. panel	11.2. panel
	18.00-19.30	Keynote speech: Jørgen Møller - Dealing with democratic diversity							
	19.30-22.00	<i>Vacsora (Primás Pince)</i>							
	Szombat	9.30-11.00							
1. szekció			2. szekció	10. szekció	4. szekció	5. szekció	7. szekció	8. szekció	12. szekció
1.3. panel			2.3. panel	10.1. panel	4.3. panel	5.3. panel	7.1. panel	8.3. panel	12.1. panel
11.00 - 11.30 <i>Kávészünet</i>									
11.30-13.00		1. szekció	9. szekció	10. szekció	4. szekció		7. szekció	8. szekció	12. szekció
		1.4. panel	9.1. panel	10.2. panel	4.4. panel		7.2. panel	8.4. panel	12.2. panel
13.00-14.00	<i>Ebéd</i>								

KEYNOTE SPEECH

PPKE BTK, Iohanneum, 2016. június 17. 18.00h

JØRGEN MØLLER

(University Aarhus)

DEALING WITH DEMOCRATIC DIVERSITY

The massive democratization after the end of the Cold War has made the set of democracies more diverse. These differences have rekindled debates about the quality of democracy and about the causes of democratic development. In this lecture, I first review the most prominent definitions of democracy. I then use this review to map the global democratic development during the so-called third wave of democratization. Finally, I address the question of democratic sequencing, both in the contemporary era and from a longer-term historical perspective.

Jørgen Møller 2007-ben védte meg *The Post-communist Tripartition* című disszertációját a European University Institute politikatudományi programjában. 2008 óta a University Aarhus tanára, ahol több alkalommal is elnyerte az év oktatója címet. 2011-ben a Meisel-Laponce Award nyertese az *International Political Science Review* folyóiratban 2006-2010 között megjelent legjobb cikkért. Ugyanabban az évben a Frank Cass Prize kitüntette a *Democratization* című folyóiratban 2011-ben megjelent legjobb publikációért. Tanulmányai vezető nemzetközi folyóiratokban jelentek meg, könyveit pedig a legjobb társadalomtudományi kiadók adták ki. A legismertebb politikatudományi folyóiratok és kiadók számára készített bírálatokat.

Könyvei:

Post-communist Regime Change: A Comparative Study, Routledge (2009);

Requisites of Democracy: Conceptualization, Measurement, and Explanation, London: Routledge (with Svend-Erik Skaaning; 2010);

Democracy and Democratization in Comparative Perspective: Conceptions, Conjunctures, Causes, and Consequences. London: Routledge (with Svend-Erik Skaaning; 2012);

The Rule of Law: Definitions, Measures, Patterns, and Causes. London: Palgrave Macmillan (with Svend-Erik Skaaning; 2014).

Cikkek (válogatás):

The Three Worlds of Post-Communism: Revisiting Deep and Proximate Explanations, *Democratization*, Vol. 16, No. 2, pp. 298-322 (with Svend-Erik Skaaning; 2009);

Beyond the Radial Delusion: Conceptualizing and Measuring Democracy and Non-Democracy, *International Political Science Review*, Vol. 31, No. 3, pp. 261-283 (with Svend-Erik Skaaning; 2010);

Marshall Revisited: The Sequence of Citizenship Rights in the Twenty-First Century, *Government and Opposition*, Vol. 45 nr. 4, pp. 457-483 (with Svend-Erik Skaaning; 2010);

Stateness First?, *Democratization*, Vol. 18, No. 1, pp. 1-24 (with Svend-Erik Skaaning; 2011);

On the Limited Interchangeability of Rule of Law Measures, *European Political Science Review*, Vol. 3, No. 3, pp. 371-394 (with Svend-Erik Skaaning, 2011);

When One Might Not See the Wood for the Trees: The ‘Historical Turn’ in Democratization Studies, Critical Junctures, and Cross-Case Comparisons, *Democratization*, Vol. 20, Nr. 4, pp. 693-715 (2013);

Regime Types and Democratic Sequencing, *Journal of Democracy*, Vol. 24, No. 1, pp. 142-156 (with Svend-Erik Skaaning, 2013);

Autocracies, Democracies, and the Violation of Civil Liberties, *Democratization*, Vol. 20, No. 1, pp. 82-106 (with Svend-Erik Skaaning, 2013);

The Medieval Roots of Democracy, *Journal of Democracy*, Vol. 26, Nr. 3, pp. 110-123. (2015)

SZEKCIÓK

1. szekció: A demokrácia minősége politikaelméleti szempontból

1.1. PANEL: NORMATIVITÁS ÉS REALIZMUS A DEMOKRÁCIAELMÉLETBEN

Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI) – Demokratikus állhatatosság: Kísérlet egy egyszerre realista és normatív demokráciaelmélet kidolgozására Andrew Sabl Ruling Passions című könyvében

Illés Gábor (MTA TK PTI/ELTE ÁJK) – Demokratikus politikai cselekvés és erényetikai realizmus

Pap Milán (MTA TK PTI/NKE MTKK) – Poszt-liberális demokrácia: társadalmi értékpluralizmus és a modus vivendi elmélete

Málik József Zoltán (ELTE ÁJK) - A demokrácia procedurális értelmezésének kritikái

1.2. PANEL: LIBERALIZMUS, ERKÖLCS ÉS POLITIKAI REALIZMUS

Ujlaki Anna (BCE TK/MTA TK PTI) – John Rawls liberalizmusa és annak politikai realista kritikája

Csornay Annamária (ELTE BTK/MTA TK PTI) – Normativitás és erkölcs a rawls-i liberális demokráciában versus a politikai realizmusban

Darabos Ádám (BCE) – Reinhold Niebuhr és a keresztény realizmus

Máncs Tibor (ELTE ÁJK/MTA TK PTI) – A politikai realizmus moralitása

1.3. PANEL: A POLITIKA FOGALMAI A MAGYAR POLITIKATUDOMÁNYBAN ÉS POLITIKAI GONDOLKODÁSBAN

Gyulai Attila (MTA TK PTI) – Demokrácia és politikai tudás – A rendszerváltás utáni magyar politikaelmélet episztemológiai fordulatai

Deák-Bárdos Tamás (MTA TK PTI) – Politika és fogalmai a magyar politikatudományban

Németh Nikolett (MTA TK PTI) – Viták a magyar politikatudomány természetéről

Csizmadia Ervin (MTA TK PTI) – A demokratikus ellenzék politikaképe

1.4. PANEL: A LIBERÁLIS DEMOKRÁCIA KORTÁRS KIHÍVÁSAI

Nyirkos Tamás (PPKE BTK) – Mennyiség és minőség: viták a többség zsarnokságáról

Szilágyi István (PTE) – A Podemos demokrácia felfogása

Tóth Gergely (ELTE BTK) – Irónia – a demokrácia alapértéke, a demokrácia kerékkötője

2. szekció: A jó, a rossz (és az egészen csúf) intézmények és demokráciák

2.1. PANEL: A DEMOKRÁCIA MŰKÖDÉSE ÉS MINŐSÉGE ÚJ INTÉZMÉNYI KERETEK KÖZÖTT

Gyulai Attila (MTA TK) – Stein-Zalai Juliane (MTA TK): Illiberális állam építés alatt? Magyarország a demokráciaelméletek szempontjából

Tóka Gábor (CEU) – A térképrajzoló szereplése a 2014-es országgyűlési választásokon: Az új választókerületi határok előzetesen várt és utólag megfigyelt hatása

Dobos Gábor (MTA TK PTI/BCE) - Papp Zsófia (MTA TK PTI) – Változó intézmény, változó szerepek: a magyar önkormányzati rendszer átalakulása a polgármesterek szemüvegén keresztül

2.2. PANEL: KORMÁNYZÁS ÉS TÖRVÉNYHOZÁS AZ ÚJ MAGYAR INTÉZMÉNYRENDSZER KERETEI KÖZÖTT

Molnár Csaba (MTA TK PTI) – Kubik Bálint (MTA TK PTI): Mérhető-e a törvényhozás minősége?

Papp Zsófia (MTA TK PTI) – Do Personalized Campaigns Hint at Legislator Activities? The Hungarian Case

Ványi Éva (BCE PTI) – Határeset. A központi közigazgatás politizációjának hatása a demokrácia minőségére

Izmini Richárd (MET) – Akik a kormány helyett döntenek

2.3. PANEL: A DEMOKRATIKUS INTÉZMÉNYEK FEJLŐDÉSE EURÓPÁBAN – NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

Bartha Attila (MTA TK PTI) – Europeanisation, institutions and development: understanding vulnerability in Southern and Central-Eastern Europe

Galambos László (BCE) – A szakértői kormány, mint kivételes állapot

3. szekció: Politikai elit és politikai vezetők

3.1. PANEL: POLITIKAI ELIT ÉS POLITIKAI VEZETÉS I.

Papp Zsófia (MTA TK PTI) – A jelöltállítási mintázatok változása Magyarországon, 1990-2010

Farkas Attila és Kovarek Dániel (BCE / CEU) – A Jobbik mérséklődése az egyéni képviselő-jelöltek vizsgálatának tükrében

Kristóf Luca (MTA TK SZI) – Kultúrpolitika és reputáció – Elitkiválasztódás és -kiválasztás a magyar kulturális mezőben

Metz Rudolf (MTA TK PTI / BCE) – A vezetés három arca: egy empirikus kutatás alapjai

3.2. PANEL: POLITIKAI ELIT ÉS POLITIKAI VEZETÉS II.

Illés Gábor (MTA TK PTI / ELTE ÁJK) – De Gaulle három válsága

Málik József Zoltán (ELTE ÁJK) – Politikai rezsimek és elitek

Hajdú András (BCE) – Vezér és dinasztia. Család mint politikai erőforrás?

Körösényi András (MTA TK PTI / BCE) – Vezérdemokrácia elméletben és gyakorlatban: Weber és Orbán

4. szekció: Politikai kultúra és választók

4.1. PANEL: VÁLASZTÓI MAGATARTÁS

Wiener György (DE JÁK) – A választói magatartás jellegzetességei 2010 előtt és után

Patkós Veronika (MTA TK PTI) – A pártosság hatása a demokrácia minőségére

Harkányi Ádám Máté (KRE) – Stratégiai szavazás Magyarországon a választási reformot követően

4.2. PANEL: A DEMOKRÁCIA MINŐSÉGE ÉS AZ ÁLLAMPOLGÁRI NEVELÉS KAPCSOLATA

Oross Dániel (MTA TK PTI) – Hogyan mérhető empirikusan az aktív állampolgárság és a demokrácia nevelés?

Kovács Tamás (MTA TK PTI) – Polgár a demokráciában: a demokratikus állampolgárság eltérő értelmezései

Lakatos Júlia (Méltányosság Politikaelemző Központ) – Hogyan hatott az amerikai demokrácia minőségére az állampolgári nevelés?

Pap Milán (MTA TK PTI / NKE MTKK) – „Mindennapi demokratizmus”: szocialista demokrácia és állampolgári nevelés a Kádár-korszakban

4.3. PANEL: AZ ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTEL TENDENCIÁI

Mikecz Dániel (MTA TK PTI) – Tüntetéskutatás: egy módszertan bemutatása

Mikecz Dániel (MTA TK PTI) - Böcskei Balázs (MTA TK PTI) – Túl az univerzalitáson: a civil cselekvés új mintái Magyarországon

Gerő Márton (MTA TK SZI) – Motivációk és részvételi tapasztalatok

Szabó Andrea (MTA TK PTI) – Tüntetéskutatás: Az online és a személyes kérdés különbségei

4.4. PANEL: APÁTIA, RADIKALIZMUS, POSZTMATERIALIZMUS A MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN

Bognár Adrienn (PTE BTK) – A fiatalok politikai szocializációját és politikai aktivitását befolyásoló tényezők

Kmetty Zoltán (ELTE TÁTK) – Elkötelezettek és csapódók – A Fidesz egyetemista szavazóbázisának struktúrája

Róna Dániel (BCE) – A Jobbik egyetemista-főiskolás támogatói

Oross Dániel (MTA TK PTI) – Szabó Andrea (MTA TK PTI) – Politikai részvételi mintázatok a magyar egyetemisták és főiskolások körében

5. szekció: A közpolitika minősége – hazai és nemzetközi perspektívák

5.1. PANEL: A KÖZPOLITIKA INPUT MOZZANATAI

Pupek Emese (NKE) – Új közpolitika születik? – Miért éppen a kreatív ipar?

Zorigt Burtejin (MTA TK PTI) – Női képviselők tevékenysége 1990 és 2014 között

Jugivits Károly (BCE) – A jogalkotás tartalmi megalapozottsága a jogi oktatás tükrében

5.2. PANEL: A KÖZPOLITIKA „THROUGHPUT” MOZZANATAI

Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – Rosta Miklós (BCE) – Máthé Réka (NKE) – Joined-up service provision in Hungarian Local Governments: The case of Shared IT Service Centers

Bartha Attila (MTA TK PTI): Sustainable populism: economic policy trends in Hungary

Somlyódy Edit (SZE): A hatékony és koordinatív állam gazdaságfejlesztő szerepben

Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – Csengődi Sándor (BCE) – Kucsura Bence (BCE): Állami vállalatok tündöklése és – tündöklése? Az állami vállalati szektorral kapcsolatos adminisztratív politika 1998-2014 között

5.3. PANEL: A KÖZPOLITIKA „OUTPUT/OUTCOME” MOZZANATAI

Török Zoltán (BCE) – The success of the nation? A comparative analysis of the Visegrad 4 countries' past 20 years development of governance and life quality indicators

Máthé Réka (NKE) – Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – Civil szervezetek kapacitásfejlesztése kormányzati eszközökkel? Egy esettanulmány

Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – Ugródsy Márton (BCE): Teljesítménymenedzsment és állampolgári bizalom: van-e összefüggés közöttük?

6. szekció: Európai uniós kormányzás, legitimáció és demokrácia az „állandó válság” állapotában

6.1. PANEL: DEMOKRATIKUS LEGITIMÁCIÓ AZ UNIÓBAN

Arató Krisztina (ELTE ÁJK) – A tagállami demokráciák és az Európai Unió

Varga András (NKE NETK) – Politikai úton az EU nagyobb input legitimációja felé – a Spitzenkadidat rendszer tanulságai és lehetséges fejlődési irányai

Hegedűs István (Magyarországi Európa Társaság) – Populista fordulat az Európai Unióban?

Kováts Eszter (Friedrich Ebert Stiftung) – A gender mint ellenségkép Európában és az EU legitimációs válsága

Koller Boglárka (NKE NETK) – Legitimáció az Unióban a polgárok szemszögéből, különös tekintettel a kelet-közép európaiak tagsági tapasztalataira

6.2. PANEL: EURÓPAI KORMÁNYZÁS ÉS DEMOKRÁCIA – BELSŐ ÉS KÜLSŐ KIHÍVÁSOK

Szijártó Norbert (MTA KRTH / NKE NETK) – Az Öt Elnök Jelentése – az eurózána gazdasági kormányzásának jelene és jövője

Kaiser Tamás (NKE KTK) – A területi kormányzás hozzáadott értéke: a demokrácia új formái a makro régiós együttműködésekben

Molnár Anna (NKE KTK) – Az EU mediterrán politikájának értékelése az arab tavaszt követő folyamatok tükrébe

7. szekció: Kívül is van élet – minőségi demokrácia a nyugati világon túl

7.1. PANEL: A DEMOKRÁCIÁN INNEN...

Dudlák Tamás (BCE) – Demokratikus átalakulás Törökországban – az utóbbi évek mérlege

Szilágyi Zsolt (MTA BTK) – Keleten van-e Mongólia? A mongol demokrácia elmúlt 25 éve

Rácz Gábor (BCE) – A demokratizálódás három hulláma Ázsiában

7.2. PANEL: ...ÉS TÚL

Krajczár Gyula (BCE) – Az „írastudók” és az állam – A konfuciánus demokráciák jellegzetességei

Klemensits Péter (Pageo) – Miért nem működik a demokrácia Kambodzsában? A Hun Szen jelenség

Muszka Katalin (PPKE BTK) – Felemelkedési alternatívák – Kínai politikai fejlődési modellek a demokrácián túl

Kozjek-Gulyás Anett (PPKE BTK) – Kína – Demokrácia 21.századi kivitelben

8. szekció: Parties and Party Systems (in English)

8.1. PANEL: ELECTORAL BEHAVIOR

Bojan Todosijević (Institute of Social Sciences, Center for Political Studies and Public Opinion Research) – Public opinion on quality of democracy: Party preferences and electoral system evaluation in Serbia

Tibor Purger (Rutgers University) – Party Crashers – Is Political Pluralism Possible in Ethnic Interest Representation? The Examples from Serbia

Tamás Kiss (RIRNM) – Beyond the ethnic vote. Shifting determinants of the electoral behavior of the Transylvanian Hungarians

Daniel Bochsler (University of Zurich, NCCR Democracy) – Opposition from below. How local politics alters cleavage-based party systems

8.2. PANEL: IDEOLOGY AND STRATEGY

Máté Botos (PPCU) – The future of the People’s Party strategy and the quality of democracy

Csaba Molnár and Dániel Róna (Corvinus University) – Has Jobbik become more moderate?

David M. Winerither (University of Alberta) and Gilg Seeber (University of Innsbruck) – Two Worlds of Accountability? Party Families and Patterns of Linkage Building in Western and Eastern Europe

Vlastimil Havlík and Peter Spáč (Masaryk University) – Party System Dynamics, Agency, and Governance Performance as Explanation of Populist Survival: the Case of Smer-SD in Slovakia

8.3. PANEL: PARTY POLITICS AND THE (DE)CONSOLIDATION OF DEMOCRACY

Tõnis Saarts (Tallinn University, School of Governance, Law and Society) – Party System Consolidation and Democracy in Estonia and Latvia: Common Background, but Divergent Outcomes

Matthijs Bogaards (CEU) – Hungary: Defective Democracy or Competitive Authoritarian Regime?

András Tóth (MTA TK PTI) – The political consequences of economic nationalism: The importance of economic nationalism to understand generic fascism

Olivera Komar (University of Montenegro) – Montenegro: a democracy without alternations

8.4. PANEL: PARTY COMPETITION IN NEW AND OLD DEMOCRACIES

Fernando Casal Bertoa (University of Nottingham) and Zsolt Enyedi (Central European University) – Party system closure and the quality of democracy

Miriam Hänni and Daniel Bochsler (University of Zurich, NCCR Democracy) – Converting the crisis into political capital: voting for oppositions in established and in new democracies

Ekaterina R. Rashkova (Institute of Political Science, University of Innsbruck and NIAS EURIAS), (with Anna Trojer and Florian Tusch) – Size, Ideology or Money? What Matters for New Party Entry? Evidence from Austria

Marek Rybář (Comenius University) – Party Building, Intra-Party Competition, and EU integration in Slovakia and the Czech Republic

9. szekció: Politikai kommunikáció Magyarországon, 1990 – 2015

Pál Gábor (MTA TK PTI / NKE ÁKK ÁKI) – (Politikai) nyelvhasználat és (politikai) erőszak: koncepciók, elképzelések, értelmezési sémák a rendszerváltás utáni politikai diskurzusban

Nábelek Fruzsina (BCE) - Sólyom Barnabás (BCE) – A főváros és a kerületek viszonyának megjelenése az önkormányzati választási kampányokban, 2010-2014

Kiss Balázs (MTA TK PTI) – Hogyan írható meg a politikai kommunikáció története?

Bata Attila (ELTE) – A baloldali politikai közösség kommunikációja (1990-1997)

10. szekció: Közpénzek és demokrácia

10.1. PANEL: A KÖZPÉNZEKKEL VALÓ GAZDÁLKODÁS ALKOTMÁNYOS KORLÁTAI

Bende-Szabó Gábor (SZE ÁJK) – Közérdek és nyilvánosság a köztulajdonban álló gazdasági társaságok és a közpénzből létrehozott alapítványok működésében

G. Karácsony Gergely (SZE ÁJK) – Közpolitika, közfeladat, közpénz, állami szabályozás és demokrácia

Smuk Péter (SZE ÁJK) – A párt- és kampányfinanszírozás mint a plurális demokrácia költsége

Stumpf István (SZE ÁJK) – A tulajdonviszonyokba való állami beavatkozás alkotmányos korlátai

10.2. PANEL: A KÖZPÉNZEK FELHASZNÁLÁSÁVAL KAPCSOLATOS DEMOKRATIKUS KÖTELEZETTSÉGEK

Kálmán János (SZE ÁJK) – A pénzügyi közvetítőrendszer makroszintű felügyeletének „bölcsője” – a pénzügyi stabilitás és az állami beavatkozás

Erdős Csaba (SZE ÁJK) – Az országgyűlési képviselők pénzügyi függetlensége, mint a jó demokrácia egyik biztosítéka

Váczi Péter (SZE ÁJK) – A strasbourgi demokrácia ára Magyarországon

11. szekció: Balkán és demokrácia

11.1. PANEL: A NYUGAT-BALKÁN ÁLLAMAI A DEMOKRÁCIAÉPÍTÉS FOLYAMATÁBAN

Lőrinczné Bencze Edit (KJF TBI) – A rendszerváltás sajátos vonásai Horvátországban

Ördögh Tibor (ELTE ÁJK) – Szerbia mint konszolidált demokrácia?

Kemenczy Ágnes (BCE TTK) – Bosznia-Hercegovina – a megrekedt kísérlet

11.2. PANEL: A VÁLTOZÓ NYUGAT-BALKÁN ÉS AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓ

Reményi Péter (PTE TTK) – Az albán állam(ok) és a változó Nyugat-Balkán

Braun András (ELTE ÁJK) – Elhúzódó európai uniós integrációs folyamat Macedóniában – A macedón politikai konfliktusok háttere

Endródi-Kovács Viktória (BCE TTK) – A nyugat-balkáni országok gazdasága és a demokrácia

12. szekció: Etnopolitika és demokrácia

12.1. PANEL: KISEBBSÉGI ETNOPOLITIKAI MOBILIZÁCIÓ

Dobos Balázs (MTA TK KKI) – Etnopolitikai mobilizáció és roma pártok Magyarországon

Kiss Tamás (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár) – A roma etnikai mobilizáció feltételei Erdély etnikailag vegyes lokális társadalmi tereiben

Toró Tibor (Sapientia EMTE) – Változó patrónus-kliens viszonyok és politikai mobilizáció a bánffyhunyadi és nagyváradi romák körében

Bakk Miklós (Sapientia EMTE) – Erdélyi autonómiaviták – szimbolikus konfliktusok

Székely István Gergő (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár) – Kisebbségi mandátumok Románia parlamentjében: etnobiznisz vagy proteszt-szavazás?

12.2. PANEL: ETNOPOLITIKA ÉS NEMZETÉPÍTÉS

Dobos Edgár (MTA TK KKI) – Kisebbségi léthelyzetek az etnopolitikai senkiföldjén: államalkotó és nemzeti kisebbségek Bosznia-Hercegovinában

Zahorán Csaba (Terra Recognita Alapítvány) – Patakfalvi Czirják Ágnes (PTI) – „Probably Moldova doesn't Exist”– Moldova az elvárások és realitások között

Kántor Zoltán (NPKI) – Két állampolgárság – két szavazat – két politikai közösség

Pogonyi Szabolcs (CEU) – Határon túli szimbolikus szavazatok

RÉSZLETES IDŐ- ÉS TEREMBEOSZTÁS

I. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 14.00-15.30

1. szekció - A demokrácia minősége politikaelméleti szempontból

1.1. PANEL: NORMATIVITÁS ÉS REALIZMUS A DEMOKRÁCIAELMÉLETBEN

205-206-os terem – levezető elnök: Mándi Tibor

Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI) – Demokratikus állhatatosság: Kísérlet egy egyszerre realista és normatív demokráciaelmélet kidolgozására Andrew Sabl Ruling Passions című könyvében

Illés Gábor (MTA TK PTI/ELTE ÁJK) – Demokratikus politikai cselekvés és erényetikai realizmus

Pap Milán (MTA TK PTI/NKE MTKK) – Poszt-liberális demokrácia: társadalmi értékpluralizmus és a modus vivendi elmélete

Málik József Zoltán (ELTE ÁJK) - A demokrácia procedurális értelmezésének kritikái

2. szekció – A jó, a rossz (és az egészen csúf) intézmények és demokráciák

2.1. PANEL: A DEMOKRÁCIA MŰKÖDÉSE ÉS MINŐSÉGE ÚJ INTÉZMÉNYI KERETEK KÖZÖTT

307-es terem – levezető elnök: Ványi Éva

Gyulai Attila (MTA TK PTI) – **Stein-Zalai Juliane** (MTA TK PTI): Illiberális állam építés alatt? Magyarország a demokráciaelméletek szempontjából

Tóka Gábor (CEU) – A térképrajzoló szereplése a 2014-es országgyűlési választásokon: Az új választókerületi határok előzetesen várt és utólag megfigyelt hatása

Dobos Gábor (MTA TK PTI/BCE) - **Papp Zsófia** (MTA TK PTI)– Változó intézmény, változó szerepek: a magyar önkormányzati rendszer átalakulása a polgármesterek szemüvegén keresztül

I. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 14.00-15.30

3. szekció – Politikai elit és politikai vezetők

3.1. PANEL: POLITIKAI ELIT ÉS POLITIKAI VEZETÉS I.

213-as terem – levezető elnök: Körösi András

Papp Zsófia (MTA TK PTI) – A jelöltállítási mintázatok változása Magyarországon, 1990-2010

Farkas Attila és Kovarek Dániel (BCE / CEU) – A Jobbik mérséklődése az egyéni képviselő-jelöltek vizsgálatának tükrében

Kristóf Luca (MTA TK SZI) – Kultúrpolitika és reputáció – Elitkiválasztódás és -kiválasztás a magyar kulturális mezőben

Metz Rudolf (MTA TK PTI / BCE) – A vezetés három arca: egy empirikus kutatás alapjai

4. szekció – Politikai kultúra és választók

4.1. PANEL: VÁLASZTÓI MAGATARTÁS

309-es terem – levezető elnök: Szabó Andrea

Wiener György (DE JÁK) – A választói magatartás jellegzetességei 2010 előtt és után

Patkós Veronika (MTA TK PTI) – A pártosság hatása a demokrácia minőségére

Harkányi Ádám Máté (KRE) – Stratégiai szavazás Magyarországon a választási reformot követően

5. szekció - A közpolitika minősége – hazai és nemzetközi perspektívák

5.1. PANEL: A KÖZPOLITIKA INPUT MOZZANATAI

304-es terem – levezető elnök: Máthé Réka

Pupek Emese (NKE) – Új közpolitika születik? – Miért éppen a kreatív ipar?

Zorigt Burtejín (MTA TK PTI) – Női képviselők tevékenysége 1990 és 2014 között

Jugivits Károly (BCE) – A jogalkotás tartalmi megalapozottsága a jogi oktatás tükrében

I. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 14.00-15.30

6. szekció - Európai uniós kormányzás, legitimáció és demokrácia az „állandó válság” állapotában

6.1. PANEL: DEMOKRATIKUS LEGITIMÁCIÓ AZ UNIÓBAN

303-as terem – levezető elnök: Koller Boglárka

Arató Krisztina (ELTE ÁJK) – A tagállami demokráciák és az Európai Unió

Varga András (NKE NETK) – Politikai úton az EU nagyobb input legitimációja felé – a Spitzenkadidat rendszer tanulságai és lehetséges fejlődési irányai

Hegedűs István (Magyarországi Európa Társaság) – Populista fordulat az Európai Unióban?

Kováts Eszter (Friedrich Ebert Stiftung) – A gender mint ellenségkép Európában és az EU legitimációs válsága

Koller Boglárka (NKE NETK) – Legitimáció az Unióban a polgárok szemszögéből, különös tekintettel a kelet-közép európaiak tagsági tapasztalataira

8. szekció – Parties and Party Systems

8.1. PANEL: ELECTORAL BEHAVIOR

room 210 – Chair: Zsolt Enyedi

Bojan Todosijević (Institute of Social Sciences, Center for Political Studies and Public Opinion Research) – Public opinion on quality of democracy: Party preferences and electoral system evaluation in Serbia

Tibor Purger (Rutgers University) Party Crashers – Is Political Pluralism Possible in Ethnic Interest Representation? The Examples from Serbia

Tamás Kiss (RIRNM) – Beyond the ethnic vote. Shifting determinants of the electoral behavior of the Transylvanian Hungarians

Daniel Bochsler (University of Zurich, NCCR Democracy) – Opposition from below. How local politics alters cleavage-based party systems

I. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 14.00-15.30

11. szekció – Balkán és demokrácia

11.1. PANEL: A NYUGAT-BALKÁN ÁLLAMAI A DEMOKRÁCIAÉPÍTÉS
FOLYAMATÁBAN

316-os terem – levezető elnök: Reményi Péter

Lőrinczné Bencze Edit (KJF TBI) – A rendszerváltás sajátos vonásai
Horvátországban

Ördögh Tibor (ELTE ÁJK) – Szerbia mint konszolidált demokrácia?

Kemenszky Ágnes (BCE TTK) – Bosznia-Hercegovina – a megrekedt
kísérlet

II. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 16.00-17.30

1. szekció - A demokrácia minősége politikaelméleti szempontból

1.2. PANEL: LIBERALIZMUS, ERKÖLCS ÉS POLITIKAI REALIZMUS

205-206-os terem – levezető elnök: Szűcs Zoltán Gábor

Ujlaki Anna (BCE TK / MTA TK PTI) – John Rawls liberalizmusa és annak politikai realista kritikája

Csornay Annamária (ELTE BTK / MTA TK PTI) – Normativitás és erkölcs a rawls-i liberális demokráciában *versus* a politikai realizmusban

Darabos Ádám (BCE) – Reinhold Niebuhr és a keresztény realizmus

Mándi Tibor (ELTE ÁJK / MTA TK PTI) – A politikai realizmus moralitása

2. szekció – A jó, a rossz (és az egészen csúf) intézmények és demokráciák

2.2. PANEL: KORMÁNYZÁS ÉS TÖRVÉNYHOZÁS AZ ÚJ MAGYAR INTÉZMÉNYRENDSZER KERETEI KÖZÖTT

307-es terem – levezető elnök: Várnagy Réka

Molnár Csaba (MTA TK PTI) – **Kubik Bálint** (MTA TK PTI): Mérhető-e a törvényhozás minősége?

Papp Zsófia (MTA TK PTI) – Do Personalized Campaigns Hint at Legislator Activities? The Hungarian Case

Ványi Éva (BCE PTI) – Határeset. A központi közigazgatás politizációjának hatása a demokrácia minőségére

Izmini Richárd (MET) – Akik a kormány helyett döntenek

3. szekció – Politikai elit és politikai vezetők

3.2. PANEL: POLITIKAI ELIT ÉS POLITIKAI VEZETÉS II.

213-as terem – levezető elnök: Metz Rudolf

Illés Gábor (MTA TK PTI / ELTE ÁJK) – De Gaulle három válsága

Málik József Zoltán (ELTE ÁJK) – Politikai elit és politikai vezetők

Hajdú András (BCE) – Vezér és dinasztia. Család mint politikai erőforrás?

Körösényi András (MTA TK PTI / BCE) – Vezérdemokrácia elméletben és gyakorlatban: Weber és Orbán

II. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 16.00-17.30

4. szekció – Politikai kultúra és választók

4.2. PANEL: A DEMOKRÁCIA MINŐSÉGE ÉS AZ ÁLLAMPOLGÁRI NEVELÉS
KAPCSOLATA

309-es terem – levezető elnök: Csizmadia Ervin

Oross Dániel (MTA TK PTI) – Hogyan mérhető empirikusan az aktív állampolgárság és a demokrácia nevelés?

Kovács Tamás (MTA TK PTI) – Polgár a demokráciában: a demokratikus állampolgárság eltérő értelmezései

Lakatos Júlia (Méltányosság Politikaelemző Központ) – Hogyan hatott az amerikai demokrácia minőségére az állampolgári nevelés?

Pap Milán (MTA TK / NKE MTKK) – „Mindennapi demokratizmus”: szocialista demokrácia és állampolgári nevelés a Kádár-korszakban

5. szekció - A közpolitika minősége – hazai és nemzetközi perspektívák

5.2. PANEL: A KÖZPOLITIKA „THROUGHPUT” MOZZANATAI

304-es terem – levezető elnök: Török Zoltán

Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – **Rosta Miklós** (BCE) – **Máthé Réka** (NKE) – Joined-up service provision in Hungarian Local Governments: The case of Shared IT Service Centers

Bartha Attila (MTA TK PTI) – Sustainable populism: economic policy trends in Hungary

Somlyódy Edit (SZE) – A hatékony és koordinatív állam gazdaságfejlesztő szerepben

Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – **Csengődi Sándor** (BCE) – **Kucsra Bence** (BCE) – Állami vállalatok tündöklése és – tündöklése? Az állami vállalati szektorral kapcsolatos adminisztratív politika 1998-2014 között

II. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 16.00-17.30

6. szekció - Európai uniós kormányzás, legitimáció és demokrácia az „állandó válság” állapotában

6.2. PANEL: EURÓPAI KORMÁNYZÁS ÉS DEMOKRÁCIA – BELSŐ ÉS KÜLSŐ
KIHÍVÁSOK

303-as terem – levezető elnök: Arató Krisztina

Szijártó Norbert (MTA KRTK / NKE NETK) – Az Öt Elnök Jelentése – az eurózóna gazdasági kormányzásának jelene és jövője

Kaiser Tamás (NKE KTK) – A területi kormányzás hozzáadott értéke: a demokrácia új formái a makro régiós együttműködésekben

Molnár Anna (NKE KTK) – Az EU mediterrán politikájának értékelése az arab tavaszt követő folyamatok tükrében

8. szekció – Parties and Party Systems

8.2. PANEL: IDEOLOGY AND STRATEGY
room 210 – Chair: Marek Rybář

Máté Botos (PPCU) – The future of the People’s Party strategy and the quality of democracy

Csaba Molnár and **Dániel Róna** (Corvinus University) – Has Jobbik become more moderate?

David M. Wineroither (University of Alberta) and **Gilg Seeber** (University of Innsbruck) – Two Worlds of Accountability? Party Families and Patterns of Linkage Building in Western and Eastern Europe

Vlastimil Havlík and **Peter Spáč** (Masaryk University) – Party System Dynamics, Agency, and Governance Performance as Explanation of Populist Survival: the Case of Smer-SD in Slovakia

II. IDŐSÁV: 2016.06.17. (PÉNTEK) – 16.00-17.30

11. szekció – Balkán és demokrácia

11.2. PANEL: A VÁLTOZÓ NYUGAT-BALKÁN ÉS AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓ

316-os terem – levezető elnök: Ördögh Tibor

Reményi Péter (PTE TTK) – Az albán állam(ok) és a változó Nyugat-Balkán

Braun András (ELTE ÁJK) – Elhúzódó európai uniós integrációs folyamat Macedóniában – A macedón politikai konfliktusok háttere

Endródi-Kovács Viktória (BCE TTK) – A nyugat-balkáni országok gazdasága és a demokrácia

III. IDŐSÁV: 2016.06.18. (SZOMBAT) – 9.30-11.00

1. szekció - A demokrácia minősége politikaelméleti szempontból

1.3. PANEL: A POLITIKA FOGALMAI A MAGYAR POLITIKATUDOMÁNYBAN ÉS POLITIKAI GONDOLKODÁSBAN

205-206-os terem – levezető elnök: Pap Milán

Gyulai Attila (MTA TK PTI) – Demokrácia és politikai tudás – A rendszerváltás utáni magyar politikaelmélet episztemológiai fordulatai

Deák-Bárdos Tamás (MTA TK PTI) – Politika és fogalmai a magyar politikatudományban

Németh Nikolett (MTA TK PTI) – Viták a magyar politikatudomány természetéről

Csizmadia Ervin (MTA TK PTI) – A demokratikus ellenzék politikaképe

2. szekció – A jó, a rossz (és az egészen csúf) intézmények és demokráciák

2.3. PANEL: A DEMOKRATIKUS INTÉZMÉNYEK FEJLŐDÉSE EURÓPÁBAN – NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

307-es terem – levezető elnök: Dobos Gábor

Bartha Attila (MTA TK PTI) – Europeanisation, institutions and development: understanding vulnerability in Southern and Central-Eastern Europe

Galambos László (BCE) – A szakértői kormány, mint kivételes állapot

III. IDŐSÁV: 2016.06.18. (SZOMBAT) – 9.30-11.00

10. szekció - Közpénzek és Demokrácia

10.1. PANEL: A KÖZPÉNZEKKEL VALÓ GAZDÁLKODÁS ALKOTMÁNYOS KORLÁTAI

213-as terem – levezető elnök: Stumpf István

Bende-Szabó Gábor (SZE ÁJK) – Közérdek és nyilvánosság a köztulajdonban álló gazdasági társaságok és a közpénzből létrehozott alapítványok működésében

G. Karácsony Gergely (SZE ÁJK) – Közpolitika, közfeladat, közpénz, állami szabályozás és demokrácia

Smuk Péter (SZE ÁJK) – A párt- és kampányfinanszírozás mint a plurális demokrácia költsége

Stumpf István (SZE ÁJK) – A tulajdonviszonyokba való állami beavatkozás alkotmányos korlátai

4. szekció – Politikai kultúra és választók

4.3. PANEL: ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTEL TENDENCIÁI

309-es terem – levezető elnök: Szabó Andrea

Mikecz Dániel (MTA TK PTI) – Tüntetéskutatás: egy módszertan bemutatása

Mikecz Dániel (MTA TK PTI) - **Böcskei Balázs** (MTA TK PTI) – Túl az univerzalitáson: a civil cselekvés új mintái Magyarországon

Gerő Márton (MTA TK SZI) – Motivációk és részvételi tapasztalatok

Szabó Andrea (MTA TK PTI) – Tüntetéskutatás: Az online és a személyes kérdezés különbségei

III. IDŐSÁV: 2016.06.18. (SZOMBAT) – 9.30-11.00

5. szekció - A közpolitika minősége – hazai és nemzetközi perspektívák

5.3. PANEL: A KÖZPOLITIKA „OUTPUT/OUTCOME” MOZZANATAI

304-es terem – levezető elnök: Ugrósdy Márton

Török Zoltán (BCE) – The success of the nation? A comparative analysis of the Visegrad 4 countries' past 20 years development of governance and life quality indicators

Máthé Réka (NKE) – **Hajnal György** (BCE, MTA TK) – Civil szervezetek kapacitásfejlesztése kormányzati eszközökkel? Egy esettanulmány

Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – **Ugrósdy Márton** (BCE): Teljesítménymenedzsment és állampolgári bizalom: van-e összefüggés közöttük?

7. szekció - Kívül is van élet – minőségi demokrácia a nyugati világon túl

7.1. PANEL: A DEMOKRÁCIÁN INNEN...

303-as terem – levezető elnök: Salát Gergely

Dudlák Tamás (BCE) – Demokratikus átalakulás Törökországban – az utóbbi évek mérlege

Szilágyi Zsolt (MTA BTK) – Keleten van-e Mongólia? A mongol demokrácia elmúlt 25 éve.

Rácz Gábor (BCE) – A demokratizálódás három hulláma Ázsiában

8. szekció – Parties and Party Systems

8.3. PANEL: PARTY POLITICS AND THE (DE)CONSOLIDATION OF DEMOCRACY

room 210 – Chair: Ekaterina R. Rashkova

Tõnis Saarts (Tallinn University) – Party System Consolidation and Democracy in Estonia and Latvia: Common Background, but Divergent Outcomes

Matthijs Bogaards (CEU) – Hungary: Defective Democracy or Competitive Authoritarian Regime?

Andras Tóth (MTA TK PTI) – The political consequences of economic nationalism: The importance of economic nationalism to understand generic fascism

Olivera Komar (University of Montenegro) – Montenegro: a democracy without alternations

III. IDŐSÁV: 2016.06.18. (SZOMBAT) – 9.30-11.00

12. szekció – Etnopolitika és demokácia

12.1. PANEL: KISEBBSÉGI ETNOPOLITIKAI MOBILIZÁCIÓ

316-os terem – levezető elnök: Kiss Tamás – discussant: Feischmidt Margit, MTA TK, tudományos főmunkatárs

Dobos Balázs (MTA TK KI) – Etnopolitikai mobilizáció és roma pártok Magyarországon

Kiss Tamás (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár) – A roma etnikai mobilizáció feltételei Erdély etnikailag vegyes lokális társadalmi tereiben

Toró Tibor (Sapientia EMTE) – Változó patrónus-kliens viszonyok és politikai mobilizáció a bánffyhungyadi és nagyváradai romák körében

Bakk Miklós (Sapientia EMTE) – Erdélyi autonómiaviták – szimbolikus konfliktusok

Székely István Gergő (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár) – Kisebbségi mandátumok Románia parlamentjében: etnobiznisz vagy proteszt-szavazás?

IV. IDŐSÁV: 2016.06.18. (SZOMBAT) – 11.30-13.00

1. szekció - A demokrácia minősége politikaelméleti szempontból

1.4. PANEL: A LIBERÁLIS DEMOKRÁCIA KORTÁRS KIHÍVÁSAI

205-206-os terem – levezető elnök: Csizmadia Ervin

Nyirkos Tamás (PPKE BTK) – Mennyiség és minőség: viták a többség zsarnokságáról

Szilágyi István (PTE) – A Podemos demokrácia felfogása

Tóth Gergely (ELTE BTK) – Irónia – a demokrácia alapértéke, a demokrácia kerékkötője

9. szekció – Politikai kommunikáció Magyarországon, 1990 – 2015

307-es terem – levezető elnök: Nábelek Fruzsina és Kiss Balázs

Pál Gábor (MTA TK PTI / NKE ÁKK ÁKI) – (Politikai) nyelvhasználat és (politikai) erőszak: koncepciók, elképzelések, értelmezési sémák a rendszerváltás utáni politikai diskurzusban

Nábelek Fruzsina (BCE) - **Sólyom Barnabás** (BCE) – A főváros és a kerületek viszonyának megjelenése az önkormányzati választási kampányokban, 2010-2014

Kiss Balázs (MTA TK PTI) – Hogyan írható meg a politikai kommunikáció története?

Bata Attila (ELTE) – A baloldali politikai közösség kommunikációja (1990-1997)

10. szekció - Közpénzek és Demokrácia

10.2. PANEL: A KÖZPÉNZEK FELHASZNÁLÁSÁVAL KAPCSOLATOS

DEMOKRATIKUS KÖTELEZETTSÉGEK

213-as terem – levezető elnök: Smuk Péter

Kálmán János (SZE ÁJK) – A pénzügyi közvetítőrendszer makroszintű felügyeletének „bölcsője” – a pénzügyi stabilitás és az állami beavatkozás

Erdős Csaba (SZE ÁJK) – Az országgyűlési képviselők pénzügyi függetlensége, mint a jó demokrácia egyik biztosítéka

Váczi Péter (SZE ÁJK) – A strasbourgi demokrácia ára Magyarországon

IV. IDŐSÁV: 2016.06.18. (SZOMBAT) – 11.30-13.00

4. szekció – Politikai kultúra és választók

4.4. PANEL APÁTIA, RADIKALIZMUS, POSZTMATERIALIZMUS A MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN

309-es terem – levezető elnök: Szabó Andrea

Bognár Adrienn (PTE BTK) – A fiatalok politikai szocializációját és politikai aktivitását befolyásoló tényezők

Kmetty Zoltán (ELTE TÁTK) – Elkötelezettek és csapódók – A Fidesz egyetemista szavazóbázisának struktúrája

Róna Dániel (BCE) – A Jobbik egyetemista-főiskolás támogatói

Oross Dániel (MTA TK PTI) – **Szabó Andrea** (MTA TK PTI) – Politikai részvételi mintázatok a magyar egyetemisták és főiskolások körében

7. szekció - Kívül is van élet – minőségi demokrácia a nyugati világon túl

7.2. PANEL ...ÉS TÚL

303-as terem – levezető elnök: Szilágyi Zsolt

Krajczár Gyula (BCE) – Az „írástudók” és az állam – A konfuciánus demokráciák jellegzetességei

Klemensits Péter (Pageo) – Miért nem működik a demokrácia Kambodzsában? A Hun Szen jelenség

Muszka Katalin (PPKE) – Felemelkedési alternatívák – Kínai politikai fejlődési modellek a demokrácián túl

Kozjek-Gulyás Anett (PPKE BTK) – Kína – Demokrácia 21.századi kivételben

IV. IDŐSÁV: 2016.06.18. (SZOMBAT) – 11.30-13.00

8. szekció – Parties and Party Systems

8.4. PANEL: PARTY COMPETITION IN NEW AND OLD DEMOCRACIES

room 210 – Chair: David M. Wineroither

Fernando Casal Bertoa (University of Nottingham) and **Zsolt Enyedi** (Central European University) – Party system closure and the quality of democracy

Miriam Hänni and **Daniel Bochsler** (University of Zurich, NCCR Democracy) – Converting the crisis into political capital: voting for oppositions in established and in new democracies

Ekaterina R. Rashkova (Institute of Political Science, University of Innsbruck and NIAS EURIAS), (with **Anna Trojer** and **Florian Tusch**) – Size, Ideology or Money? What Matters for New Party Entry? Evidence from Austria

Marek Rybář (Comenius University) – Party Building, Intra-Party Competition, and EU integration in Slovakia and the Czech Republic

12. szekció – Etnopolitika és demokácia

12.2. PANEL: ETNOPOLITIKA ÉS NEMZETÉPÍTÉS

316-os terem – levezető elnök: Toró Tibor

Dobos Edgár (MTA TK KKI) – Kisebbségi léthelyzetek az etnopolitikai senkiföldjén: államalkotó és nemzeti kisebbségek Bosznia-Hercegovinában

Zahorán Csaba (Terra Recognita Alapítvány) – **Patakfalvi Czirják Ágnes** (PTI) – „Probably Moldova doesn't Exist”– Moldova az elvárások és realitások között

Kántor Zoltán (NPKI) – Két állampolgárság – két szavazat – két politikai közösség

Pogonyi Szabolcs (CEU) – Határon túli szimbolikus szavazatok

ABSZTRAKTOK

1. szekció: A demokrácia minősége politikaelméleti szempontból

(Szekcióvezető: Mándi Tibor)

A demokrácia minőségének kérdése elválaszthatatlanul összekapcsolódik a demokrácia fogalmának és kritériumainak problémájával. A demokrácia meghatározása és jellegzetességeinek leírása Platón Állama óta a politikaelmélet legfontosabb témái közé tartozik, a modern tömegdemokrácia kialakulása és elterjedése óta pedig központi jelentőségű kérdéssé vált. A szekció keretében mód nyílik a demokrácia minimális, procedurális és szubsztantív definícióinak összevetésére, a belőlük levezethető, a demokrácia minőségét meghatározó kritériumok vizsgálatára, de általában a normatív-értékelő politikatudomány módszertani problémáinak tárgyalására is. Különös érdeklődéssel várjuk demokrácia és liberalizmus kapcsolatára, a „liberális demokrácia” mint a kortárs „nyugati” politikaelmélet meghatározó paradigmájára vonatkozó kérdésfeltevéseket, de a szekció nyitott a különféle normatív és analitikus, eszmetörténeti és kortárs fókuszú demokráciaelméleti megközelítések lehető legszélesebb köre számára.

1. PANEL: NORMATIVITÁS ÉS REALIZMUS A DEMOKRÁCIAELMÉLETBEN (Levezető elnök: Mándi Tibor)

1.1. Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI): Demokratikus állhatatosság: Kísérlet egy egyszerűre realista és normatív demokráciaelmélet kidolgozására Andrew Sabl Ruling Passions című könyvében

Az egyik legfontosabb kihívás a kortárs politikaelmélet számára, hogy képes-e realiztikus előfeltevések alapján, a demokrácia sajátosságaival és az emberi természettel összhangban lévő, ugyanakkor normatívan nem üres elméletet alkotni. A liberális elméletekkel szembeni realista korrekciós kísérletek az elmúlt két évtizedben ugyan fontos kritikákat fogalmaztak meg a mainstream elméletekkel szemben, s fontos kérdésekre világítottak rá, ám a normatív problémák kapcsán meglehetősen semmitmondóak maradtak. Pontosabban: úgy kritizálják a liberális demokrácia filozófiai fundamentumait, hogy az azokra épített liberális építményt nem támadják, s ez az ellentmondás sajátos cinizmushoz vezet a realista szerzők többségénél. Andrew Sabl Ruling passions című könyve fontos kivételt jelent ebben az irodalomban, amennyiben a demokráciával való erős azonosulás és a normatív igény a realizmus mellett a másik két alapvető pillérét jelenti a "demokratikus állhatatosság" általa megfogalmazott elméletének. Szemben az olyan, zömmel machiavelliánus indíttatású kísérletekkel, mint Mark Philp vagy Richard Bellamy munkássága vagy Bernard Williams hobbesi háttérű legitimitásemellete, amelyek a politikai cselekvés mércéit alapvetően nem etikainak tekintik, hanem valamiféle politikai egyensúlyigényre vagy Bellamy esetében tudatos hipokrizis szükségességére vezetnek vissza, Sabl könyvében a politikai szereplők cselekedeteinek mércéi nagyon is etikaiak. Sabl politikai etikája a politikai szerepek sokféleségéből, s az egyes szerepekhez tartozó politikai kötelességekből vezeti le a demokratikus politika megítélésének kritériumait. Ez a gondolat pedig kiutat mutathat a politikai realizmusnak a demokratikus politika mércéivel kapcsolatos vonatkozó antinómikus felfogásából.

1.1. Illés Gábor (MTA TK PTI/ELTE ÁJK): Demokratikus politikai cselekvés és erényetikai realizmus

A politikai cselekvés a realista politikaelmélet egyik központi témája. Ebből adódóan kritikus kérdés, hogy mi alapján ítéljük meg a politikai cselekvőket. A politikai moralizmus erkölcsi szempontokat javasol – a realista politikaelmélet kiindulópontja azonban éppen ezen politikán kívüli értékelési szempontok kritikája. Azok ugyanis a realisták szerint nem tartják tiszteletben a politika autonómiáját, egyszerre teljesíthetetlen és irreleváns szempontokat kérve számon a politikai cselekvőkön. Alternatívaként szóba kerülhetne a konzekvencializmus: „Győzzön tehát a fejedelem, és tartsa fenn hatalmát, s eszközeit tiszteletre méltónak fogják ítélni, és mindenki dicsérni fogja” – írja Machiavelli a Fejedelem tizennyolcadik fejezetében. Ha azonban a politikusi cselekvést kizárólag eredményei alapján ítéljük meg, akkor aligha tudjuk kizárni a pusztán szerencsés politikusokat a kiváló vezetők sorából. A kifejezetten politikai erényekre fókuszáló realista elméletek (Mark Philp, Andrew Sabl) amellett, hogy érdemben képesek hozzájárulni a politikai cselekvés konceptualizálásához, jelenthetnek valamiféle közéleti dilemmában. Megközelítésük ugyanis egyaránt képes kivédeni az irrelevancia vádját (tisztelőtlen tartva a politika autonómiáját), egyúttal kezelve a politikai szerencse problémáját is.

1.1. Pap Milán (MTA TK PTI / NKE MTKK): Poszt-liberális demokrácia: társadalmi értékpluralizmus és a modus vivendi elmélete

A politikai realizmus elméletei között sajátos vonulatot jelent a modus vivendi neo-hobbessiánus teóriája, amely a rawls-i politikafilozófia előtti pluralista liberalizmuskonceptióból, mindenekelőtt Isaiah Berlin elképzeléseiből indul ki. Az elmélet kortárs képviselői, többek között John Gray, John Horton vagy Glen Newey egy olyan poszt-liberális korszakot vizionálnak, amelyben a két évszázadra visszatekintő felvilágosult-liberális projekt kimerülésével a társadalmi együttélés kiegyensúlyozó feladata válik elsődlegessé a politikában. A kulturális pluralizmus és a társadalmi csoportok közötti béke garantálása a politika olyan megközelítését kívánja, amely a konstruktivista liberalizmust a politikai realizmus oldaláról kritizálja, ugyanakkor elutasítja az „anything goes” szélsőségesen relativista nézetét. A kortárs politikai szélsőségek megerősödése szükségessé teszi a liberális társadalmi modell védelmét. A modus vivendi teóriája elsősorban a társadalmi értékpluralizmus és a demokratikus politika védelmére vállalkozik. Olyan politikát fogalmaz meg, amely a politikai eljárásokra koncentrál, ugyanakkor a politika egyetlen távlati céljaként a társadalmi békét, és nem más magasabbhangú cél, jelöl ki. A modus vivendi neo-hobbessiánus elmélete ugyanakkor számos kérdést vet fel: meghatározható-e a modus vivendi fogalma a multikulturális társadalmakban, nem gátolja-e a politikai változást, elégséges-e a békés együttélést célként meghatározni? És mindezek mit jelentenek a demokrácia kortárs eszméjére és eljárásaira tekintettel? Előadásom utóbbi kérdések tárgyalásán keresztül kívánja meg bemutatni a modus vivendi realista elméletét.

1.1. Málik József Zoltán (ELTE ÁJK): A demokrácia procedurális értelmezésének kritikái

Széles körben elfogadott az a Schumpeterhez köthető vélekedés, hogy a demokrácia csupán egy forma, egy módszer a társadalmi rend létrehozására, és nem utal a demokratikus eljárásban megalkotott normák tartalmára. Másképpen fogalmazva, minden olyan politikai rendszert demokratikusnak nevezhetünk, amelyben az egyének szavazataiért politikai versengés folyik, és a démosz tagjai általuk szabadon választott képviselőkön keresztül gyakorolják hatalmukat. Ebből ered a demokráciának egy minimalista, procedurális értelmezése, amelyet Huntington velősen így fogalmaz meg: „A nyílt, szabad és egyenlő választások a demokrácia lényege, az elkerülhetetlen sine qua nonja. A választások által létrejött bármely kormány lehet szakszerűtlen, korrupt, rövidlátó, felelőtlen, speciális érdekek által vezérelt, és képtelen arra, hogy a közjó szükségletének megfelelő politikát alkalmazzon. Bár az ilyen minősítések a kormányzatot nemkívánatosá teszik, mégsem mondhatjuk, hogy ezzel a kormányzat nem demokratikus.” Előadásomban különböző megközelítésen alapuló érveket kívánok bemutatni, amelyek e nézet plauzibilitásába vetett hitet megkérdőjelezik. Úgy tűnik, hogy az intézményi tényezőkhöz kívül, a demokratikus rezsimok szubsztantív elemeket is magukban hordoznak, mint a demokratikus eljárások meghatározó környezetét adó változók, amelyek befolyásolják a demokratikus intézmények kialakulását és működőképességét.

2. PANEL: LIBERALIZMUS, ERKÖLCS ÉS POLITIKAI REALIZMUS (Levezető elnök: Szűcs Zoltán Gábor)

1.2. Ujlaki Anna (BCE TK / MTA TK PTI): John Rawls liberalizmusa és annak politikai realista kritikája

A kortárs angolszász politikai realizmus magját a Rawls igazságosságelméletével szemben megfogalmazott kritika adja. A realista gondolkodók A Theory of Justice által újjáéledő politikai moralizmussal szemben fogalmazzák meg saját elméletüket. Jelen tanulmány három fő kritikát emel ki, melyek realista oldalról érik a Rawls névvel fémjelzett politikai filozófiát: elsőként a noralitás elsődlegességének szinte valamennyi realista szerző által megemlített problematikáját a politikaival szemben; az igazságosság, illetve a rend prioritásának kérdését, valamint a rawlsi elmélet depolitizáltsága miatt megfogalmazott kételyeket. Rawls Political Liberalism című könyvében a komunitárius kritikára válaszolva több ponton módosította elméletét, életművében azonban sosem jelent meg explicit módon a realista kritika. E tanulmány azt igyekszik feltárni, mennyiben válaszolt a kortárs moralizmus „atyja” a realista kritikára a Political Liberalism lapjain, miközben pontosította elméletét, s válaszában mennyiben mozdult el maga is realista irányba. A kései Rawls valóban lépést tett a politikai realizmus felé, ez azonban korántsem az az elmozdulás volt, melyet a realisták tartanának kívánatosnak, így végső soron a realista kritika kiállja az érvényesség próbáját.

1.2. Csornay Annamária (ELTE BTK / MTA TK PTI): Normativitás és erkölcs a rawls-illiberális demokráciában versus a politikai realizmusban

A demokrácia minőségét vizsgálni összetett feladat: míg sok kutatás előnyben részesíti az empirikus megközelítést, érdemes politikaelméleti szempontból is megvizsgálni azt, hogy milyen tényezők befolyásolhatják a demokráciát. Ezek közül is elsődlegesnek tekinthetők azok a problémakörök, melyek egy berendezkedés alapjára, legitimitására vonatkoznak. Ilyen tekintetben a kortárs irányzatok közül két egymással bizonyos szempontból szembehelyezkedő felfogást emelnék ki: a rawlsiánus moralista liberalizmust és az (ennek kritikájával újjáéledő) realizmust. A realizmus politikaképe a moralista politikaelméletekkel szemben a politika elsődlegességét veszi kiindulópontnak. Ez azonban, ahogy majd látni fogjuk, nem jelenti azt, hogy a moralitást de facto elvetné. Így nem is meglepő, hogy a realista politikaelmélet határozottan elutasítja a „might is right” felfogást. Kísérletet teszek a Rawls politikaelméletében kirajzolódó erkölcsfelfogással szemben a realista erkölcskép bemutatására, amely alapján a két elmélet legitimációs elgondolásairól számot lehet adni. Összehasonlítva a két koncepciót, végezetül a következő kérdések merülnek fel. Elsőként az, hogy mennyiben elfogadhatóak ezek a legitimációs elméletek. Másodszor, hogy a rawlsiánus alapokon nyugvó liberális demokrácia legitimációjának valóban ellenpólusa-e a realista legitimációs kísérlet, vagy inkább úgy kellene a politikai realizmusra tekintenünk, mint ami az – általa kritizált – liberális álláspont korrekciója.

1.2 Darabos Ádám (BCE): Reinhold Niebuhr és a keresztény realizmus

Reinhold Niebuhr 20. századi amerikai teológus, kezdeti műveiben a '20-as évek szociális válságainak megoldását kereste. Munkásságának ezen időszakában a társadalmi igazságosság kérdéskörével foglalkozott, majd a moralitás, a vallás és a politika területén alkotott művei alapján vált korának legmeghatározóbb keresztény realista gondolkodójává. Niebuhr írásait végigkíséri a realizmus és az idealizmus közötti ellentét gondolata, ezek szélsőséges formáit határozottan elvetette. Úgy gondolta, hogy a két végpont között egyfajta „középút” adja meg a helyes kiindulópontot a keresztény politika céljainak meghatározásához. A dolgozatban először bemutatásra kerül, hogy – az ágostoni teológia alapjain álló – Niebuhr a realizmus-idealizmus ellentétpár közötti szakadékot hogyan hidalta át. Ezek után a keresztény realizmus gondolatának legfőbb sajátosságai kerülnek elemzésre, külön kiemelve azt a - már Machiavelli által is boncolgatott - kérdést, hogy az erények találkozása politikai szférával milyen eredményhez vezet, és hogy ennek milyen következményei vannak a politikai rendszer minőségére.

1.2. Mándi Tibor (ELTE ÁJK / MTA TK PTI): A politikai realizmus moralitása

Az előadás a politikai realizmus moralizmus-kritikájának kritikájára vállalkozik, elsősorban Bernard Williams, Raymond Geuss és Matt Sleat művei alapján. Álláspontunk szerint a politikai realisták politikai moralizmusra vonatkozó kritikája több hibában is szenved. Először is, megkérdőjelezhető a realisták politikai moralizmusról alkotott képe, mely egy olyan abszolút erkölcsiséget tulajdonít a bírált álláspont képviselőinek, mellyel azok nem feltétlenül azonosulnak. Másrészt, véleményünk szerint kimutatható, hogy a politikai realisták politikaképe is tartalmaz jól felismerhető, és megkerülhetetlennek tűnő morális elemeket, még ha ezek erkölcsi természetét a realista szerzők rendszerint nem is ismerik el (erre talán a legjobb példa Williams Basic Legitimation Demand-ja). Ehhez kapcsolódóan úgy véljük, az elméletek realista és morális természetű összetevőinek elsődlegességéről folytatott vita nagyrészt célt téveszt, illetve önmagában is előbbi állításunkat bizonyítja. Végül, az előbbieket – valamint Max Weber, Thomas Nagel és Hans-Jörg Sigwart vonatkozó írásai – alapján arra teszünk kísérletet, hogy a politikai realizmust a politikai moralitás egy sajátos válfajaként értelmezzük, mely ily módon fontos belátásokkal szolgálhat a politikai erkölcs természetét illetően.

3. PANEL: A POLITIKA FOGALMAI A MAGYAR POLITIKATUDOMÁNYBAN ÉS POLITIKAI GONDOLKODÁSBAN

(Levezető elnök: Pap Milán)

1.3. Gyulai Attila (MTA TK PTI): Demokrácia és politikai tudás – A rendszerváltás utáni magyar politikaelmélet episztemológiai fordulatai

Az előadás a hazai politikaelmélet elmúlt negyedszázadának főbb témáit, kulcspontjait és fordulatait vizsgálja a politikai tudás kérdésére fókuszálva. A politikai tudás problémája a magyar politikaelmélet kedvelt témája, különösen abból a szempontból, hogy miben más a politikával kapcsolatos tudás bármilyen más tudáshoz képest. Miközben a politikaelmélet egy jól meghatározható részproblémájáról volt szó, a politikai tudás kérdése lényegében a politika mibenlétének kérdésévé is vált. Az előadás a magyar politikaelméleti szerzők munkáit elemzi ebben az összefüggésben a következő területeket sorra véve. Mit kezdett a magyar politikaelmélet a demokratikus viszonyokra jellemző politikai tudás problémájával? A demokratikus berendezkedésből következtek-e a politikai tudásra vonatkozó elképzelések vagy a politika valamilyen általános fogalma adaptálódott-e a demokratikus viszonyokra? Igaz-e, hogy a politikai tudás problémája elsősorban a konzervatív politikaelmélet problémája volt? Milyen szakaszok és fordulatok tagolták a politikai tudásról szóló politikaelméleti vitákat az elmúlt évtizedekben? Mi a politikai tudás realista felfogása, és van-e a politikai tudásnak nem-realista felfogása a hazai politikaelméletben?

1.3. Deák-Bárdos Tamás (MTA TK PTI): Politika és fogalmai a magyar politikatudományban

A demokrácia fogalmának számtalan definíciója létezik és egy adott ország demokráciájának a minőségét is rengeteg féle módon le lehet írni, meg lehet próbálni megragadni, analitikus és normatív szempontok szerint egyaránt. De vajon mi a helyzet a politikával, a politika fogalmával egy demokráciában? Vajon hány politika fogalom létezik a magyar politikatudományban és azokból milyen általános, normatív értékek szűrhetők le? 1990 után a politikatudomány intézményesülésével és a politikatudomány mint "új" diszciplína megjelenésével a magyar politológia is nyitottá vált az új elméletek és tudományos iskolák befogadására és megismerésére. Megindult a különböző egyetemi és főiskolai jegyzetek összeállítása, a modern, magyar politikatudomány tananyagának megalkotása. E művek szinte kivétel nélkül a "mi a politika" kérdés megválaszolásával vezetik be a hallgatókat a politika tanulmányozásába. Azonban ezek a fogalmak korántsem homogének: lényegében tudományos munkákként változik a definíció és a mögöttük lévő normatív előfeltevés is. Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy megpróbáljam bemutatni és rendszerezni ezeket a definíciókat, valamint arra rávilágítani, hogy milyen értékválasztásbeli fordulatok történtek: hogyan jutott el a politika természetének jellemzése az univerzalista a partikulárishoz, a konszenzus orientálttól a konfliktusosig és az alárendeltől az elsőszámú közösségi rendezőerőig.

1.3. Németh Nikolett (MTA TK PTI): Viták a magyar politikatudomány természetéről

A hazai politikatudományban nem alakult ki konszenzus a politikatudomány természetéről illetően, visszatérő probléma saját önképének és feladatának meghatározása. A legfontosabb kérdés talán az, hogy lehet-e önálló tudomány a politikatudomány, s elválasztható-e magától a tárgytól: a politikától. Éles frontvonal húzódik a politikai elemzés és a politikatudomány között, s elterjedté vált a médiapolitológusok „üldöztetése”. Ugyanis egyes megközelítések szerint a megfelelő színvonalú, és politikailag értékmentes elemzések hiánya rombolja a politikatudomány renoméját. Ám kérdéses, hogy nem tartozik-e lényegileg más tudás a politikai elemzés műfajához. A rendszerváltozás óta ugyan nagy utat járt be a magyar politikatudomány, s a professzionalizálódás útjára lépett, azonban provincializmusát a jelek szerint még mindig nem sikerült teljesen maga mögött hagynia, s a legtöbb hátránya ebből származtatható. Az előadásban tehát azon vitákat vizsgálom, melyek önmagáról a politikatudományról szólnak.

1.3. Csizmadia Ervin (MTA TK PTI): A demokratikus ellenzék politikaképe

Az 1980-as években Magyarországon újradefiniálódik az államtól független politika. Ez a fogalom döntően az akkoriban megszerveződő demokratikus ellenzék nevű csoporthoz kötődik, amely elsősorban a civil társadalom fogalmát gondolja újra. Nem kis mértékben európai újbaloldali mozgalmakhoz hasonlóan a második társadalom, a párhuzamos állam fogalmai elevenednek itt újra, és megjelenik a politika erkölcsi terminusokban való leírásának szándéka is. Ez a körvonalazódó politikaelmélet még nem nevezhető liberálisnak; a liberalizmus az 1990-es évek első felében jelenik meg a demokratikus ellenzékben kinövő Szabad Demokraták szövetségében. Az előadás igyekszik rekonstruálni a 80-as évek második felében kiforráló politikaképet s megfelelni annak nyugat-európai inspiráló forrásait. Ugyancsak tárgyalásra kerül e korai politikakép további alakulása és erőteljesebb kapcsolódása a nyugat-európai (akkor) kortárs liberális elméletekhez. Az előadás végkövetkeztetése, hogy a sajtóságtól magyar átmenet következtében ez a politika-felfogás domináns helyzetbe került és erőteljesen meghatározta az átmenetről, az intézményekről, a politikai közösségről való gondolkodást.

4. PANEL: A LIBERÁLIS DEMOKRÁCIA KORTÁRS KIHÍVÁSAI (Levezető elnök: Csizmadia Ervin)

1.4. Nyirkos Tamás (PPKE BTK): Mennyiség és minőség: viták a többség zsarnokságáról

A demokráciával kapcsolatos aggodalmak egyik legfőbb tárgya legalább John Adams – de ha nem ragaszkodunk a szó szerinti kifejezéshez, már Platón – óta a “többség zsarnoksága”, amelyre napjainkban leginkább a liberális demokrácia elvei hivatottak választ adni. Ez a válaszkísérlet egyes szerzők (John Matsusaka, Kyle Volk és mások) szerint olyan jól sikerült, hogy a jelenségnek vagy csupán történeti jelentősége maradt, vagy esetleg olyan maradvány, amely egyes illiberális demokráciákra jellemző. Az előadás tézise ezzel szemben az, hogy a többség zsarnoksága az ún. fejlett demokráciákat is fenyegeti, s ez csupán azért kerüli el a figyelmet, mert a többség és a kisebbség, illetve a zsarnokság mai definíciói legtöbbször néhány jellemző esetre korlátozódnak (bizonyos faji, etnikai, vallási többségekre és kisebbségekre, illetve a jogállamiság nyilvánvaló sérelmére), amelynél a lehetőségek köre jóval tágabb, bár épp ezért nehezebben megragadható. A tisztázás érdekében az előadás igyekszik legalább a felsorolás szintjén számba venni mind a többség, mind a zsarnokság legalapvetőbb meghatározásait, és megfogalmazni, hogy a kettő kombinációi közül melyeket tekinti a liberális, vagy inkább posztliberális demokrácia viszonyai közepette is relevánsnak.

1.4. Szilágyi István (PTE): A Podemos demokráciafelfogása

Spanyolországban a második évezred elején kiéleződtek a gazdasági és politikai struktúrák ellentmondásai. Az általános társadalmi elégedetlenséget megjelenítő önszerveződő csoportok követelése a valódi gazdasági, politikai és társadalmi demokrácia megteremtéséről szóltak. Ebből a tiltakozó hullámból nőtt ki a Podemos elnevezésű politikai párt, amelynek hivatalos alakuló ülésére 2014. január 16-án került sor Madridban. A szervezet 2016-ra az ország harmadik legnagyobb politikai erejévé vált. A spanyol pártok közül egyedülként elutasítja a válságkezelés neoliberális alternatíváját és az 1978-as politika berendezkedést. Kíméletlenül ostromozza az országban elharapózó korrupciót. Korábbi korszakok politikai fogalmaival szemben transzverzális és dichotom kategória rendszert alakított ki. A párt részéről alkalmazott diskurzus a nép és a kaszt, az alul és felül, az állampolgárok és a profi politikusok, a néprészvétel és a képviselőlet, az új és a régi kettősségében, a jobb és baloldal közötti különbségtétel viszonylagosságában írható le. A Podemos az a politikai erő, amely a valódi demokrácia rendszerének megteremtéséhez kapcsolta a hazafiság kérdéskörét, és a patriotizmust a politikai küzdőtér egyik központi témájává tette. Politikai koncepciójának középpontjában a hegemonia viszonyok megváltoztatásának szükségessége áll. Életre kelti és újra értelmezi Antonio Gramsci hegemonia elméletét és Carl Schmitt politikáról alkotott nézeteit. Gondolati rendszerének alapjait és forrásvidékét a Nicos Poulantzas, Ernesto Laclau, Chantal Mouffe nevével fémjelzett posztmarxista szellemi térségben kell keresni. Nagy figyelmet fordít az új típusú globális társadalmi mozgalmak nemzetközi viszonyok rendszerében játszott szerepének vizsgálatára. Elfogadja Michael Hardt és Antonio Negri ellenhatalom koncepcióját. Tevékenységére nagy befolyást gyakorolnak továbbá vezetőinek Latin-Amerika „bolívari alternatívát” megjelenítő államaiban (Bolívia, Ecuador, Venezuela) szerzett politikai-tanácsadói tapasztalatai. Az előadás e kérdések elemző bemutatására és vizsgálatára vállalkozik.

1.4. Tóth Gergely (ELTE BTK): Irónia – a demokrácia alapértéke, a demokrácia kerékkötője

A liberális demokráciák válságával kapcsolatban két tünetet szinte minden elemző meg szokott említeni: a politikától való elfordulást és az illiberális tendenciákkal szembeni ellenállás gyengését. Előadásomban ezen jelenségeket egy sajátos nézőpontból szeretném megközelíteni: az irónia felől. Az iróniát sokan - elsősorban Rorty nagyhatású könyve nyomán - alapvető demokratikus erénynek, értéknek tartják; olyan önreflexiós képességnek, melynek segítségével el lehet kerülni minden dogmatikus csapdát. Azonban én amellett szeretnék érvelni, hogy az irónia nem egyszerűen "érték"-ként határozza meg a demokratikus rendszerek minőségét, hanem - sajátos, reflektív vonásai miatt – komplexebb hatást gyakorol a politikai közösségre: a) az iróniának nagy kritikai erőt tulajdonítanak, azonban a kritikai erő iránya, ereje és tartóssága igen esetleges; b) a politikaival eleve ambivalens viszonytal irónia alternatíva-, illetve közösségképző ereje is kétséges; c) végül az irónia igen komplex módon kitermelhet egy poszt-ironikus rezisztenciát, azaz a liberális-demokratikus ethosszal pont ellentétes tendenciákat erősíthet. A három állítást a romantika korának iróniáról folytatott filozófiai vitájából kiindulva szeretném kibontani, majd pedig a belátásokat kortárs politikai jelenségekkel illusztrálom.

2. szekció: A jó, a rossz (és az egészen csúf) intézmények és demokráciák (Szekcióvezető: Várnagy Réka)

A szekció elsősorban a demokratikus keretek között működő politikai rendszerekre fókuszál, és arra keresi a választ, hogy minősíthetőek-e a különböző intézményi megoldások a demokrácia működésének szempontjából. Léteznek-e olyan intézmények, amelyek elősegítik vagy éppen akadályozzák a demokratikus működést, egy "jó" demokrácia kialakulását? Az intézményekre fókuszáló tanulmányok mellett a szekcióban várjuk a politikai és civil aktorok és az intézményi keretek kapcsolatát vizsgáló papereket is. A szekció törekszik a téma elméleti és empirikus megközelítésének megjelenítésére, a kutatási irányok és módszerek sokszínűségének bemutatására.

1. PANEL: A DEMOKRÁCIA MŰKÖDÉSE ÉS MINŐSÉGE ÚJ INTÉZMÉNYI KERETEK KÖZÖTT (Levezető elnök: Ványi Éva)

2.1. Gyulai Attila (MTA TK PTI) – Stein-Zalai Juliane (MTA TK PTI): Illiberális állam építés alatt? Magyarország a demokrácielméletek szempontjából

A magyar politikai rendszer 2010 utáni megítélése mind a politikatudományban, mind pedig a politikában élénk viták tárgyává vált. Miután Orbán Viktor miniszterelnök 2014 nyarán egy illiberális állam felépítését jelölte meg kormányzása céljának, ismét előtérbe került, hogy Magyarország mennyiben távolodott el a liberális demokrácia berendezkedésétől. Előadásunk a demokrácielméletek újabb megközelítései alapján kísérel meg választ adni arra a kérdésre, hogy milyen típusú berendezedésnek felel meg a 2010 utáni korszak Magyarországa. Azt vizsgáljuk, hogy a liberális demokráciák és az autoriter rendszerek közötti szürke zóna leírását célul kitűző elméletek – hibrid demokrácia, kompetitív autoriter, illiberális demokrácia – miben járulhatnak hozzá a 2010 utáni változások megítéléséhez. Az előadásban több elméleti modell alapján értékeljük a lezajlott változásokat. Arra is kitérünk, hogy milyen korlátai vannak ezeknek az elméleteknek, valamint arra, hogy miként értelmezhető újra akár a 2010 előtti időszak is ezek segítségével.

2.1. Tóka Gábor (CEU): A térképrajzoló szereplése a 2014-es országgyűlési választásokon: Az új választókerületi határok előzetesen várt és utólag megfigyelt hatása

Tanulmányom azt vizsgálja, hogy valóban annyira egyenlőtlenül kezelték-e a baloldali ellenzékét és a kormánypártot a 2011-ben az utóbbi által egyoldalúan bevezetett új országgyűlési választókerületi határok, mint ahogy azt néhány 2011-2013-ban készült elemzés előrejelezte, vagy gyengébb, netán erősebb, esetleg egészen más irányú volt az új választókerületi beosztás hatása a választási esélyekre. Emellett megvizsgálom azt is, hogy vajon miként befolyásolták az új választókerületi határok a Jobbik esélyeit 2014-ben. Végül arra térek ki, hogy mindennek fényében miként befolyásolhatják ugyanezek a választókerületi határok a 2018-as választási esélyeket, ha időközben nem változnak meg, és előreláthatók-e ezek a hatások. Témájából fakadóan tanulmányom részben konceptuális és módszertani kérdésekkel foglalkozik – miként lehet részrehajló egy választókerületi beosztás, miként és mennyiben lehet a részrehajlás irányát és mértékét számszerűsíteni -, részben pedig választókerületi szintű választási eredmények szimulációkat és összehasonlításokat alkalmazó elemzését mutatja be grafikonok és táblázatok segítségével.

2.1. Dobos Gábor (MTA TK PTI/BCE) - Papp Zsófia (MTA TK PTI): Változó intézmény, változó szerepek: a magyar önkormányzati rendszer átalakulása a polgármesterek szemüvegén keresztül

A magyar önkormányzati rendszer az elmúlt években számtalan változáson ment át, melyek alapvetően befolyásolták a helyi szint és szereplőinek politikai rendszeren belüli helyzetét. Az előadás arra vállalkozik, hogy a „Politikai vezetők Európai városaiban (The European Mayor)” nemzetközi kérdőíves kutatás két hullámának (2003, 2015) adatai segítségével a polgármesterek nézőpontjából mutassa be a reformok hatásait: hogyan változott a helyi szereplők intézményrendszeren belüli helyzete és a szub-nacionális szintek pozíciója a politikai rendszerben.

2. PANEL: KORMÁNYZÁS ÉS TÖRVÉNYHOZÁS AZ ÚJ MAGYAR INTÉZMÉNYRENDSZER KERETEI KÖZÖTT (Levezető elnök: Várnagy Réka)

2.2. Molnár Csaba (MTA TK PTI) – Kubik Bálint (MTA TK PTI): Mérhetővé tehető-e a törvényhozási minőség?

A törvényhozás minősége kapcsán a magyar politikatudományi szakirodalomban főleg kvalitatív értékelések érhetőek el. Kvantitatív kutatásra ugyan található néhány példát, de alkalmazott-közpolitikai jellegük miatt ezek legfeljebb csak lazán kapcsolódnak a törvényalkotási minőség témakörének politikatudományi irodalmához. Kutatásunkban javaslatot kívánunk tenni az egyes törvények, illetve a magyar Országgyűlés törvényalkotása minőségének mérésére, melynek érdekében újszerű indexeket formalizálunk és alkalmazunk. A törvények elfogadásának eljárási jellemzői mellett ezen index kulcsa a kifejlesztett módszertan: a „minőség” az elfogadott jogszabályok módosításának gyakoriságával és kiterjedtségével, az egyes törvények közötti módosító jellegű kapcsolatokkal, valamint a hatalommegosztási rendszerből érkező visszajelzésekkel ragadható meg empirikusan. A kutatás egy olyan adatbázison alapul, mely tartalmazza az 1990 és 2014 közötti összes elfogadott törvény közötti módosító jellegű kapcsolatokat, illetve az elfogadott törvények egyéb jellemzőit is. Az egyes jogszabályok közötti kapcsolatok feltérképezése a törvénytövegek kulcsszavas módon történő elemzésén keresztül történt. Előadásunkban bemutatjuk a témakör politikatudományi hátterét, leíró statisztikákat közlünk az általunk vizsgált adatbázisról, részletesen taglaljuk az újszerű törvényhozási minőségi mérőszámokat, melyek működését az általunk létrehozott ún. törvényhozási hálózat elemzésén keresztül empirikusan is igazoljuk.

2.2. Papp Zsófia (MTA TK PTI): Do Personalized Campaigns Hint at Legislator Activities? The Hungarian Case

Candidate personalization is often perceived as a common tool for personal vote-seeking. It is used to persuade voters that the candidate is a better choice than her competitors or even fellow party members. With the decline of parties, personalization might also alter how voters perceive the distance between the parties and their candidates. Thus, personalization may carry the promise of the representatives' tendency to deviate from the party line and focus on more particularistic goals. However, the literature does not seem to tackle whether this promise is fulfilled when they are elected into office or not. The main question of this paper is whether voters can expect MPs who personalize their campaigns to behave differently when elected

than those following the party line during election time. The Hungarian data from Comparative Candidate Survey will be used to measure personalized campaigning at the 2010 general elections. Three types of dependent variables will be explained: constituency orientation in MP attitudes, voting dissent at roll-call and the frequency with which legislators carry out different activities in parliament (interpellations, oral and written questions etc.)

2.2. Ványi Éva (BCE PTI): Határeset. A központi közigazgatás politizációjának hatása a demokrácia minőségére

Politika és közigazgatás, a politikai vezetők és a bürokrácia kapcsolata, egymásra hatása kurrens témája a politikatudománynak. A modern, bürokratikus állam megjelenésével együtt járt e kettős vezetés egymáshoz való viszonyának kérdése, amely a kezdetektől kimondatlanul is magában hordozta az igényt a politika és a közigazgatás szétválasztására. A végrehajtó hatalom működése és működtetése a gyakorlatban azonban mára egyre kevésbé tükrözi vissza a tisztán zárt modellt, amelyben a politikai és közigazgatási vezetők feladatai egymástól jól elkülöníthetők és az apparátus feladatai pusztán végrehajtó feladatok. A rendszerváltás idején az új közjogi rendszer megalkotásakor nálunk is egység mutatkozott abban a kérdésben, hogy a kormányzat politikai és szakmai vezetői szintjeit egymástól elválasztva, két külön entitásként kell kezelni, a vonatkozó törvények is ezt tükrözték vissza. A gyakorlat azonban már a kezdetektől más képet mutatott, már az első kormányváltáskor megindult a közigazgatási felsővezetők cseréje is. Előadásomban a minisztériumi közigazgatási és helyettes államtitkári kar személyi összetételének vizsgálatán keresztül bemutatom a központi közigazgatás átpolitizálódásának tendenciáit, megvilágítva, hogy milyen mértékben beszélhetünk a kormányzati apparátus átpolitizálódásáról, valamint tágabb összefüggésbe helyezve, hogyan hat ez a jelenség a magyar demokrácia minőségére, rontja-e a „jó kormányzást” a közigazgatási vezetők politizációjának jelensége.

2.2. Izmini Richárd (MET): Akik a kormány helyett döntenek

Az előadás által felvetett legfontosabb kérdés, hogy a XX-XXI. századi története során a magyar kormány egészének mozgásterét milyen intézmények korlátozták, illetve korlátozzák mindenekelőtt jellemzően gazdaságpolitikai kérdésekben. A kormányok döntéshozatali szuverenitásának szűkítésére létrejött intézményi megoldások változatosak. Az előadás keretében néhány fontosabb intézmény kerül bemutatásra, amelyek de iure is hatással bírnak a kormányzat szuverenitására. Az előadás célja, hogy láthatóvá váljon azoknak az eszközöknek a sokszínűsége, amelyek gyengítik a kormányzati döntéshozatal transzparenciáját, növelik a demokratikus deficitet, végül pedig akár legitimációs problémát is okozhatnak a kormányzati rendszer belső működésében; hiszen aki dönt, az kormányoz...

3. PANEL: A DEMOKRATIKUS INTÉZMÉNYEK FEJLŐDÉSE EURÓPÁBAN – NEMZETKÖZI KITEKINTÉS (Levezető elnök: Dobos Gábor)

2.3. Bartha Attila (MTA TK PTI): Europeanisation, institutions and development: understanding vulnerability in Southern and Central-Eastern Europe

Various studies examined the relation between institutions and economic development in the last decade, however only few researches investigated the institution-development nexus in the context of the European Union (EU). This paper understands the EU as a specific institutional laboratory of economic and political development as the establishment of formal institutions in EU member states has mainly happened in a harmonized manner. In the less developed Southern and Central-Eastern European member states, Europeanisation means the adoption of formal institutions ensuring economic and political freedom as well as the transfer of policy best practices. Nevertheless, the convergence impacts of this process are puzzling; moreover, the catching-up has been halted in the more vulnerable EU countries since the onset of the recent global crisis. This paper first reconceptualises the institutional-development nexus in the context of Europeanisation and then explores the development impacts according to the rival institutional explanations. Measurement of institutions happens in four dimensions: legal institutions (including property rights), political institutions, bureaucratic institutions and the Northern informal institutions are operationalised. The findings reveal the crucial role of informal institutions in development and underline that macro-level perceptions as well as historically accumulated institutional stocks are particularly relevant in crisis periods.

2.3. Galambos László (BCE): A szakértői kormány mint kivételes állapot

A szakértői kormány a politikai krízisek kezelésének egyfajta módja, voltaképpen válságjelenség. Bár pozíciója antipolitikainak tűnhet, ellentéte helyesebben a pártalapú kormány. A modern demokráciák alapja a pártelvű politikai rendszer (pártelvű képviselet és pártkormányzás), ahol a pártok jelentik a demokratikus kapcsolatot a választó és a kabinet között. Ebből fakadóan felmerülnek kérdések. Mit értünk akkor a nem-pártalapú, szakértőinek is nevezett kormány alatt? Ha nem választott politikusokat delegálunk kormányzati pozícióba, az a demokrácia (képviselet, legitimitás, felelősség, elszámoltathatóság) felfüggesztése-e? Gyengítheti-e a demokratikus intézményekbe vetett bizalmat egy nem választott, pártfüggetlen személyekkel kormányzó testület regnálása? A nem-pártalapú szakértői kormány jelensége politikailag értelmezhető, egy válságos szituációra adott reakció a politikai szereplők részéről, amelynek alapja a politikai pártok közötti konszenzus, és célja a krízis „megoldása”. A demokráciában tehát a szakértői kormány léte csupán kivételes állapot, egy – a pártrendszer működési zavarából is eredő – válság eredménye. Előadásomban a fent említett a kérdéseket kívánom feltenni, és keresni rájuk a lehetséges válaszokat.

3. Szekció: Politikai elit és politikai vezetők

(Szekcióvezető: Körösi András)

A szekcióban elsősorban a politikai elit és a politikai vezetők fogalmával, elméleti vagy/és empirikus tipológiáival kapcsolatos előadások kaphatnak helyet. Szívesen látottak továbbá a politikai vezetők és az elit egymáshoz való viszonyával, de a politikai elit illetve vezetéskutatás más problémáival foglalkozó előadások is. Teoretikus és empirikus témákkal egyaránt lehet jelentkezni. A szekcióban szenior kollégák és doktoranduszok előadásai egyaránt helyet kaphatnak.

1. PANEL: POLITIKAI ELIT ÉS POLITIKAI VEZETÉS I. (Levezető elnök: Körösi András)

3.1. Papp Zsófia (MTA TK PTI): A jelöltállítási mintázatok változása Magyarországon, 1990-2010

Although 25 years have passed since the Hungarian transition (1989/90), to date, there have been no systematic analyses on candidate characteristics and candidate selection patterns. Members of Parliament (MPs) are relatively well studied in Hungarian political science. Legislator biographies (Ilonszki, 2005, 2008), professionalization (Ilonszki, 2000), representational roles (Chiru and Enyedi, 2015; Ilonszki, 2012a), non-legislative behaviour in parliament (Papp, forthcoming; Sebők, Kubik, Molnár, and Szendi, 2015) have all been covered with regards to the post-transition period. Due to its mixed-member electoral system, the Hungarian case is also an interesting topic for non-Hungarian authors (Olivella and Tavits, 2014). However, we know little about legislative candidates in Hungary. Although there are sporadic articles discussing the topic, we lack systematic knowledge. Luckily, lately, the topic has received some spotlight. The 2010 and 2014 waves of the Comparative Candidates Survey and a recently concluded project titled Candidates and Parliamentarians. Individualistic and Partisan Representation supplied researches with sufficient data to make candidates the focus of analysis. Among others, campaign strategies and personalization (Chiru, 2015; Papp and Zorigt, 2015, 2016), and the representation of women among candidates (Tóth and Ilonszki, 2015) were put in the centre of attention. Nevertheless, none of the above research had ambitioned to discuss the whole post-transition period. This is largely the consequence of the lack of candidate data in wide form. One attempt has been made to merge candidate data obtained from different elections, but it only covered parliamentary parties within the period between 1998 and 2014. This chapter utilizes the Hungarian EAST PaC data, which covers elections from 1990 to 2010. The novelty of the data lies in that candidates from the various elections are matched so that we can follow the election history of each candidate through the period under investigation. In a great part due to this, this paper is able to ask the question what changed in Hungary's electoral scene with regards to candidates and parliamentarians from 1990 to 2010. Furthermore, although we have to be careful to conclude on the candidate selection patterns of the different parties, explaining the candidates' placement on the party lists may hint at gatekeeper motivations. With other words, we might be able to tell which characteristics are preferred by the party leadership when nominating candidates. The chapter is structured as follows. First, I will briefly introduce Hungarian electoral rules, which is followed by a take on the Hungarian party system. The third part discusses issues regarding candidate turnover. As to candidate background, age and gender will be taken a closer look at.

3.1. Farkas Attila (BCE / CEU) és Kovarek Dániel (BCE / CEU): A Jobbik mérséklődése az egyéni képviselő-jelöltek vizsgálatának tükrében

A Jobbik politikai korrektséget átlépő beszédmódja, szélsőjobboldali–mozgalmi kapcsolatai és cigányellenességre való apellálása által került a figyelem középpontjába. Az elmúlt valamivel több, mint két évben ugyanakkor a párt kampányüzenetei látványosan mérséklődtek, elhatárolódó kijelentések történtek rasszista és antiszemita megnyilvánulásoktól, végül deklarált cél lett a „valódi néppárttá” válás. A folyamat aktualitása miatt viszonylag kevés politikatudományi tanulmány témájául szolgált, ha mégis, az döntően a párt parlamenti elitjére és vezetőségére koncentrált. Tanulmányunkban a Jobbik 2010-es és 2014-es egyéni képviselő-jelöltjeit összehasonlítva vizsgálva tettünk kísérletet a folyamat megértésére és értelmezésére. Módszertanként az általuk közreadott bemutatkozó szövegek tartalomelemzése (kvantifikált szövegelemzés TCA szoftver segítségével), valamint már létező adatbázisokból kinyerhető, politikai tapasztalatot és korábbi pártkötődést mérő változói szolgálnak. Kutatásunk vegyes eredményeket hozott. Véggövetkeztetésként megállapítottuk, hogy a jobbikos politikusokra korai lenne még a mérséklődés kifejezést alkalmazni. Érdemes tehát a témában tovább kutatni, például az egyéni képviselő-jelöltek szintjén mért radikalizmus, és ezen politikusok által elért választási eredmény összekötésével is.

3.1. Kristóf Luca (MTA TK SZI): Kultúrpolitika és reputáció – Elitkiválasztódás és -kiválasztás a magyar kulturális mezőben

Előadásomban a magyar színházi elit kiválasztódását, a politikai mezővel való interakció reputációra gyakorolt hatását vizsgálom, azaz, hogy a politika hogyan avatkozik be a mező elitjének kiválasztódásába, hogyan próbálja kitermelni a saját elitjét, és ez milyen hatást tesz a mező szerkezetére. Kiindulópontom, hogy a kulturális mező szerkezetének kialakulásában, az elit kiválasztódásban alapvető jelentőségű a reputáció jelensége, mely eredeti funkciójában a mező normái szerint elismert teljesítmény mutatója, ám termelődését (kultur)politikai folyamatok, intézkedések nyomán erőteljes külső befolyás is alakítja.

A (kultur)politikai beavatkozások talán leglátványosabb terepe a színház, mely sokszor közvetlenül is reflektál a közélet eseményeire, és amelyet a mindenkori hatalom többnyire megkísérel saját céljaira felhasználni. A színházi mező belső struktúrájának megváltoztatására irányuló politikai szándék, a mező egyes pozícióinak nem az autonóm elv által meghatározott elfoglalása a mai magyar kulturális életben is mindennapos. A reputáció kívülről való kikényszerítésének igénye azonban erősen ütközik a mező működését meghatározó normákkal, így mind a politikai és a kulturális mező között, mind a kulturális mezőn belül erős konfliktusokat gerjeszt („kultúrharc”). Kutatásom során mélyinterjúkat készítettem a színházi szféra intézményeinek kulcsszereplőivel, valamint az állami kultúrpolitika szereplőivel. A vizsgálatba bevontam az elit által legnagyobb tekintélyűnek tartott, közéleti szerepet is vállaló színészeket, rendezőket. A mélyinterjúk kutatást diskurzuselemzés egészíti ki, mely a kultúrharc színházat érintő eseményei médiareprezentációjának feldolgozását foglalja magában.

3.1. Metz Rudolf (MTA TK PTI / BCE): A vezetés három arca: egy empirikus kutatás alapjai

Eltűntek a nagy vezetők. A vezetés válságban van. A vezetés fogalma kiüresedett, ahogy arra számos kutató rámutatott (Burns, Gardner, Kellerman). A nagy vezetőket már nem ismerjük fel, hiszen nincsen tiszta képünk, mi is a vezetés. Giovanni Sartori fogalmával élve, az ún. „concept stretching” jelenségével állunk szemben. Céлом Sartori konceptuális elemzési módszerét követve rekonstruálni fogom a vezetés fogalmát, majd ezt követően három vezetés-konceptiót állítok fel, amelyek a későbbiekben heurisztikai eszközökként fognak szolgálni az empirikus analízisem során. Tisztázni kívánom a vezetés körülvevő szemantikai mezőt, valamint az irodalom alapján logikai és normatív megközelítési lehetőségeit. A rekonstrukció során lefejtjük a vezetés övező jelentésrétegeket feltérképezve ezzel az előzetes tudásunkat (prior knowledge) a vezetésről, amellyel a vezetés gyökérfogalmához, minimális definíciójához juthatunk. Lejjebb haladva az absztrakciós létrán specifikálhatjuk a vezetés típusait. A három nagy elméleti hagyomány – a deliberatív -, neoklasszikus demokrácielmélet és vezérdemokrácia – különbözőképp egészítik ki fogalmunkat logikai és normatív szinten. E három vezetés-típus viszonyítási pontként fognak szolgálni a későbbi empirikus elemzésemhez, amely során a különböző hazai politikai mozgalmak által konstruált vezetés megértésére fogok fókuszálni. Az előadás a doktori disszertációm kutatási irányvonalát foglalja majd össze.

2. PANEL: POLITIKAI ELIT ÉS POLITIKAI VEZETÉS II. (Levezető elnök: Metz Rudolf)

3.2. Illés Gábor (MTA TK PTI / ELTE ÁJK): De Gaulle három válsága

Charles de Gaulle önkéntes politikai száműzetéséből való visszatérése után több belpolitikai jellegű válsággal is meg kellett küzdenie: 1958-as reaktivizálódása az algériai kérdés elmérgesedéséhez köthető; 1962-ben politikai ellenfelein túl saját szövetségeseivel is szembekerült, amikor a köztársaságról alkotott vízióját az alkotmányos kereteket is megsértve kísérelte meg keresztülvinni; végül az 1968. májusi eseményeknek komoly szerepük volt De Gaulle egy évvel későbbi népszavazási kudarcában és lemondásában. Az előadás arra tesz kísérletet, hogy ezeket a többé-kevésbé ismert eseményeket az MTA TK PTI Politikai Vezetés Kutatócsoportjában válsághelyzetekről és politikusi cselekvési stratégiákról folyó kutatás elméleti keretébe ágyazva vegye szemügyre.

3.2. Málik József Zoltán (ELTE ÁJK) – Politikai elit és politikai vezetők

A nem demokratikus rezsimeket gyakran azonosítjuk politikai elitjével és különösen vezetőivel. Beszélünk fasiszta rezsimekről (nácizmus, Franco- és Salazar-rezsim), bolsevik vagy szovjet-típusú rezsimekről (sztálinizmus, Rákosi-rendszer), katonai rezsimekről (pl. perónizmus, Vargas-rezsim, Pinochet-rezsim). De valójában amikor „demokráciáról” beszélünk, akkor is demokratikus rezsimek egész családját értjük rajta, amelyek legalább annyira különböznek egymástól, mint az egyes autokrata/totalitáriánus rezsimek. S mi a helyzet az átmenetekkel, a rezsimváltásokkal? Úgy tűnik, hogy a demokratikus átmeneteknek két különböző típusú magyarázata adható meg: egy mikro- és egy makroszintű megközelítés. A mikroszintű megközelítés, amely a döntésekre és stratégiákra fókuszál, sikeresen megmagyarázza az átmenet folyamatát, amelyre a makroszintű megközelítés képtelen; ugyanakkor csak egy intézményi szintű modell képes arra, hogy azonosítsa azokat a makroszintű tényezőket, amelyek egy demokratikus rezsim túlélését meghatározzák. Célom, hogy ezt a problémát egy kicsit részletesebben körbejárjuk, és rámutatok arra, hogy a két szint közötti hiányzó kapcsolatot az „elitiek” jelentik: döntően meghatározzák a rezsimek strukturális és politikai feltételrendszerét.

3.2. Hajdú András (BCE): Vezér és dinasztia. Család mint politikai erőforrás?

Az előadás a radikális jobboldal jelenlegi két emblemikus szereplőjét, a francia Nemzeti Frontot (Front National, FN) és a holland Szabadságpártot hasonlítja össze (Partij voor de Vrijheid, PVV) a politikai vezetés, illetve a vezetők személye alapján. A hatalom centralizációja és a pártok, valamint az egész politikai küzdelem perszonalizálódása nem csupán a radikális jobboldali pártok sajátossága. Azonban a radikálisok 1980-as évek végétől megfigyelhető erősödése pártjaik centralizált felépítésére és működésére irányította a figyelmet. Jean-Marie Le Pen közel négy évtizedes elnöksége során nem csupán személyesen, hanem családja révén is összefonódott pártjával, ami által gyakorlatilag új politikai dinasztiát alapított a francia közéletben. A PVV ezzel szemben kis létszámú, rendkívül egyszerű és hierarchikus struktúrában működő párt, amelynek célja a pártalapító Geert Wilders személyes karrierjének támogatása, a kampányokhoz szükséges erőforrás és háttország biztosítása. Az előadás a két pártot saját, nemzeti pártrendszerük jellegzetességeivel is összeveti, továbbá kitér a család, mint lehetséges politikai erőforrás szerepére is.

3.2. Körösenyi András (MTA TK PTI / BCE): Vezérdemokrácia elméletben és gyakorlatban: Weber és Orbán

There is a rising literature on the shift from democracy to mixed or authoritarian regimes in the Central and Eastern Europe. It has been often referred to Hungary as an example for the dismantling of liberal democracy since 2010. A few authors concerned for the anti- or illiberal elements of the policy of Orbán, and others expressed doubts whether Hungary is still a democracy at all. In contrast to this literature which aims to place the Orbán regime into the sophisticated typologies of democratic, hybrid and authoritarian regimes, the paper changes the theoretical perspective and aims to understand, describe and analyze the Orbán regime by using the Weberian concept of leader democracy. The paper has two aims. The first one is to explore the theory of leader democracy, drawn on Weber's typology of legitimate authority and on the contemporary literature of the theory. It argues that leader democracy can be understood as a routinized version of charismatic authority, therefore it is characterized as a combination of charismatic and legal-rational authority. The major traits of leader democracy are presented such a way that provides opportunity for empirical research. Second, the paper aims to reveal the analytical virtues of the theory of leader democracy through applying it for the case of the Orbán regime. The paper concludes that leader democracy provides a fruitful theoretical framework to analyse the "gray zone" between democratic and authoritarian rule. It reveals unnoticed elements of democratic and authoritarian politics in general and in the case of the Orbán regime particular.

4. Szekció: Politikai kultúra és választók (Szekcióvezető: Szabó Andrea)

A szekció előadásai a magyar politikai kultúra és a választói magatartás elmúlt években tapasztalható változásait vizsgálják. A szekcióba elsősorban empirikus adatokon nyugvó előadásokat várunk több témában. Egyfelől olyan előadásokat, amelyek témája a politikai közösség kulturális, magatartásbeli és viselkedési mintázata, problémamegoldással és konfliktuskezeléssel kapcsolatos kollektív megoldási módja. Másfelől várunk minden olyan előadót, aki az egyének politikával, politikai rendszerrel, politikai közösséggel és választásokkal kapcsolatos attitűd-együttesét, beállítottságát, érték- és normarendjét, preferenciáit, információit és készségeit vizsgálja. Harmadrészt, olyan anyagokat is befogadunk, amelyek feltárják, hogy a kollektív mintázatok és beállítódások milyen tényleges cselekvésben, akcióban, részvételben nyilvánulnak meg. A szekció célja körüljárni egyfelől azt a kérdést, a politikai kultúra mely aspektusai javítják a magyar demokrácia színvonalát, másfelől számba veszi, milyen változások történtek a magyar választók magatartásában az elmúlt időszakban.

1. PANEL: VÁLASZTÓI MAGATARTÁS (Levezető elnök: Szabó Andrea)

4.1 Wiener György (DE JÁK): A választói magatartás jellegzetességei 2010 előtt és után

A 2010-es politikai rendszerváltás a választói magatartásban is jelentős változásokat idézett elő. Míg az 1990-es éveket a szavazói viselkedés nagymérvű változékonysága jellemezte, 2002-ben és 2006-ban pedig két, csaknem azonos méretű választói tömb állt szemben egymással, az elmúlt években eltérő nagyságú, viszonylag szilárd szavazótáborok alakultak ki. Jelentősebb átáramlások már csak egyfelől a Fidesz-KDNP és a Jobbik, másfelől az MSZP és a DK között zajlanak le. Ugyanakkor a közvélemény-kutatási és a tényleges választási adatok 2014 novembere óta bizonyos fokú eltéréseket mutatnak. Míg az előbbiek szerint a választók 39-41 %-a jobboldali beállítottságú, 19-21 %-a a balliberális politikai erőket támogatja, kb. 40 %-a pedig nem rendelkezik pártpreferenciával, vagy azt nem fedi fel, az időközi voksolások többségében a Fidesz-KDNP szövetségnek hatalmasnak tűnő fölényét nem sikerült mandátumra átváltania. Ennek alapvető okát általában a korábbi kormánypárti szavazók átlagosnál erőteljesebb passzivitásában találhatjuk meg. Az aggregát adatokon túlmutató, politikai szociológiai felvételeken alapuló elemzést igényel az egyes szavazótáborok társadalmi jellemzőinek bemutatása. Egy 2005-ös felvétel szerint a Fidesz bázisában felülreprezentáltak voltak a fiatalabb generációk, a vallásosak, a magasabb iskolázottságúak és az egykori párton kívüliek, míg az MSZP-t inkább az idősebbek, az alacsonyabb iskolázottságúak, az ateisták és az egykori MSZMP tagjai támogatták. A választói magatartás egyfajta kontinuitását jelezte az is, hogy a felmenők 1945 előtti osztályhelyzete vagy rendi státusza erőteljesebben befolyásolta a szavazói viselkedést, mint a választók akkori társadalmi pozíciója. Valószínű, hogy e téren változást főként a generációcserélődés jelenthet (Mannheim-tézis).

4.1. Patkós Veronika (MTA TK PTI / BCE): A pártosság hatása a demokrácia minőségére

A politikatudományi szerzők véleménye nem egységes abban a tekintetben, hogy a pártokkal való erős azonosulásnak, illetve a politikai táborok polarizáltságának hatásai inkább pozitívak vagy inkább negatívak a politikai rendszerre nézve, bár a szakirodalom nagy része utal rá, hogy vélhetően sem a drasztikusan gyenge, sem a drasztikusan erős pártosság nem előnyös. A pártosság és a politikai polarizáció előnyeire rámutató szerzők olyan pozitívumokkal társítják

e jelenségeket, mint a politika iránti érdeklődés növekedése/fennmaradása, a mobilizáló hatás, a táborkon belüli közpolitikai preferenciák homogenizálódása, a választói döntéseket hatékonyan segítő, helytállóbb gondolatmankók kialakulása, a politikusok rezponzívabbá válása. Velük ellentétben, a „polarizáció-szkeptikusok” abban látnak veszélyt, hogy az informálódás egyoldalúsága következtében eltérő politikai valóságok jönnek létre a választók fejében, így a politikai vitákból eltűnik egyfajta „közös nevező”, romlik a politikai véleménynyilvánítás minősége, az erkölcsi kérdések megítélése a párthovatartozás kérdéseire egyszerűsödik, emellett nő a társadalmi feszültség a szembenálló csoportok között, ami szélsőséges esetben polgárháborús helyzetet idézhet elő. Továbbá felmerül, hogy egy ilyen térben csökken a politikai rendszer képessége arra, hogy a kormányokat jobb teljesítményre ösztönözze, az állampolgárok pedig kiábrándulnak a politikából, elfordulnak a csatározásoktól, ami a részvétel csökkenéséhez és a rendszer delegitimálódásához vezet. Az előadás célja, hogy ezeket a hipotéziseket a European Social Survey adatainak elemzésével vizsgálja, és választ adjon arra a kérdésre, hogy a választók pártos elfogultsága a demokratikus működésre inkább pozitív vagy inkább negatív hatással van-e.

4.1. Harkányi Ádám Máté (KRE): Stratégiai szavazás Magyarországon a választási reformot követően

Az Országgyűlés 2011 decemberében új választási törvényt fogadott el, amely a rendszerváltás óta működő választási rendszer számos elemében érdemi változást hozott. A változtatások különféle elemei hatást gyakorolnak a végső eredmények kialakulására. A legvilágosabb útja ezen hatásoknak az, amikor a már leadott szavazatok mandátumokká transzformálódnak. Ugyanakkor a választási rendszerrel kapcsolatos előzetes politikusi és szavazói várakozások több úton is hatást gyakorolnak a kialakuló szavazatarányokra, általuk a mandátumarányokra. A választási rendszer utóbbi, pszichológiai hatásai közül a stratégiai (avagy taktikai) szavazás jelentősége kiemelkedő. Ennek leggyakoribb esete, amikor a szavazó eredeti preferenciáját a jelöltek hatalmi esélyei írják felül. A választópolgárok ilyenkor nem akarják szavazatukat elveszteni, s ezért az általuk leginkább kedvelt, de a mandátumszerzésre kevésbé esélyes szereplők helyett olyan pártok – illetve azok egyéni jelöltjei – közül választanak, melyeknek valós esélye van. A megvalósult választási reform több elemében is ösztönzi a szavazók stratégiai viselkedését, kezdve a korábbi kétfordulós szisztéma egyfordulóssá válásától egészen a töredékszavazatok új számítási módszeréig. Bár a választási reform óta még nem telt el annyi idő, hogy a szavazói magatartás teljesen alkalmazkodjon a változásokhoz, ugyanakkor a 2014. évi országgyűlési választásokon ezen alkalmazkodás első jelei már megmutatkoztak. Előadásom célja ennek empirikus bemutatása.

2. PANEL: A DEMOKRÁCIA MINŐSÉGE ÉS AZ ÁLLAMPOLGÁRI NEVELÉS KAPCSOLATA (Levezető elnök: Csizmadia Ervin)

4.2. Oross Dániel (MTA TK PTI): Hogyan mérhető empirikusan az aktív állampolgárság és a demokráciára nevelés?

A demokratikus társadalmak létrejöttének és kohéziójának elengedhetetlen feltétele az állampolgárok demokratikus tudatának kialakulása, melynek leghatékonyabb eszköze a demokratikus állampolgári nevelés. Miközben már önmagában az egyes fogalmakon (aktív állampolgárság, demokratikus nevelés) és a fogalmak által fedett jelenségek társadalmanként eltérő kontextusáról óriási méretű elméleti vita folyik, minimális konszenzus mutatkozik a tekintetben, miként mérhető az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés társadalmi hatása. Előadásom a témakörben készült nagy nemzetközi kutatások indikátorainak és módszertanának vizsgálatával arra kérdésre keres választ, hazai környezetben milyen empirikus alapú kutatás szolgálná a leginkább azt, hogy a nemzetközi kutatások főáramához kapcsolódó, új eredményekkel rendelkezünk a témakörben.

4.2. Kovács Tamás (MTA TK PTI): Polgár a demokráciában: a demokratikus állampolgárság eltérő értelmezései

A nemzetközi politikatudományban évtizedek óta széleskörű teoretikus viták folynak a demokratikus állampolgárság koncepciója és a demokratikus nevelés relevanciája kapcsán. Az egymással is versengő interpretációk forgatagából a liberális és republikánus megközelítések emelkednek ki, de a demokratikus állampolgárságról szóló elméleti diskurzusok kapcsán a klasszikus felfogások bírálata, egyfajta kritikai megközelítésmód is egyre hangsúlyosabban jelenik meg. Az egymással rivalizáló elméletek, egymásra is reflektálva, mind megalkotják a saját állampolgári ethoszukat, választ adva így arra a kérdésre, hogy milyen is az ideális állampolgár a demokrácia nézőpontjából. Az előadás célja, hogy bemutassa az eltérő elméleti felfogások egymáshoz való viszonyát, illetve a demokratikus állampolgárság koncepciójáról, a demokratikus nevelés folyamatáról alkotott nézeteiket.

4.2. Lakatos Júlia (Méltányosság Politikaelemző Központ): Hogyan hatott az amerikai demokrácia minőségére az állampolgári nevelés?

Az állampolgári nevelés érezhető hatással bír az Egyesült Államok demokráciájának minőségére, ugyanakkor történelmileg nem mindig érvényesült egyformán a hatása. Az állampolgári nevelés két ágát megkülönböztetve, történeti fejlődésüket végignézve, arra juthatunk, hogy az informális nevelést szolgáló, korábban rendkívül erős, államtól független intézmények mára visszaszorulófélben vannak, miközben a formális állampolgári nevelés a 60-as évekbeli háttérbeszorulását követően újra reneszánszát éli. E két ellentétes mozgás következtében, az állampolgári nevelés hatása a demokráciára napjainkban változó intenzitású.

4.2. Pap Milán (MTA TK PTI / NKE MTKK): „Mindennapi demokratizmus”: szocialista demokrácia és állampolgári nevelés a Kádár-korszakban

A Kádár-rendszer az 1956-os forradalom leverése után hónapokon belül nekiállt, hogy kiépítse ideológiai bázisát. A politikai nevelés régi intézményeinek megújítása, vagy új szervezetek létrehozása mellett, a hivatalos ideológia is készen állt arra, hogy szovjet minták alapján megújuljon. A rendszer egyik központi ideológiai fogalmaként kezelte a szocialista demokráciát, amely egyaránt kívánt alternatívát nyújtani a nyugati liberális demokrácia elméletinek és gyakorlatának, ugyanakkor el kívánt távolodni a sztálini korszak demokráciaértelmezésétől is. Ebben az ideológiateremtő folyamatban nagy szerepet kívántak juttatni a szocialista demokráciára való nevelésnek, amelynek a végén egy új, „demokratikusabb” emberkép állt. Ez nem pusztán azt jelentette, hogy az új káderréteget felvértezik a szocialista demokrácia doktriner tanainak tudásával. Ennél átfogóbb, az egész társadalom gondolkodását átalakító szocialista nevelésre szánta el magát a rendszert irányító elit. Így a munka és a mindennapi élet terepein is fejleszteni kívánták a sajátos, szocialista meghatározottságú demokráciát, a korszak szóhasználatában, a „demokratizmust”. A „mindennapok demokratizmusa” tehát egy gyakorlatorientált (helyi szocialista szerveződések, kollektívák megteremtése, közgyűlések és viták a munkahelyen, illetve lakóközösségekben) ideológiai praxis, amely több évtizedes előrettekintéssel a szocialista állampolgári gondolkodás kialakulását eredményezte volna. Előadásomban ezeket a praxisokat és a „mindennapok demokratizmusának” elméleti alapjait kívánom ismertetni.

3. PANEL: ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTEL TENDENCIÁI (Levezető elnök: Szabó Andrea)

4.3. Mikecz Dániel (MTA TK PTI): Tüntetéskutatás: egy módszertan bemutatása

Magyarországon először az MTA TK PTI kutatócsoportja alkalmazta a tüntetéskutatás, vagy protest survey módszert egy tüntetés résztvevőinek kérdőíves megkérdezésére. A módszer lényege, hogy közvetlenül érjük el a résztvevőket, és így tudjunk releváns adatokat nyerni a tüntetők szociológiai háttéréről, motivációikról, részvételi tapasztalataikról. A tüntetésen résztvevő sokaságról nem rendelkezhetünk a priori tudással, nem állapítható meg előzetesen, hogy szociológiailag milyen összetételű lesz a demonstráló csoport, így nem is lehetséges mintát venni. Ezen okból kifolyólag a módszer nem törekedhet reprezentativitásra abban az értelemben, ahogy az a survey típusú kutatások esetében megszokott. Az adatok hitelességét ezzel szemben a következő kritériumok biztosítják: A megkérdezés/felkérés prompt elvégzése, a megkérdezés/felkérés véletlenszerűsége, az off- és az online kérdőívesítés egyszerre való alkalmazása, valamint az online kérdőív kitöltésére felkértek nemének és korcsoportjának rögzítése. Előadásomban először a tüntetéskutatás nemzetközi háttérével, a módszer történetével kívánok foglalkozni. Ezek után a kutatócsoport eddigi kutatásainak (2014. december 16., 2016. február 13., 2016. március 15.) tapasztalatait, eredményeit mutatom be, elsősorban a módszertan szempontjából.

4.3. Mikecz Dániel (MTA TK PTI) - Böcskei Balázs (MTA TK PTI): Túl az univerzalizáción: a civil cselekvés új mintái Magyarországon

A második Orbán-kormány hivatalba lépése után megváltoznak a civil cselekvés keretei és mintái Magyarországon. A 2010-et megelőző időszakban a rendszerváltás környékén, majd azt követően rögzült liberális, univerzális civil társadalom keretében folytak mind a civil ethosz (Arató, Mikecz 2015), mind a rendszerkritikus globalizációkritikus tüntetések (vö. globális civil társadalom) és vizsgálatuk is. Ennek gyökeres ellentétjét adta a radikális jobboldali mozgalom erőteljes megjelenése és jelenléte az utcákon. A vizsgált korszakban azonban felbomlott az egységes liberális keret, és nem is értelmezhető annak antitéziseként a nem-civil társadalomként (uncivil society, Kopecky -Mudde 2003) leírt, a civilség univerzális jellegét megkérdőjelező, a partikuláris érdekeket és értékeket hangsúlyozó aktivizmus. Előadásunkban a 2010-et, mint cezúrát követő civil társadalomról való felfogás megszakitottságát, továbbá az új civil cselekvés jellemző típusait, mintázatait mutatjuk be. Mindezt a politikai részvétel általános tendenciáival összefüggésben is tesszük. A Magyarországon is egyre inkább jellemző három civil cselekvési a magas profilú civil cselekvés (NGO-k tevékenysége, tranzakcionista aktivizmus, Petrova, Tarrow 2007), az élményvezérelt aktivizmus (felső-középosztályi altruizmus, intézmények feletti aktivizmus, individualizált kollektív cselekvés, Micheletti 2003), végül pedig a partikuláris civil cselekvés mintája (nem-civil társadalom, NIMBY tüntetések).

4.3. Gerő Márton (MTA TK SZI): Motivációk és részvételi tapasztalatok

A politikai részvétel, így a különféle tiltakozásokban résztvevők jellemzőit általában egy ország felnőtt lakosságára, valamilyen korcsoportra, földrajzi területre reprezentatív, mintavételen alapuló kérdőíves kutatásokkal vizsgálják. Ezek a kutatások alkalmasak a részvétel általános jellemzőinek vizsgálatára, de kevésbé képesek képet adni az egy-egy konkrét ügyben tiltakozók jellemzőiről és részvételi motivációiról. A motivációk tekintetében fontos kérdés, hogy a tüntetőket az aktuális ügygel kapcsolatos vagy ennél általánosabb elégedetlenség viszi az utcára. Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontjában a 2016 február 13-i és március 15-i pedagógustüntetést vizsgáltuk meg online és kisebb részben a helyszínen kitöltött kérdőívekkel. Előadásomban azt próbálom meg bemutatni, hogy milyen jellemzőkkel írhatóak le azok a csoportok, amelyek kifejezetten az oktatással kapcsolatos közpolitika miatt vonultak utcára, illetve azok, amelyek ennél általánosabb, a kormányzattal szembeni elégedetlenségük miatt tüntettek. Azt feltételezhetjük, hogy az előbbi csoport elsősorban az oktatáshoz kapcsolódó munkát végez és kevesebb részvételi-tiltakozási tapasztalattal rendelkezik, és nagyobb arányban találunk olyanokat akik a jelenlegi kormánypártokra szafaztak az előző választásokon, míg az utóbbi csoportnál kevésbé hangsúlyos az ágazati profil, nagyobb mértékű és szélesebb spektrumú politikai aktivitást tapasztalunk és túlsúlyban vannak közöttük az ellenzéki pártok szavazói.

4.3. Szabó Andrea (MTA TK PTI): Tüntetéskutatás: az online és a személyes kérdezés különbségei

2014 decembere után 2016. február és március folyamán folytatódott a tiltakozáskutatási programsorozat. A kutatócsoport egyetemistákkal kiegészülve kint volt a február 13-i és a március 15-i pedagógus megmozduláson. Az első hullám tapasztalatait figyelembe véve, változtattunk a kutatás módszertanán, és online adatfelvétel mellett, Magyarországon teljesen unikális módon face to face módszerrel is kérdeztük a tiltakozáson megjelenteket. Az előadás célja annak bemutatása, hogy milyen hasonlóságok és különbségek mutathatóak ki a személyesen és az online módon válaszolt tiltakozók válaszaiban. Abból a hipotézisből indulok ki, hogy a személyes módszer során felvetett kérdőívekben a válaszolók kevésbé lesznek nyitottak a szenzitívebb, politikai alrendszerhez jobban kötődő kérdések megválaszolására. Emellett azt feltételezem, hogy a társadalmi átlagnak megfelelően az online mintában felülreprezentáltak lesznek a fiatalabbak, a városiak – ezen belül is nyilvánvalóan a fővárosiak –, valamint a középosztályba tartozók. A 2014 decemberi első felvételünk ugyanis pont ezen csoportok erőteljes bevonódását mutatták ki. Fontos kérdés, hogy a 2016. február 13-i és a március 15-i megmozdulás valóban pedagógustüntetés volt-e, vagy más társadalmi csoportok is megjelentek a megmozdulásokon? Erre a kérdésre az online és a személyes válaszok elemzése alapján, viszonylag megbízható választ kaphatunk.

4. PANEL: APÁTIA, RADIKALIZMUS, POSZTMATERIALIZMUS A MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN (Levezető elnök: Szabó Andrea)

4.4. Bognár Adrienn (PTE BTK): A fiatalok politikai szocializációját és politikai aktivitását befolyásoló tényezők

Előadásomban a politikai szocializációs folyamat és annak magyarországi jellegzetességeinek bemutatását követően a szocializáció legfontosabb ágenseire, illetve azok működési mechanizmusára fókuszálok. Külön elemzem a politikai szocializáció hatását is magukon hordozó, a politikai aktivitást befolyásoló egyéb tényezőket is, többek között az állampolgári attitűdöket, a demokráciaképet és demokrácia-értelmezéseket, a politikai ismereteket és érdeklődést, a politikai kommunikációt, a társadalmi és politikai intézményekbe vetett bizalmat, valamint a politikáról, politikusokról alkotott vélekedést. Eredményeimet több empirikus kutatás adataira támaszkodva mutatom be, melyek közül az Aktív Fiatalok Magyarországon kutatássorozat kvantitatív és kvalitatív adatai kerülnek előtérbe.

4.4. Kmetty Zoltán (ELTE-TÁTK): Elkötelezettek és csapódók – A Fidesz egyetemista szavazóbázisának struktúrája

A szavazói habitusok magyarázatakor a politikai érdeklődés, politikai tudás, illetve politikai tájékozottság általában fontos részét képezi az elemzési keretnek. A magasabb politikai érdeklődésű csoportok körében jól megfigyelhető egy párttal kognitívan is azonosulni tudó csoport, míg az alacsonyabb politikai tudás inkább egyfajta rituális elköteleződést sejtet. A különböző szavazói motívumok esetében eltérőek az egyes háttérváltozók mechanizmusai, alacsonyabb politikai tudás mellett a normatív és részben expresszív mozzanatok hangsúlyosabbak, magasabb tudás mellett viszont az instrumentális motívumok válnak meghatározóvá. Utóbbi motívumrendszer mentén elköteleződők szigorúbban figyelik azt a kommunikációs teret amit a pártok kialakítanak, és a „negatív ügyekre” gyorsabban reagálnak. Előadásomban azt a kérdést járom körbe az „Aktív Fiatalok” kutatássorozat 2011-2015 közötti felvételeire támaszkodva, hogy a fiatalok körében inkább negatív Fidesszel kapcsolatos kommunikációs tér, hogyan módosította a párt egyetemista szavazói körében a kognitív és rituális szavazók arányát, azzal a hipotézissel fókuszban, hogy a párt elvesztette kognitív szavazói egy-részét, és inkább rituális szavazókat tudott megtartani. Utóbbi mozzanathoz következően azt a hipotézist is megvizsgálom, hogy nőtt-e a normatív motívumok szerepe (pl: vallás, családi politikai homofília) a Fideszre való voksolásban a kutatás három hulláma során.

4.4.. Róna Dániel (BCE): A Jobbik egyetemista-főiskolás támogatói

Az Aktív Fiatalok 2015-ös adatfelvétele szerint is a Jobbik lett a legnépszerűbb párt az egyetemisták és főiskolások között: minden ötödik hallgató szavazna rá. A radikális párt még a 2013-as és 2011-es hullámhoz képest is növelni tudta a támogatottságát. Az írás ezt a kérdést járja körbe: miért teljesített jóval az országos átlaga felett a Jobbik az egyetemi-főiskolai polgárság körében? A dolgozat első részében bemutatom a Jobbik támogatói körének főbb szociológiai-demográfiai jellegzetességeit. A második részben a párt szavazóbázisának többváltozós statisztikai elemzése során az eredményeket – amilyen mértékben ez lehetséges – összehasonlítom az Aktív Fiatalok korábbi adatfelvételeivel, illetve az országos reprezentatív mintákkal. A korábbi hipotézisek (gazdasági nehézségek, elitellenesség, eltérő médiafogyasztás) tesztelése mellett lehetőség nyílik új magyarázatok megalkotására is, elsősorban a kérdőívben szereplő számos nyitott kérdésnek köszönhetően.

4.4. Oross Dániel – Szabó Andrea (MTA TK PTI): Politikai részvételi mintázatok a magyar egyetemisták és főiskolások körében

A magyar fiatalok formális szervezethez tartozásáról készült tanulmányok (lásd pl. Ifjúság kutatások eredményeit, Oross, 2013), egyöntetűen egy alulszervezett, dezintegrált ifjúsági társadalom képét rajzolják le. Minden vizsgálat jelezte ugyanakkor azt is, hogy az ifjúsági társadalmon belül az egyetemisták és főiskolások kicsiny szigeteket alkotnak. Ők azok, akik relatíve a legaktívabbak, relatíve a legnagyobb arányban rendelkeznek formális vagy informális szervezeti kötődéssel (Szabó A.–Kern 2011, 69). Az Aktív Fiatalok Magyarországon kutatás mindhárom hullámának eredményei megerősítették a fenti megállapítást (Szabó A.–Oross 2012, Oross–Szabó, 2014). Előadásunk célja empirikus adatokon keresztül megerősíteni vagy cáfolni azt a nemzetközi szakirodalom alapján alátámasztott állítást, miszerint bár a politikai részvétel hagyományos formáiban (választási részvétel, politikai szervezetekben való részvétel, illetve az ezen szervezetekhez való kötődés bizonyos formái) csökkenés tapasztalható, a direkt demokratikus és az online részvételi formák terjedése megváltoztatja a magyar hallgatók részvételének mintázatát. Eredményeink alapján a magyar hallgatók választási részvételi hajlandósága a nemzetközi trendekkel összevetve nem vészjóslóan alacsony és az általunk mért csökkenés mértéke sem kiugró. A kutatás eredményei alapján kijelenthető, hogy ténylegesen új csoportok bevonását teszi lehetővé az online participáció, ugyanis vannak olyan főiskolai, egyetemi alcsoportok, amelyek, igaz erős megszorításokkal, de nagyobb hajlandóságot mutatnának az online térben való megszólalás iránt, mint a direkt demokratikus térben.

5. szekció: A közpolitika minősége – hazai és nemzetközi perspektívák

(Szekcióvezető: Hajnal György)

A demokrácia minőségének és legitimitásának egyik fő meghatározója a kormányzat közpolitikai kapacitása. Tágan értelmezve ez – többek között – magába foglalja a kormányzat előtt álló, kormányzati cselekvést igénylő társadalmi problémák felismerésének, ésszerű értelmezésének és kommunikálásának képességét. A rendelkezésre álló tudás, információk és stakeholder szempontok feltárására és becsatornázására irányuló képességet. A mindezek fényében ésszerű közpolitikai döntés megformálásának, végül pedig e döntés szisztematikus és hatékony végrehajtásának, és nem utolsó sorban a döntési és végrehajtási folyamatban rejlő hibák felismerésének és korrigálásának rendszerszerű, intézményesített képességeit. A szekció célja a kormányzat ilyen értelemben vett közpolitikai képességeinek, az ezeket befolyásoló, korlátozó vagy előmozdító tényezőknek, ezen belül pedig különösen a különböző közpolitikai és intézményi elrendezéseknek és reformoknak a vizsgálata. A magyar központi, területi vagy helyi kormányzás területén működő szakpolitikákkal, közszolgáltatásokkal kapcsolatos tanulmányok mellett a nemzetközi kitekintést nyújtó, összehasonlító jellegű tanulmányokat is várjuk.

1. PANEL: A KÖZPOLITIKA INPUT MOZZANATAI (Levezető elnök: Ugródsy Márton)

5.1. Pupek Emese (NKE): Új közpolitika születik? – Miért éppen a kreatív ipar?

A kreatív ipar egyre fontosabb szerepet játszik a gazdaságok és a társadalmak életében. Számos ország a gazdasági és a társadalmi fejlődést ettől az iparágtól várja. Vajon a közszféra mennyire felkészült a kreatív ipar igényeire reagálni; meglátta-e és kibontakoztatja-e a kreatív iparban rejlő lehetőségeket? Egyes országokra jellemző politikai elkötelezettséget kerestem, amihez kiindulópontként a kulturális politika vizsgálatát választottam, feltételezve, hogy a kreatív ipar legszorosabban a kulturális politikához kötődik. 42 ország kulturális politikájáról készült úgynevezett COMPENDIUM országtanulmányt vettem elemzés alá, ami az Európa Tanács web alapú és állandóan frissülő információs és monitoring rendszere az európai nemzetek kulturális politikájáról és trendjeiről. A kulturális politika eredetét a francia forradalomig vezetik vissza, amikortól a kultúrafogyasztást széleskörűvé nyitották, az addigi elit jelleg helyett, mindenki számára elérhetővé téve a kulturális „termékeket”. Az állam meghatározó volt és maradt, de szerepe folyamatosan alakult. A XX. században a kulturális politika összekapcsolódott a demokratizálás folyamatával, ennek társadalmi hatásaival együtt, mint például a személyiség kibontakozása, a szabad kifejezés biztosítása, a sokféleség megőrzése. Később a kulturális politika feladatai tovább bővültek, egyre inkább előtérbe került a gazdasági fenntarthatóság kérdése is, és a XXI. század elején színre léptek a kreatív ipar munkavállalói. A kreatív ipar szerepe a globális társadalomban felértékelődött. A kreatív iparra jellemző, hogy az alkotói a kulturális (sokszor nemzeti) gyökerekből merítenek, szükségük van a kifejezés szabadságára, eredményességükhöz pedig a globális színtérre, a hálózatosodott társadalomra. Ez a magas hozzáadott értékkel bíró munka, sok más szektort támogat (például a turizmust), és létrehoz egy vibráló és innovatív környezetet, ami hat az emberekre és az életükre. Kutatásom nem tért ki a társadalmi részvétel elemzésére, az oktatási, jogi és finanszírozási háttér vizsgálatára. Közpolitikai kezdeményezéseket elemeztem, úgy mint kreatív ipar politikák és programok, stratégiák, nemzetköziesedés, állami támogatások, közpolitikai intézményi háttér, történelmi hagyományok velünk élése, szocializmus öröksége és az Európai Unió hatásai. Bár kiforrott kreatív ipar közpolitikai modell (még) nem létezik, az kijelenthető, hogy egyre inkább intézményesül a szférával való foglalkozás.

5.1. Zorigt Burtejín (MTA TK PTI): Női képviselők tevékenysége, 1990 és 2014 között

The paper aims to discuss the effect of women legislators on the legislative behavior in the case of Hungary between 1990 and 2014. This paper examines whether women have the capacity to perform legislative functions to the same extent as their male counterparts and whether their policy interests differ from men's? The presentation will look at whether women legislators have identifiable and particular policy interests and how those interests are expressed. Previous research show that women legislators feel obliged to represent the interest of women and they often distance themselves from the party's position once it disagrees with the interest of women. The paper investigates how this obligation translates into actions and affects the activity of female legislators. In terms of substantive representation of women, studies suggest that an increase in the number of women elected to the parliament can change the policy-making behavior and policy outcomes in the legislature (e.g. Zetterberg 2009, Yoon 2011). The substantive representation lays emphasis on the actions of the representatives in the parliaments. The paper utilizes the data of Comparative Agendas Project (CAP). The data enables us to investigate trends in policy-making over time. To explore these questions, the analysis focuses on the bills and interpellations and includes a comparison with men counterparty as well.

5.1. Jugovits Károly (BCE): A jogalkotás tartalmi megalapozottsága a jogi oktatás tükrében

Két meghatározó jelentőségű aspektus különíthető el a jogalkotás folyamatában: a (i) formális-jogi és a (ii) tartalmi-közpolitikai oldal a szabályok formálásakor egyszerre jelenik meg, együttesen befolyásolva a folyamat végeredményét, azaz a jogszabályt. Az első, klasszikusan jogi, jog-technikai követelményeket magába foglaló oldal elemei közé tartoznak például a megfelelő fogalomhasználat (terminológiai pontosság), a jogelveknek és a jogrendszer magasabb szintű normáinak való megfelelés (koherencia), vagy a szabályok pontos számozása, tagolása, nyelvezete (jogszabály-szerkesztési követelmények). A második, közpolitikával összefüggő oldalhoz pedig minden olyan elem sorolható, amely a megcélzott társadalmi hatás elérését – például a hajléktalanság vagy a munkanélküliség mérséklését – kívánja biztosítani. Az előadás e két tényező megjelenését vizsgálja néhány hazai jogalkotási témájú, egyetemi oktatásban használt tankönyvben; mindenekeelőtt – kvantitatív dokumentum-elemzés útján – relatív súlyukat, emellett – kvalitatív adatelemzés segítségével – további információkat arról, hogy a szerzők például miben és hogyan látják a jogszabály megszövegezőjének szerepét, vagy hogy mit tartanak a „legfontosabb” tevékenységnek a jogalkotás során. Az előadás fő hipotézise, hogy a létező hazai szakirodalmakban – és ezáltal az oktatásban is – a jogi megközelítés dominál, a közpolitikai oldal rovására.

2. PANEL: A KÖZPOLITIKA „THROUGHPUT” MOZZANATAI (Levezető elnök: Török Zoltán)

5.2. Hajnal György (BCE / MTA TK) – Rosta Miklós (BCE) – Máthé Réka (NKE): Joined-up service provision in Hungarian Local Governments: The case of Shared IT Service Centers

Over the past decade or more there have been a growing amount of scholarship about administrative reforms adding to, replacing, or possibly even undoing (some of) the earlier New Public Management (NPM) type reforms that practically dominated the reform agenda of the 1990's and early 2000's. (Bogdanor 2005, Christensen & Lægreid 2007, 2010). Various trends by-and-large belonging to the realm of JUG reforms appeared, albeit with strongly varying emphasis and to strongly varying extents, in the Hungarian reform scene too. Reforms “undoing” many earlier, (apparently) NPM type reforms started already in the mid-2000's and accelerated significantly after 2010. The broad ambition of this research is twofold. Firstly, we would like to contribute to the above discourse by raising the question whether JUG initiatives actually undo or, rather add another layer on top of earlier NPM reforms. While much of the current literature argue for the layering hypothesis (Hyndman & Liguori 2016) we would like to explore the question of whether the “undoing” versus “layering” nature of contemporary reforms is not a geographically universal feature of JUG but, rather, depends on the particular political and institutional context in which these (as well as previous NPM) reforms take place. Secondly, as a particular element of this general ambition, we would like to fill the gap we perceive in the field of researching and assessing particular JUG instruments in the field of local governments in general, and especially in the Hungarian local government scene, in particular. In order to pursue this ambition we set out to examine a particular and significant JUG initiative taking place in the Hungarian local government arena: the Application Service Provider Project.

5.2. Bartha Attila (MTA TK PTI / IBS): Sustainable populism: economic policy trends in Hungary

The character of the Hungarian economic policy has fundamentally changed since the elections of 2010. One of the most salient changes happened in the procedure of economic policy-making: compared to the pre-2010 period, today new players are the relevant actors and also the institutional political mechanisms shaping the economic policy agenda are different. This study explores that the key component of the changes in economic policy is that the previously dominant partyless expertise was replaced by a politically driven policy-making. While often non-elected policy experts had a major impact on economic policy decisions before 2010, initiatives of macroeconomic experts, professional associations and civil society actors have been equally neglected since the critical elections 6 year ago. The paper argues that the driver of these trends is populism in economic policy-making both in terms of political communication and political strategy: recurring adversarial narratives and discretionary policy measures have been regularly formulated responsively to the preferences of the electorate belonging to the imagined good community. Analysing the major development in two economic policy fields (macroeconomic policy and industrial policy) with process-tracing methods, the study finds that while populist economic policy-making can be compatible with fiscal austerity and macrofinancial sustainability, the persistent devil shift narratives may deter a significant segment of potential (foreign) investors and potential (domestic) entrepreneurs, particularly in business service branches.

5.2. Somlyódy Edit (SZE): A hatékony és koordinatív állam gazdaságfejlesztő szerepben

Az egymást váltó gazdaságpolitikai időszakok során a keynes-i felfogástól eljutottunk a fenntartható fejlődés gondolatához, mely integrált megközelítést igényel. Ezzel párhuzamosan változtak a gazdaságfejlesztésére irányuló eszközök és a 1980-90-es évektől teret nyert a stratégiai tervezés, a 2000 évektől pedig a többszektorú integrált stratégiai tervezés vezet eredményre. E szerves fejlődés összefüggésben áll azzal, hogy az állam funkcióiban is átalakult, a 2008-as globális pénzügyi krízis óta különösen a hatékony állam működésének kérdései helyeződtek előtérbe. Az állam szempontjából központi kérdés gazdaságának fejlődése, versenyképessége. Egyrészt önmön működését kell versenyképessé tennie, másrészt ráhárul az üzleti környezet fejlesztésének feladata. Az előadás tárgya, hogy az állam miként állítja az alulról kezdeményezett gazdaságfejlesztési stratégiákat és a steakholdereket céljai szolgálatába, mint azt az eszközt, amely a hálózati kormányzás egyik markáns megjelenési formája. A neoweberinek elnevezett fordulat után a kooperaatív és koordinatív jellemzőiben megerősödött államot látjuk, aki nem egy a mellérendelt szereplők között, hanem az ő privilégiuma, hogy a működés általános céljait és szabályait, vagyis a játékszabályokat megállapítsa. A globális gazdaság keretei között téregységei pozicionálására törekszik, s ennek céljából rugalmasnak kell lennie térszemléletében, át kell engednie hatalmából a gazdasági és társadalmi aktoroknak, mégis hatékony módon kell bekapcsolnia a szinteket, szereplőket és ágazatokat a többszintű kormányzás szerkezetébe. Ugyanis ahol rosszul működik a governance, ott nincs megfelelő gazdasági fejlődés, tehát intézményi kapacitások fejlesztésével és a gazdaság érdekeinek becsatornázásával tud célt érni.

5.2. Hajnal György (MTA TK PTI / BCE) – Csengődi Sándor (BCE) – Kucsera Bence (BCE): Állami vállalatok tündöklése és – tündöklése? Az állami vállalati szektorral kapcsolatos adminisztratív politika 1998-2014 között

A 2008 utáni években tapasztalható világméretű jelenségként a kormányok egyre fokozódó mértékben igyekeztek egyrészt maguk is, másrészt a velük szemben megfogalmazódott külső elvárásokkal összhangban továbbfejleszteni a közcélok eléréséhez rendelkezésükre álló szervezeti eszköztárukat egy egyre intenzívebben változó környezetben. A privatizáció több évtizedes megkérdőjelezhetetlen mantrázását követően az állami tulajdonú vállalatok lettek ennek az eszköztárnak elfogadott, mi több, vonzó szerkezeti elemei, mint ahogyan az egyre szorosabb ellenőrzés alá vont állami cégek különböző formái is. A kormányok vállalati politikájában tapasztalható, túlzottan válság-alapú hangsúlyeltolódásának magyarázata ugyanakkor szembe állítható – legalábbis Közép-Kelet Európai kontextusban – egy másik törekvéssel. Nevezetesen a fokozódó populista, illiberális, sőt akár „Putyinizista” politikai irányvonal retorikája, doktrínája, illetve valójában ennek gyakorlata látszik érvényesülni számos megfigyelő véleménye szerint. Következésképpen – az érvelés szerint – az akár politikai és adminisztratív ellenőrzés eszközeivel, akár a tulajdonosi részesedés növelésén keresztül kiterjesztett kormányzati ellenőrzésre való törekvés gazdasági kontextusból fakadó funkcionális szükségszerűség meglététől vagy hiányától függetlenül. Ha a 2010 utáni Magyarországot vesszük figyelembe, mint az ilyen „nem-hagyományos” politikai fejlemények legfőbb példája, akkor a tanulmány célja, hogy megtegye az első lépést a fenti rivális elméletek megkérdőjelezése felé azáltal, hogy összeveti a 2010 előtti és utáni időszakok vonatkozásában a vállalati és az állami tulajdonú vállalati szektorok terén bekövetkezett hangsúlyeltolódásokat. A kutatás ügynökség típusú szervezeteken, állami intézményeken és állami tulajdonú vállalatokon, az 1990-es évek közepétől napjainkig terjedő időszakot felölelő eredeti adatkészleten alapszik.

3. PANEL: A KÖZPOLITIKA „OUTPUT/OUTCOME” MOZZANATAI (Levezető elnök: Rosta Miklós)

5.3. Török Zoltán (BCE): The success of the nation? A comparative analysis of the Visegrad 4 countries' past 20 years development of governance and life quality indicators

The paper investigates the political, social and economic development of the Visegrad countries' (Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia – V4) in the past 20 years. The focus is on the displayed variance of their governance qualities and convergence trajectories, and the relationship of the two. The hypotheses (H) are: H1: the advancement of good governance agenda promoted by external agents is a function of the level of influence of these agents; H2: good governance results in superior development of life quality indicators; H3: political success is best secured by advancing good governance. The paper highlights the academic debate over the issue of good governance evolving since the late 1990's. The comparative case study focuses on the development of the governance quality and that of the life quality indicators (based on WorldBank and Eurostat data) exhibited by the V4 countries over the past 20 years. The paper distinguishes 3 periods (the pre-EU accession and the post-crisis period and the inbetween years) as three qualitatively differing eras as far as the international setting and the policy challenges are concerned, as well as each governmental cycles. The findings of the paper are mixed, but mainly unsupportive with regard to the hypotheses. The influence of the external agent on good governance indicators is proven only partially. The assumption that good governance and improving life quality indicator (or reverse) typically moving in the same direction is mainly supported by the data, however their causal relationship is not proven. Political success (re-election) is not secured by advancing good governance. The conclusion of the paper is that external agents' good governance agenda does not resonate well with the electorate in the V4, and spectacular convergence periods can occur only under peculiar constellation – which is much rather exception than rule.

5.3. Hajnal György (BCE / MTA TK PTI) – Ugrósdy Márton (BCE):

Teljesítménymenedzsment és állampolgári bizalom: van-e összefüggés közöttük?

A magyar helyi önkormányzatok tapasztalatai alátámasztani látszanak a teljesítmény-irodalom azon állítását, miszerint a közszeaktor teljesítménye fontos tényező az állampolgári elégedettség és bizalom megteremtésében. A szűkös erőforrások hatékony felhasználása, az állampolgárok tájékoztatása arról, hogyan költik el az adóforintjaikat, valamint a felelős gazdálkodás és az üzleti életben megszokott hatékonyság-központú működés még azon közép-európai közintézmények számára is fontosak, amelyek hagyományosan kevésbé nyitottak a menedzsment-szemléletre. Ennek fényében különösen érdekes az a tájékoztatlanság és kapacitáshiány, amit a közszeaktor teljesítményének mérése és a közmenedzsment terén a magyar helyi önkormányzatok körében tapasztalhatunk. További kutatásokra lehet szükség annak tisztázására, hogyan befolyásolják a már most is jelen lévő információmorzsák, a személyes kapcsolatok és tapasztalatok, valamint a szájhagyomány útján terjedő evidenciák a helyi szintű, teljesítménymenedzsment-szemléletű szervezeti fejlesztéseket. Ennek a fejlődési modellnek a megismerése azért is fontos, mert a helyi önkormányzatok szinte semmilyen tapasztalattal és tudással sem rendelkeznek a gyakorlati közmenedzsmentről, nem is beszélve a témában meglévő akadémiai diskurzusról és rendelkezésre álló irodalomról.

5.3. Máthé Réka Zsuzsánna (NKE / BCE)– Hajnal György (MTA TK PTI /BCE): Civil szervezetek kapacitásfejlesztése kormányzati eszközökkel? Egy esettanulmány

A civil társadalom és a demokrácia minősége közötti kapcsolatok jól dokumentáltak. A civil szféra növeli a társadalmi kohéziót, megerősíti a demokratikus szabályokat, valamint a tisztségviselők felelősségre vonásában is fontos szerepet játszik. Bár a szakirodalom részletesen tárgyalja az erős civil társadalom előnyeit, nincsen általánosan elfogadott nézet, ami a fejlesztési lehetőségeit illeti, különösképpen kormányzati beavatkozás révén. Jelen kvalitatív tanulmány célja, hogy a kormányzati beavatkozás és a civil társadalom fejlesztése közötti lehetséges kapcsolatot elemezze. Az esettanulmány során azt vizsgáljuk, hogy milyen eszközökkel befolyásolta egy magyarországi helyi önkormányzat a civil társadalom megerősödését.

6. szekció: Európai uniós kormányzás, legitimáció és demokrácia az „állandó válság” állapotában (Szekcióvezető: Koller Boglárka)

Az Európai Unió 2008 óta a komplex, többszintű válság állapotában van. Az Unió választ keres a gazdasági/pénzügyi, az intézményes/politikai és az uniós polgárok szintjén jelentkező identitásválságra is úgy, hogy nemcsak a belső kihívásokkal, hanem az Unió külső környezetének gyors változásából adódó politikai és biztonsági kihívásokkal (ukrán válság, menekültválság) is meg kell birkóznia. A válságmenedzsment egyre inkább differenciált megoldásokhoz, s olyan intézményes és szakpolitikai változásokhoz vezetett, melyekhez nem, vagy nem elegendő mértékben volt meg a demokratikus felhatalmazás. 2008 óta a tagállamok között, és az uniós polgárok szintjén is egyre több törésvonal keletkezett, melyek szintén az Unió legitimitásának megkérdőjelezését erősítették. De vajon mit tehet az EU demokratikus legitimitációjának erősítése érdekében? Milyen változások szükségesek az európai kormányzás jelenlegi működésében ahhoz, hogy az Unió kilábalhasson a legitimációs kríziséből? E szekcióba olyan előadók jelentkezését várjuk, akik az európai kormányzás, az output/input legitimáció és a demokrácia kérdésköreivel foglalkoznak. Az említett témák elméleti és gyakorlati vonatkozásait egyaránt vizsgáló, az uniós politikai és intézményrendszer egészére fókuszáló elemzéseket, ugyanakkor tagállami esettanulmányokat, és összehasonlító elemzéseket is várunk.

1. PANEL: DEMOKRATIKUS LEGITIMÁCIÓ AZ UNIÓBAN (Levezető elnök: Koller Boglárka)

6.1. Arató Krisztina (ELTE ÁJK): A tagállami demokráciák és az Európai Unió

Az európai integrációs intézményrendszer a jogállamiság és a demokrácia elvei alapján működő országok együttműködése. Bár ez az alapvetés a modern integrációs folyamat kezdetén (1951. Párizsi Szerződés) nem került rögzítésre, számos esemény mutatja, hogy a demokratikus politikai rendszer az integrációs folyamatban való intézményes részvétel (EK tagság) feltétele volt. Az 1960-as és 70-es években autoriter rendszerek nem csatlakozhattak az Európai Közösségekhez és például a görög társulási szerződés is felfüggesztésre került 1967-ben a katonai puccs következtében. Az 1990-es években az alapszerződésekben rögzítették a tagállamok a demokrácia és a jogállamiság alapértékeit. A 2000-es években azonban több példa is említhető, amikor felmerült, hogy egyes tagállamok megsértették ezeket az általános elveket: a szóban forgó tagállamok elsősorban a kelet-közép-európai régió tagállamai (Románia, Magyarország és Lengyelország), de az Egyesült Királyság és Franciaország esetében is merültek fel problémák. A Lisszaboni Szerződés definiálja a demokrácia elveit és meg is határoz egy általános eljárást, amely ilyen esetekben alkalmazható. Mivel ennek az eljárásnak a lefolytatását és az esetleges következményeit is rendkívül komolynak tekintik (ezért is hívja a szakirodalom és a köznyelv is általában „nukleáris opciónak”), a LSZ óta egyéb eljárási elemek is születtek. A probléma és az alkalmazható eljárás kapcsán kérdések sokasága merül fel. Hogyan állapítható meg, hogy egy tagállam komolyan megsértette a demokratikus alapelveket? Ki állapítja meg ezen alapelvek megsértését? Milyen összefüggés állapítható meg egy ilyen eljárás lefolytatása (LSZ 7. cikk) és a nemzeti önrendelkezés tiszteletben tartása (LSZ 2. cikk) között? Van-e olyan demokrácia-definíció, amely általánosan alkalmazható ilyen esetekben? Az előadás az Európai Unió tagállami demokráciákat ellenőrző mechanizmusait, azok legújabb fejleményeit tárgyalja. A probléma tárgyalásához alkalmazott elméleti keret az európaizáció; úgy gondolom, hogy az európaizáció szokásos értelmezésén (top-down/bottom-up) túl itt a fogalom értéktelítettségére kell a hangsúlyt helyezni, s így alkalmas a probléma tárgyalására.

6.1. Varga András (NKE NETK): Politikai úton az EU nagyobb input legitimációja felé – a Spitzenkadidat rendszer tanulságai és lehetséges fejlődési irányai

A 2014-es EP választások egy jelentős újítás bevezetését kísérelték meg; az Európai Szocialista Párt kezdeményezésére a főbb uniós pártcsaládok a parlamenti választási győzelem esetére előre kijelölték az általuk támogatandó bizottsági elnököt. Az EU fő pozíciója ezáltal de facto az állampolgárok által közvetlenül választott intézménnyé alakulhatott volna, ezzel jelentős input legitimációra és nagyobb politikai mozgástérre téve szert. A Spitzenkadidat rendszer bevezetése azonban nem tekinthető egyértelmű sikernek, mindazonáltal kijelöli az integráció intézményfejlődésének egy lehetséges útját, amely az állampolgári részvételi csatornák kiszélesítésén keresztül, a nagyobb input legitimáción át lép fel az EU demokratikus deficitével szemben. Jelen tanulmány a Spitzenkandidat kísérlet tapasztalatait vizsgálja, mint a demokratikus deficit csökkentésére adott politikai választ. A vizsgálat során kitér a választást megelőző jelöltállítás, a kampány és a Bizottság elnökének EP-beli megválasztására, megkísérelvén megállapítani azokat a további beavatkozási pontokat, amelyek megváltoztatásával a rezponzivitás és a politikai felelősségi viszonyok szorosabbra vonhatók az állampolgárok és az unós döntéshozók között.

6.1. Hegedűs István (Magyarországi Európa Társaság): Populista fordulat az Európai Unióban?

Miközben az európai uniós intézményrendszert és kormányzást párhuzamosan kitört válságok menedzselése állítja rendkívüli próbatételek elé, az Európai Unió közös értékeivel és a liberális demokratikus rendszerrel szemben jelenleg a populizmus különböző formációi kínálnak politikai alternatívát az európai és egyben tagállami választópolgárok számára. A modern populizmus mibenlétéről és a demokráciához fűződő viszonyáról - különös tekintettel a majoritáriánus demokrácia-felfogásra - izgalmas viták folynak vezető kutatók (Cas Mudde, Takis Pappas, Jan-Werner Müller) között. Ma már nem csupán a (szélső)bal- és (szélső)jobboldali populista pártoknak a mainstream erők politikájára gyakorolt hatása a kérdés az EU egyes tagállamaiban, hanem a populisták (esetleges) kormányra kerülésével az európai egységesülés folyamatának megrekedése és az integráció látványos differenciálódása mind elképzelhetőbb forgatókönyvvé vált. A visegrádi országok közül pedig nem egyedül a magyar kormányzat „illiberális” nézetei és cselekedetei okoznak fejtörést az uniós intézményeknek, hanem a lengyelországi fordulat óta a Kelet-Nyugat ellentét is megjelent a válságjelenségek között. A liberális demokrácia védekező ösztönét ugyanakkor hiba lenne alábecsülni.

6.1. Kováts Eszter (Friedrich Ebert Stiftung): A gender mint ellenségkép Európában és az EU legitimációs válsága

Az elmúlt években számos európai országban jelentős, a gender-közpolitikát, illetve a társadalmi nem fogalmát mint analitikus koncepciót elvető mozgalmak megjelenését figyelhettük meg. A konzervatív mozgalmak diskurzusában leggyakrabban „genderelmélet”-nek vagy „genderideológiának” nevezett ellenségkép egy, az ENSZ-be és az EU-ba is beférkőzött háttérhatalmak ármányaként és a nemek felszámolásaként tétéleződik, amely ellen meg kell védeni a gyermekeinket és a jövőnket. Az imperializmus vádja („az EU ránk akarja kényszeríteni ezt az életellenes ideológiát”), összekapcsolódva a „veszélyben a gyerekek” képpel képezik a mozgósítás érzelmi alapját. Előadásomban bemutatom a diskurzus fő elemeit, szereplőit, majd megpróbálom feltárni, hogy melyek azok a társadalmi és politikai tényezők, amelyek kedvező táptalajt nyújtottak a diskurzus meggyökeresedésének, a mozgalmak megerősödésének és a társadalmi vita irracionálissá válásának. Amellett érvelek, hogy ezek a mozgalmak túlmutatnak a nemek egyenlősége és az LMBT-emberek jogainak az ügyén, és hogy sokkal inkább az Európai Unió legitimációs válságának tünetei. Abban, ahogy ezek a mozgalmak definiálják a veszélyt, összesűrűsödik az európai projekt számos problémája. Megfogalmazok néhány hipotézist arra vonatkozóan, hogy milyen európai szintű válságjelenségekre ad ez a diskurzus leegyszerűsítő és polarizáló válaszokat.

6.1. Koller Boglárka (NKE NETK): Legitimáció az Unióban a polgárok szemszögéből, különös tekintettel a kelet-közép európaiak tagsági tapasztalataira

Az európai polgárok szemszögéből mutatjuk be az uniós csatlakozásunk óta eltelt időszakot, összekapcsolva az európaizáció, legitimáció és a kollektív identitásformálás folyamatait. Vajon a tagság tapasztalatával a hátunk mögött, szeretjük-e még az Európai Uniót? Mit jelent számunkra az EU? Bízunk az uniós intézményekben? Hogyan vélekedünk a többsébséges Európáról? Hogyan változott meg az EU-hoz való viszonyunk az elmúlt évek válságos időszakában? Az Eurobarometer közvélemény-kutatások eredményeire támaszkodva elemezzük a polgárok véleményét, attitűdjeit az Európai Unióról, hazánkat mindig közvetlen környezete, a kelet-közép-európai térség jellemzőihez viszonyítva.

2. PANEL: EURÓPAI KORMÁNYZÁS ÉS DEMOKRÁCIA – BELSŐ ÉS KÜLSŐ KIHÍVÁSOK (Levezető elnök: Arató Krisztina)

6.2. Szijártó Norbert (MTA KRTK / NKE NETK): Az Öt Elnök Jelentése – az eurózóna gazdasági kormányzásának jelene és jövője

Tanulmányunk a gazdaságpolitikai koordináció intézményi kereteit, vagyis a gazdasági kormányzást vizsgálja az Európai Unióban (EU), főként a Gazdasági és Monetáris Unióban (GMU). A 2008-2009-es globális pénzügyi válságot megelőzően sem az EU, sem a GMU nem rendelkezett gazdasági kormányzással, a Stabilitási és Növekedési Egyezményben megfogalmazott előírások jelentették az intézményi keretet. A globális pénzügyi válság katalizátorként hozta felszínre a GMU tervezési hibáit, amelyre az EU vezetése eddig nem látott széleskörű intézményi reformmal reagált: euró plusz paktum, hatos csomag a makrogazdasági egyensúlyok vizsgálatával kiegészítve, a fiskális paktum, a kettes csomag, az átmeneti és állandó stabilitási eszköz és a bankunió kialakítása. Ezeket az Európai Szemeszterbe rendezett intézkedéseket együttesen maga az Európai Bizottsági is gazdasági kormányzásnak hívja. Emellett, a négy elnök jelentése, majd 2015-ben az öt elnök jelentése már az eurózóna teljes jövőképét határozza. Tanulmányunkban két kérdésre keressük választ. Egyrészt, a gazdasági kormányzás néven manifesztálódott intézményi reformok mely közgazdasági és politikaelméleti (integrációelméleti) racionalitás által magyarázható a leginkább? Másrészt, a többségében kormányközi megállapodások által létrehozott intézményeket hogyan kívánja az EU legitimálni?

6.2. Kaiser Tamás (NKE KTK): A területi kormányzás hozzáadott értéke: a demokrácia új formái a makro-régiós együttműködésekben

Az európai makro-régiók létrehozásában meghatározó szerepet tölt be az integrált megközelítés, amelynek legadekvátabb intézményi formáját a többszintű kormányzás (multi-level governance, MLG) jelenti. A funkcionális makro-régiók ezen belül az MLG új, felülről integrált, területi-bázisú formáját, a területi kormányzást hívták életre, amelynek működésében egyszerre érvényesülnek az erősen intézményesült hierarchikus, valamint a lazább, hálózatos jellegű, közigazgatási-és államhatárokon átívelő koordinációs kormányzati formák. Előadásom két hipotézisre épül. Egyrészt az EU 2014-2020 közötti programidőszakában megvalósuló makro-régiós együttműködések megvalósítása a területi kormányzás leírható a területi kormányzás ismérveivel, amennyiben az Európai Területi Együttműködésre vonatkozó szabályozás keretében integrált, transznacionális keretben történő megközelítést igényel, ami vertikálisan a különböző kormányzati szintek közötti hatékonyabb koordinációt, horizontálisan pedig az ágazati politikák egységes végrehajtását teszi szükségessé az egyes résztvevők és érdekeltek részéről. Másrészt a transznacionális térben megvalósuló területi kormányzás az egymásra rétegződő funkcionális terek rendszerét hozza létre, ami hatványozottan veti fel a demokratikus felhatalmazás – netán a demokratikus deficit, a hatékonyság vs. demokrácia problematikáját. A fenti hipotézisek empirikus az Európai Duna Stratégia, mint transznacionális léptékű területi kormányzás intézményrendszerének elemzésével, ezen belül az „Intézményi kapacitás és együttműködés” elnevezésű prioritási terület működési mechanizmusainak feltárásával kívánjuk elvégezni.

6.2. Molnár Anna (NKE NETK): Az EU mediterrán politikájának értékelése az arab tavaszt követő folyamatok tükrében

Előadásomban az EU mediterrán politikáján keresztül mutatom be az integráció normatív szerepének eredményességét. Az Európai Unió egyfajta normatív hatalomként külkapcsolatainak megvalósításakor (segélyezési politika, szomszédsági és bővítéspolitikai, illetve a 2000-es évektől az uniós civil missziók vagy katonai műveletek), illetve az általa kötött társulási, partnerségi vagy együttműködési szerződésekben és megállapodásokban rögzítve az Unión kívül is nagy hangsúlyt fektet (több-kevesebb sikerrel) az általa képviselt alapelvek (a béke, a szabadság, a demokrácia, a jogállamiság, valamint az alapvető emberi és szabadságjogok tiszteletben tartása) védelmére, terjesztésére, illetve ezek harmadik országok általi önkéntes átvételére. Az elmúlt 20 év tapasztalatai, de leginkább az ún. arab tavasz sokszor ellentmondásosan értelmezett eseményei azonban rávilágítottak arra, hogy az Európai Unió szűkös pénzügyi erőforrásai, esetenként tagállamainak eltérő érdekei, és a stabilitási szempontot erőteljesen előtérbe állító uniós mediterrán politika valójában igen kevés befolyást tudott gyakorolni a térség demokratizációs és biztonsági folyamataira.

7. szekció: Kívül is van élet – minőségi demokrácia a nyugati világon túl

(Szekcióvezető: Salát Gergely)

Bár a demokráciát univerzális ideának szokás tekinteni, valójában alapvetően a nyugati civilizáció terméke, s az emberiség nagy része számára – bár hallani már mindenki hallott róla – afféle importáru, amihez vagy hozzájut, vagy nem. Aki hozzájut, az is tudatosan vagy tudattalanul átformálja, hogy jobban illeszkedjék a saját kultúrájához. Vannak jól működő demokráciák Ázsiában, Afrikában, Latin-Amerikában, az is nyilvánvaló azonban, hogy ezek a demokráciák sok tekintetben mások, mint amit mi a nyugati világban megszoktunk, s amire vonatkozóan a fogalomkészletünket kialakítottuk. Ráadásul ezek a demokráciák (is) folyamatos változásban vannak, így amellet, hogy a nyugati politikatudomány eszközei nem mindig alkalmasak az elemzésükre, kutatójuk mindig mozgó célpontra lő. Mégis érdemes e demokráciákkal, azok minőségével foglalkozni, hiszen egyrészt hatalmas és fontos országokról van szó, másrészt elméleti szempontból is rendkívül tanulságos lehet, hogy más civilizációkban hogy értelmezik, alkalmazzák és elemzik a demokráciát. A szekció a nyugati világon kívüli egyes demokráciák működését és sajátosságait járja körül, illetve foglalkozni kíván azzal is, hogy bizonyos helyeken – akár egész kultúrkörökben is – miért nem sikerült meghonosítani a demokráciát vagy annak egy elfogadható minőségű változatát.

1. PANEL: A DEMOKRÁCIÁN INNEN... (Levezető elnök: Salát Gergely)

7.1. Dudlák Tamás (BCE): Demokratikus átalakulás Törökországban – az utóbbi évek mérlege

Előadásomban az utóbbi néhány év törökországi belpolitikai tendenciáit értékelem. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a világban tapasztalható sokarcú demokratikus rendszerek közepette beszélhetünk-e elméletben és gyakorlatban törökországi demokráciáról? Elemzésemben bemutatom a török politikai rendszer működését, hagyományait, annak állítólagos modellszerűségét. Az AKP 2002 óta tartó politikai túlsúlya segített a korábban demokratikus deficitet okozó hadsereg túlhatalmát csökkenteni, azonban ezzel együtt a párt népszerűsége és a belpolitikai ellenzék visszaszorulása ahhoz vezetett, hogy a kormánypárton belül autoriter tendenciák jelentek meg. Kétségtelenül az utóbbi években a török belpolitika komoly belső feszültségekkel terhelődött, a Török Köztársaság alapításától kezdve létező dilemmák újra a felszínre kerültek (kurd kérdés, vallás szerepe, keleti és nyugati identitás együttes jelenléte, külpolitikai szerepvállalás hibái). Azt a kérdést is érdemes e tekintetben feltenni, hogy az AKP-kormányzás kezdeti sikerei után mik az okai jelenlegi a demokratikus visszafejlődésnek és a rendszer általános válságának?

7.1. Szilágyi Zsolt (MTA BTK): Keleten van-e Mongólia? A mongol demokrácia elmúlt 25 éve.

Mongólia az elmúlt két és fél évtizedben jelentős változásokat élt át. A szocialista politikai rendszer 25 évvel ezelőtti összeomlása óta Mongóliában olyan – sok tekintetben egyedülálló – politikai átalakulás zajlott le, mely a közép- és belső-ázsiai térség hasonló időben (ismét) függetlenné vált egyetlen poszt-szovjet államára sem jellemző. Az ország demokratikus rendszerét senki sem kérdőjelezi meg, az elmúlt két és fél évtized összes parlamenti és elnökválasztásáról minden nemzetközi fórum elismerően nyilatkozott. Mongóliának sikerült kitornie a teljesen egyoldalú függésből, mely északi szomszédjához kötötte, önálló politikai entitásként jelenik meg a diplomáciai porondon, gazdaságát sikerült a globális piaci környezethez alakítania. Az átalakulás nem volt zökkenőmentes. A mongol közélet is hangos a komoly belpolitikai csatározásoktól, a korrupciós botrányoktól, a gazdasági átalakulás által generált jelentős társadalmi változásokból eredő problémáktól. A Kínához kötődő igen hangsúlyos gazdasági kapcsolatok is számos kérdést felvetnek, de az kétségtelen, hogy Mongólia eddig sikeresen vette az elé tornyosuló akadályokat. Az előadás az elmúlt két és fél évtized politikai, gazdasági és társadalmi változásairól ad rövid áttekintést.

7.1. Rác Gábor (BCE): A demokratizálódás három hulláma Ázsiában

Előadásomban Samuel P Huntington híres 1991-ben megjelent cikkében a „The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century”-ben megfogalmazott elméletére támaszkodva szeretném bemutatni a demokrácia Ázsiában való elterjedésének folyamatát. Ezen keresztül kívánom elemezni, hogy a térség egyes országaiban hogyan zajlott le a demokratikus átalakulás és mennyire sikerült a ázsiai környezetbe átültetni a liberális demokrácia nyugati eszméjét. Részletesen elemezni kívánom a térség illiberális demokráciáinak működését. Ezen kívül megkísérlem bemutatni az Ázsiában létrejött nyugati típusú demokráciák (Japán, Tajvan, Dél-Korea, Mongólia, India stb) működésének sajátosságait és ezen keresztül elemezném a liberális és a közösségelvű demokrácia közötti különbségeket. Délkelet Ázsia országai kapcsán pedig az Iszlám és demokrácia viszonyára is ki kívánok térni.

2. PANEL: ...ÉS TÚL (Levezető elnök: Szilágyi Zsolt)

7.2. Krajczár Gyula (BCE): Az „írástudók” és az állam. A konfucianus demokráciák jellegzetességei

A modern politikai elemzés sok szempontból teszteli a demokráciákat, s ettől valamelyest függetlenül a „konfucianizmust” is. Az nyilvánvaló, hogy a „konfucianizmus” (a kínai vagy sinizált kultúra) asszisztenciája mellett ma különböző intenzitású diktatúrák, autoriter rendszerek, fél-demokráciák és demokráciák is működnek – szélsőséges szituációkat leszámítva elég hatékonyan. A „konfucianizmus” vagy a kínai kultúra viszont elég képlékeny jellegcsoport ahhoz, hogy ne adhasson kézenfekvő magyarázatokat se a demokratizálódás perspektíváira, se az autoriter rendszerek tartós fennmaradására. Ugyancsak legfeljebb részmagyarázatokkal szolgál a más kultúrák kapcsán is sokat elemzett individualizáció. A demokrácia és az egyéni szabadság szempontjából vizsgálva természetesen gyökeres eltérések vannak az említett államok között, ugyanakkor a „konfucianizmus” szempontjából számos olyan közös jellegzetességet találunk, amely igen sajátos jegyekkel ruházza fel a demokratikus berendezkedéseket is (az adminisztráció ereje, a parlamentáris politizálás határai, a korrupció, a politikai programok hasonlósága, az ellenzéki szerveződések általános nehézségei, a nyugati értelemben vett ideológiák hiánya, stb.).

7.2. Klemensits Péter (PAGEO): Miért nem működik a demokrácia Kambodzsában? A Hun Szen jelenség

Kambodzsa miniszterelnöke Hun Szen több mint 30 éve autoriter módon irányítja az országot, ennek következtében ma Ázsia legrégebben hivatalban lévő „diktátorának” számít. Az 1980-as években még a Pot Pot rezsimet megdöntő vietnámi erők juttatták hatalomra, de az 1990-es évek demokratikus átalakulása során is megőrizte hatalmát és a nemzetgyűlési választásokat azóta is rendre megnyerte, legutóbb 2013-ban. Annak ellenére, hogy a Hun Szen nevéhez köthető politikai rendszer jelentős változásokon ment keresztül az évek során, számos tekintetben magán viseli a diktatúrák jellemzőit, miközben a demokrácia szabályait követve képes megőrizni legitimitását a külföld és a kambodzsaiak többségének a szemében egyaránt. A rendszer legfőbb jellemzőinek, továbbá az utóbbi évek belpolitikai eseményeinek az áttekintése révén megérthetjük a nyugati típusú demokratikus kormányzás kudarcának valódi okait, Hun Szen sikerének titkát és a sajátos kambodzsai politikai kultúrát, melynek hagyományai több évszázadra nyúlnak vissza.

7.2. Muszka Katalin (PPKE BTK): Felemelkedési alternatívák – Kínai politikai fejlődési modellek a demokrácián túl

Az ókori és a középkori Kína egy jól működő és prosperáló állam volt, míg az ipari forradalom elérkeztevel elvesztette determináns pozícióját az akkori globális érdektérben. Az ópiumháborúk során elszenvedett vereséget a császárság bukása és polgárháború követte, amit a Kínai Népköztársaság megalapítása zárt le. A kulturális forradalom után a Deng Xiaoping által útjára indított „reform és nyitás” politikája sikeresnek bizonyult, Kína elindult a fejlődés és a modernizáció úján. Egy sajátos modell jött létre, melyben egy egypártrendszerben az állam irányítása számos területre, köztük a gazdaságra is, kiterjed, miközben szabad piacgazdaság jött létre a reformok által. A „kínai álom” kifejezést Xi Jinping kínai elnök 2013-as hivatalba lépésével tették meg az új elnöki ciklus politikájának legfőbb szlogenjévé és ideológiájává, ámbar maga a kifejezés ókori eredetű és már 20. századi értekezésekben is használták. A kínai nemzet céljainak körülírására szolgál, s bár mutat közös jellemvonásokat az „amerikai álom” mögött rejlő elképzelésekkel, ellentétben azzal nem az individuum érvényesülése áll fókuszban, hanem a mindig is kollektív gondolkodású társadalomban kollektív nemzeti, politikai és társadalmi célkitűzéseket fogalmaznak meg. Az legfőbb prioritás Kína régi helyének visszakövetelése a nagy nemzetek sorába, a „nagy kínai nemzeti ujjaéledés”. Bár sokan remélik, hogy Kínai majd graduálisan („soothing scenario”) vagy egy hirtelen felrázó esemény kapcsán („upheaval scenario”) átalakul egy hatalmas demokráciává, a helyzet közel sem ezt vetíti elő. Ugyanakkor felmerül egy harmadik lehetőség is: Kínában egy unikális modell jön létre, melyben szerepet szánnak politikai, civil és gazdasági közélet minden szereplőjének. Ez a modell pedig az „autoritativ kapitalizmus”. Előadásomban a Kína politikai felemelkedésével kapcsolatos elméleteket és argumentumokat kívánom ütköztetni annak érdekében, hogy megvizsgáljuk vajon létezik-e életképes modell egy ilyen hatalmas országnak a demokrácián túl.

7.2. Kozjek-Gulyás Anett (PPKE BTK): Kína – Demokrácia 21. századi kivitelben

A vád Kínával szemben az, hogy a gazdasági rendszer gyors átalakulását nem követte a politikai rendszer demokratikus átalakulása. A demokratikus politikai kultúra fejletlenségére, működésének hiányára olyan érveket szoktak felhozni, mint a demokratikus politikai tradíció hiánya, a demokratikus politikai intézmények, a civil társadalom hiánya, a politika átideologizáltsága stb. Bár a nyugati demokrácia fogalmaival definiálható demokratikus átalakulás nem zajlott le Kínában, de többen, többféleképpen próbálták nevesíteni azokat a sajátos kínai mechanizmusokat, amelyek a modern kínai társadalmi átalakulást jellemzik. Andrew Nathan (1986) a kínai demokráciát úgy írja le, mint aminek alapvető természetéből hiányzik az állam és egyén közötti harmónia, mivel „annak” soha nem az volt a dolga, hogy megvédje az egyént a hatalomtól. Daniel Bell (2015) szerint Kína az utóbbi években egy új politikai modellt épít, amelyet a „politikai meritokrácia” fogalmával jellemez. Jiwei Ci (2014) Kína erkölcsi útkeresését proto-liberális demokratikus társadalmi átalakulásként jellemzi. Az előadás egy 2015-ben végzett empirikus kutatás eredményeiből indul ki és megpróbál következtetéseket levonni a kínai kormány munkájának teljesítményével való elégedettség mutatóiból, a szabadság, a boldogság, az elégedettség indikátorainak elemzéséből arra vonatkozóan, hogy a hosszantartó emberek politikai kultúrája mennyiben járul hozzá a kormányzati rendszer hosszú távú stabilitásához, Kína sajátosan „demokratikus” politikai rendszerének működéséhez.

8. szekció: Parties and Party Systems (Szekcióvezető: Zsolt Enyedi)

Party systems can both increase and decrease the overall quality of democracy. The most relevant aspects of party politics, the internal organization of parties, their linkages with social groups and civic associations, the relations among parties, and their role in governing, can be evaluated from the points of view of responsible leadership, transparency of interest aggregation, and the legitimization of public authority. According to the conventional wisdom consolidated democracies are supported by institutionalized but not-cartelized party systems. Yet, the number of party systems that are either non-responsive and rigid or volatile and unpredictable, is on the rise. The panel invites presentations which evaluate current tendencies concerning the above listed aspects of party politics with new data and/or new theoretical approaches.

1. PANEL: ELECTORAL BEHAVIOR (Chair: Zsolt Enyedi)

8.1. Bojan Todosijević (Institute of Social Sciences, Center for Political Studies and Public Opinion Research): Public opinion on quality of democracy: Party preferences and electoral system evaluation in Serbia

Public enthusiasm or skepticism about the quality of democratic institutions may have important consequences for political legitimacy, and even prospects of democracy in a country. Evaluation of the functioning of electoral system is one important area that could breed negative sentiments about the quality of democracy. Yet, such evaluations are likely to be influenced by one's party preferences. This issue is examined using public opinion data from a post/election survey conducted in Serbia after the 2012 elections. The paper examines the distribution of attitudes about electoral systems in general, and about the way electoral system functions in Serbia in particular. Further, it examines the influence of party preferences onto system evaluations, as the electoral winners are expected to have more positive attitude towards the system in general. The results show that the public has ambivalent, and occasionally contradictory perceptions about the electoral system. It also shows that the evaluations are colored by one's party preferences.

8.1. Tibor Purger (Rutgers University): Party Crashers - Is Political Pluralism Possible in Ethnic Interest Representation? The Examples from Serbia

After 1989, ethnic minorities in post-communist countries founded their own organizations aiming for autonomous representation of interests toward the nation state. Most of them quickly evolved into political parties, among which usually one per minority, in each society, attained dominant status. Like most political parties, they gradually became less and less democratic on the inside, while pressed to achieve higher efficiency on the outside. Consequently, they lost their ability to represent the diversity of interests detectable even within an ethnic minority. Kin-state support, when exclusionary, contributes to this process. Serbia's party system appears to be different from most in that Serbian law exempts ethnic parties from the electoral threshold and enables them to enter parliament based on natural-quota results. Recent developments among Hungarian and Muslim ethnic parties in Serbia thus represent a new phenomenon that reopens the question of the possibility of political pluralism within ethnic-minorities.

8.1. Tamás Kiss (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Kolozsvár): Beyond the ethnic vote. Shifting determinants of the electoral behavior of the Transylvanian Hungarians

Our study investigates empirically the determinants of electoral behavior in the context of ethnic block-voting. According to Horowitz (2000 [1985]: 326–330) ethnic block-voting is likely to appear and to persist in societies where ethnicity has become politically salient. In these situations voting could become similar to census, as electoral results depend primarily on ethnic demography. However, this account per se does not explain what the motivations of people voting for ethnic parties are (Ferree 2004; 2006; 2011). Our study focuses precisely on this issue. Our paper concentrates on the case of Transylvania's ethnic Hungarians, one of the politically activated ethnic groups of Eastern Europe. Some aspects of the ethnic mobilization of Transylvanian Hungarians are quite well documented. Csergő (2007) and Stroschein (2012) described convincingly the extensive mobilization along issues concerning ethno-national identity in the early- and mid-1990s, respectively the deliberation following it. Brubaker et al. (2006) highlighted the limits of the elite's capacities to mobilize along ethno-national issues in early 2000s. However, one could note a remarkable lack of systematic empirical studies analyzing on micro-level minority electoral behavior. Our study relies both on the classic literature of this field (Rabushka-Shepsle 1972; Bates 1974; Horowitz 2000 □1985□) and on authoritative works appeared in last one and a half decade (Chandra 2004; 2009; Ferree 2004; 2006; 2011; Posner 2005). This literature provides us different models of ethnic electoral behavior, but explores overwhelmingly examples from post-colonial societies. Our study could contribute to this body of knowledge in two ways. First, it tests different (instrumental and non-instrumental) models of ethnic voting in post-socialist context, where ethnic vote is prevalent too. Second, it tries to highlight the dynamics of electoral motivations and argues that they could change over time, even if the very phenomenon of ethnic vote seems to persist.

8.1. Daniel Bochsler (University of Zurich, NCCR Democracy): Opposition from below. How local politics alters cleavage-based party systems

According to the literature on social cleavages, political parties are formed in the national arena of politics, as different groups compete for political power in the centre. This paper brings local politics in: in regions, where minority groups are a majority (minority-majority enclaves), a cleavage-based party system would imply a political monopoly for the party of the locally dominant group. The demand for contestation of political power, and elite alternation in the local and regional arena of politics leads to the formation of rivalling parties, competing for the votes of the same segment of society. If the national political institutions prevent such a within-group plurality, then local groups or non-partisan candidates will proliferate in subnational elections in minority-majority enclaves. Empirical tests on seven ethnically heterogeneous democracies – from the United States to Moldova – show that non-partisan candidates are much more frequent in minority-majority enclaves.

2. PANEL: IDEOLOGY AND STRATEGY (Chair: Marek Rybář)

8.2. Máté Botos (PPCU): The Future of People's Parties and the Quality of Democracy

Christian Democracy was one of the most important political movements of the post-1945 democracies. That ideological movement has been firstly based on religious views, then mostly characterized by social market economy and Christian social teaching. Starting in the 1970s onward, however, the original religious and moral values have been slowly replaced by the emerging people's parties reflecting the changing societal expectations which adjusted less and less space to explicit Catholic, Protestant or Orthodox religious identity. Van Kersbergen (1995) argues that the "popularization process" correlates with the process of secularization and should not be considered as a sign of loss of identity of the former Christian Democratic Parties. However, this raises the problem of the ever expanding common ground, in other words, the definition of the party as a political community. How the previously mentioned values will be articulated, how they can be formulated within a popularized community? Will this procedure complicate the functioning of the democratic institutions? Will the smaller common denominator of the community less effective and thereby shall it be considered as a weakening of confidences of the political institutions as a whole? The electoral basis determined mostly by a merely religious commitment will tend toward authoritarian alternatives or they will find their way within the people's parties? Will this represent a danger for the democratic political consensus, taking into account the change in voter preferences and the composition

8.2. Csaba Molnár and Dániel Róna (BCE): Has Jobbik become more moderate?

The study investigates the detoxification strategy of the Hungarian far-right party, Movement for a Better Hungary (Jobbik). First, the paper aims to ascertain to what extent Jobbik moderated its rhetoric and messages between 2012 and 2016. The study determines the degree of radicalism based on the content analysis of the Jobbik's official weekly newspaper, main demonstrations, its legislative work and the most important speeches and interviews of the party's chairman. The evaluation focuses on the language, policy themes, the substance of the proposals advanced by Jobbik and the composition of its leadership and parliamentary group. The second ambition of the paper is to examine whether the alleged moderation strategy was efficient. A successful moderation means a more broad and diverse voter base, less dispreference in the electorate towards the party. In that case it is also expected that Jobbik's moderate SMD candidates were more successful in their respective districts than their radical counterparts.

8.2. David M. Wineroither (University of Alberta) - Gilg Seeber (University of Innsbruck): Two Worlds of Accountability? Party Families and Patterns of Linkage Building in Western and Eastern Europe

Have Eastern European democracies developed political landscapes similar to those existent in their established counterparts? While most accounts of convergence are confined to the world of programmatic reasoning and policy representation, we use a unique data set to cover the wealth of instrumental and emotional modes of linkage building. Our findings support the concept of party families across linkages for the West while there is mixed evidence for postsocialist countries. Next we apply model-based cluster analysis to develop a supply-side typology of political parties. In the West, the structure of linkage building is characterized by an all-encompassing divide which separates mainstream and challenger parties. The results for affluent post-industrial societies both support and contradict premises of the cartel party hypothesis. In the East, the contrast of programmatic and clientelistic parties is most essential. In sum, patterns of accountability remained markedly different in the two regions on the eve of the economic crisis in 2008/09.

8.2. Vlastimil Havlík - Peter Spáč (Department of Political Science, Faculty of Social Studies, Masaryk University): Party System Dynamics, Agency, and Governance Performance as Explanation of Populist Survival: the Case of Smer-SD in Slovakia

Government participation pose a great challenge for populist political parties, usually suffering from electoral losses after joining government since the persuasive power of their anti-establishment appeal loses its credibility (De Lange 2008, Albertazzi, McDonnell 2015). On the other hand, there are several examples of successful populist survival. Perhaps the most striking case is Smer (-Social Democracy) which has become the dominant political party in Slovakia. The paper addresses the question about the reasons of the success of the party by examining the three factors that should be considered as the most important factors determining the survival of populist political parties in government. First, the context of the party system is analyzed with specific attention dedicated to appearance of niches in the electoral market and performance of the rival parties. Second, the agency of the party is examined dealing with ideological, organizational transformation and leadership of the party. Last but not least, the governance performance of the party is studied. The paper concludes that the unique combination of party system instability, credibility of transformation of the party and its performance in government are crucial not only for understanding of the recent success of Smer-SD, but also for explanation of survival of governing populist political parties in general.

3. PANEL: PARTY POLITICS AND THE (DE)CONSOLIDATION OF DEMOCRACY (Chair: Ekaterina R. Rashkova)

8.3. Tönis Saarts (Tallinn University, School of Governance, Law and Society): Party System Consolidation and Democracy in Estonia and Latvia: Common Background, but Divergent Outcomes

Two Baltic countries, Estonia and Latvia, have a very similar historical, demographic and political-institutional background (a large Russian-speaking minority, similar history, both are parliamentary systems, have PR electoral systems, etc.). However, in terms of party system institutionalization and consolidation both countries represent two extremes: on the one hand there is a relatively stable and well-institutionalized party system in Estonia (at least since the middle of 2000s) and on the other hand very volatile and fluid party system in Latvia, which has become slightly more consolidated only very recently. Moreover, the trust in key political institutions, support on democracy and satisfaction with the regime performance is also much higher in Estonia than in Latvia. Therefore two major research questions could be formulated: (1) why the party systems of these rather similar countries have evolved so differently, (2) how the party system consolidation has affected the quality of democracy? In the first section of the paper the factors, which have affected the evolution of both party systems and have contributed to their consolidation, will be explored. Here three major approaches will be tested: (1) system-based explanations (purely party system- related specific variables), (2) institutional explanations (party financing, party laws), (3) and socio-cultural explanations (political culture). In the second section of the paper it will be discussed how party system consolidation and political parties themselves have affected the quality of democracy. There would be no clear-cut answers, because the question remains whether an over-institutionalized and cartelization-prone party system in Estonia has really served democracy much better than a more dynamic and open party system in Latvia.

8.3. Matthijs Bogaards (CEU): Hungary: Defective Democracy or Competitive Authoritarian Regime?

Many observers inside and outside the country have watched with concern how Hungary's political institutions have changed after the victory of prime minister Viktor Orbán's Fidesz party in the 2010 parliamentary elections. The terms most commonly used to capture the contemporary nature of Hungary's regime are "authoritarianism" and "illiberal democracy". In contrast, this paper will analyze contemporary Hungary as a hybrid regime. Until now, the democratic grey zone has been approached from the perspective of defective democracy or electoral authoritarianism. Building on Bogaards (2009), the paper follows a novel double-root strategy, systematically applying the framework of defective democracy (Merkel et al. 2003, 2006) and of competitive authoritarianism (Levitsky and Way 2010). This allows for two important conclusions. First, after 2010 Hungary has become a "diffusely defective" democracy, exhibiting features of all four types of defective democracy (exclusive, delegative, illiberal, and tutelary). Second, more recently Hungary risks sliding into a competitive authoritarian regime.

8.3. Andras Tóth (MTA TK PTD): The political consequences of economic nationalism: The importance of economic nationalism to understand generic fascism

The paper uses the concept of generic fascism to cover a wide range of radical and radicalized right wing populist parties. The concept of generic fascism developed by Griffin as a Weberian ideal type construction. The creation of ideal type of generic fascism helped to establish the core features of the phenomena and distinguish it from other ideal types of political rule, and to compare varieties of individual cases to the ideal type. The hope of Griffin was also to establish a basis of unity among various strands of researches investigating the phenomena of radical right (Umland, 2009). Griffin (1991) characterized generic fascism as a palingenetic form of populist ultra-nationalism. Nonetheless, mainstream literature discussing generic fascist parties does not put economic policy of generic fascist parties into the center of the analyses. Economic policy is rather a side theme, mentioned under the heading of corporatism or third way or central economic management or part of the modernization debate (Iordachi, 2010). Economic nationalism is a “known” fact, mentioned sometimes among many other characteristics of these parties, but the main debates of the mainstream academic community rather centered on political/organizational issues of generic fascist parties. Clearly, for the mainstream political science literature, the main characteristics of generic fascism is in the realm of politics, in crafting nation as a community and not in economics. This paper proposes to include the phenomena of economic nationalism as one of the key ingredients of the concept of generic fascism. It will be argued that economic nationalism is one of the key messages of these parties, which helps to understand the causes of the popularity of these parties and also the policies they pursue after gaining power. Economic nationalism is also the key to understand the drive for gaining power for the state and the content of rejuvenation of the nation. The main thesis of the paper is that in periods following breakdown of free trade based globalization process in those countries, which have suffered somewhere in the past a major crisis in their nation formation process, there exist the possibility for the emergence of a generic fascist with program of economic nationalism centered national rejuvenation.

8.3. Olivera Komar (Faculty of Political Science, University of Montenegro): Montenegro: a democracy without alternations

Montenegro is the country in which one of the main features of representative democracy has never developed: government replaceability. After regaining independence and initiating EU accession process, externally driven changes have stimulated lively institutional transformation which, however, fails to produce meaningful democratic competition. This paper is trying to shed some light into the phenomenon: how is it possible that in formally democratic legal framework the ruling (ex-communist) party keeps winning each national election. Apart from contextual analysis it seeks to describe a rather interesting concept – image of invincibility which is together with deep national/ethnic division and non-participant political attitudes believed to be one of the key ingredients to the enigma of the last uninterrupted ex-communist incumbency in the post-communist world.

4. PANEL: PARTY COMPETITION IN NEW AND OLD DEMOCRACIES (Chair: David M. Wineroither)

8.4. Fernando Casal Bertoa (University of Nottingham) - Zsolt Enyedi (CEU): Party system closure and the quality of democracy

The paper considers party system closure as a process by which the patterns of inter-party interaction become routine, predictable and stable over time. We present data on the degree of party system closure in 65 European party systems between 1848 and 2015, relying on a recently introduced new composite index (Casal Bértoa and Enyedi, 2016). The index captures the stability in the structure of inter-party competition in the governmental arena. The presentation will contrast the degree of closure with other indicators of party system institutionalization and with various measures of the stability and quality of democracy.

8.4. Miriam Hänni and Daniel Bochsler (University of Zurich, NCCR Democracy): Converting the crisis into political capital: voting for oppositions in established and in new democracies

Economic prosperity is the best recipe for an incumbent government to be re-elected. However, in some countries opposition parties profit more in elections during the crisis than in others. Going beyond the common models of retrospective economic voting, this paper introduced a contextual factor, which moderates the degree to which citizens vote retrospectively: types of democratic legitimacy. Hypotheses are tested on a new dataset on electoral volatility in 52 democracies world-wide, over 24 years. Results suggest that citizens in young democracies tend towards a performance-based view of their regimes' legitimacy, and punish the parties in government for bad economic performance, whereas governing parties in old democracies are less affected by the crisis.

8.4. Ekaterina R. Rashkova (with Anna Trojer and Florian Tusch) (Institute of Political Science, University of Innsbruck / NIAS EURIAS Research Fellow): "Size, Ideology or Money? What Matters for New Party Entry? Evidence from Austria"

New party entry is one way in which party systems, or the number of viable political parties, can change. Often democratic countries see a long list of registered parties, many of which never attempt or never make it through elections. Consequently, the number of registered parties, the number of electoral parties, and the number of parliamentary parties varies significantly, and as a result affects the party system at hand, the government, its output and ultimately the quality of democracy in a given country. It is interesting therefore to explain why? What explains the difference between the different number of parties and what facilitates (or obstructs) parties from moving from one role to another? Here, we look at this question from two perspectives – the institutions in place, i.e. what conditions party behavior in a given system, and the party characteristics, i.e. what characterizes new party entrants in terms of size, ideology, and available funding. Presenting evidence from Austria from 1945 to present, we argue that financial ability has the highest potential at overcoming institutional barriers, often found in electoral and party regulation, in achieving a successful new entry.

8.4. Marek Rybář (Comenius University): Explaining the Recruitment of Non-Party Ministers in New Democracies: Party Building, Intra-Party Competition, and EU integration in Slovakia and the Czech Republic

The aim of this paper is twofold. First, it provides an account of ministerial recruitments in two new democracies, namely in Slovakia and the Czech Republic. Second, it focuses specifically on the appointment of non-party ministers in the two cases and seeks to understand conditions, both systemic and individual, that lead to the appointment of persons without party affiliation into what arguably are the most important political positions in parliamentary democracies. The paper contributes to our understanding of executive recruitment methodologically as well as theoretically. Methodologically, it specifies and expands the notion of ministerial expertise to cover both professional-managerial skills and political skills. Theoretically, it considers cases from new democracies and thus highlights factors related to the instability of party systems (which is one of key features of the political scene in the postcommunist Europe). It is argued that high levels of electoral volatility, party replacement and party turnover, remain important systemic factors behind appointments of non-party ministers. Our analysis of ministerial appointments in Slovakia and the Czech Republic shows comparatively low importance of parliamentary experience and party membership for appointments to the ministerial posts. In addition, professional-managerial skills feature prominently in ministerial profiles of cabinet members. Comparative literature stresses the importance of presidentialization of political parties for appointment of non-party ministers into the executives. The paper argues that two other factors also account for their presence in cabinets: Appointment of non-partisans is a strategic party-building tool for new parties to recruit high-profile individuals considered assets for electoral competition. In addition, accession to, and membership in the EU, helps explain why ministers without party affiliation frequently lead several “technical” portfolios.

9. szekció: Politikai kommunikáció Magyarországon, 1990 – 2015

(Szekció- és panelvezetők: Nábelek Fruzsina és Kiss Balázs)

A politikai kommunikáció milyenségéről szóló diskurzus gyakran kapcsolódik a demokrácia minőségének kérdéséhez. Mind az akadémiai, mind pedig a hétköznapi diskurzusokban sokan felteszik a kérdést, hogy vajon a közbeszéd aktuális állapota rombolja vagy építi a demokráciát. A politikai kommunikáció ilyen vizsgálata végső soron óhatatlanul normatív politikai állásfoglaláshoz vezet, hiszen tudnunk kellene, hogy a demokrácia minősége szempontjából mit tekinthetünk jó és rossz politikai kommunikációnak. Ugyanakkor a politikai kommunikáció vizsgálata a normatív állásfoglalás mellőzésével is képet adhat a demokrácia aktuális helyzetéről és esetleges átalakulásairól. A panel fő törekvése a magyarországi politikai kommunikáció történeti megközelítése, a rendszerváltás óta eltelt időszak meghatározó kommunikációs jellemzőinek, a demokratikus közbeszéd változásainak bemutatása. A szekció keretében ennek megfelelően szívesen látunk minden olyan előadást, amelyik paradigmátikus vagy nem paradigmátikus alapon az elmúlt huszonöt év politikai kommunikációs jelenségeinek történeti megközelítésével foglalkozik. Érdekes lehet akár a történeti megírhatóság elméleti kérdésköre, akár a politikai kommunikáció intézményes feltételrendszere, akár nyelvi vagy képi világa, de lehetőleg mindezeknek a történeti átalakulása, fejlődése.

9. Pál Gábor (MTA TK PTI / NKE ÁKK ÁKI): (Politikai) nyelvhasználat és (politikai) erőszak: koncepciók, elképzelések, értelmezési sémák a rendszerváltás utáni politikai diskurzusban

A rendszerváltás utáni magyar politika jelentős vitatémáinak egyike a gyűlöletbeszéd kérdésköre. A kilencvenes évek közepén fellángolt, újabb és újabb esetek mentén továbbblendülő polémia amellett, hogy számos funkciót töltött be a hazai közélet diskurzív közegében (világnézeti konfliktus-pont-képzés, megoldási javaslatok ütköztetése, identitássteremtés, normafenntartás, legitímálás, terapizálás) végső soron számos, a (politikai) nyelvhasználat és a (politikai) erőszak viszonyával kapcsolatos koncepció felvonultatását is eredményezte. A gyűlöletbeszéd-vita ezáltal sajátos politikai metadiskurzusként is működött: ha viszonylag korlátozott területen is, de lehetőséget adott a politikai kommunikáció szerepét, határait és hatásait tematizáló reflexiókra. Az előadás elsődleges célja, hogy egy korábbi, alapvetően közéleti szövegek interpretatív elemzésén alapuló empirikus kutatás eredményeire támaszkodva kísérelje meg számba venni a hazai vitafolyamban megjelenő fontosabb, a (politikai) nyelvhasználat és a (politikai) erőszak relációját megragadni igyekvő értelmezési sémákat, gondolati konstrukciókat. Az előadás másodlagos célja az ezen koncepciók alkalmazásában bekövetkezett időbeli változások, gyakoriság-módosulások és hangsúlyeltolódások vizsgálata, azaz voltaképp egy történeti ív felvázolása.

9. Nábelek Fruzsina – Sólyom Barnabás (BCE): A főváros és a kerületek viszonyának megjelenése az önkormányzati választási kampányokban, 2010-2014

2010 után az önkormányzati választási rendszer módosítása, a fővárosi közgyűlés összetételének átalakítása illetve a hatáskörök elosztása kapcsán történt változások alapvetően alakították át a főváros és a kerületek viszonyát. Kutatásunkban ennek a viszonynak a változását vizsgáljuk egy speciális közegben a fővárosi és kerületi szintű önkormányzati választási kampányokban 2010-ben és 2014-ben, feltételezve, hogy az intézményi átalakítások hatással voltak a kampány lefolyására is. Fő kérdésünk, hogy hogyan jelenik meg a kampányban a főváros és a kerületek viszonya a módosítások előtt és után. Hogyan kampányolnak a politikai szereplők a főváros és a kerületek szintjén, illetve van-e eltérés abban, ahogy az egyes pártok kezelték az intézményi átalakításokat? Kérdéseink megválaszolása érdekében a kutatás a 2010-ben és 2014-ben főpolgármesteri jelöltet állító pártok kampányait vizsgálja két – a változások által feltételezhetően leginkább befolyásolt – dimenzió, a kampány perszonalizáltságának mértéke és a kampányokban megjelenő ügyek mentén.

9. Kiss Balázs (MTA TK PTI): Hogyan írható meg a politikai kommunikáció története?

Az előadás a kommunikációtörténet írásának a kérdésével foglalkozik, és ennek kapcsán bemutatja az MTA TK Politikatudományi Intézetében folyó „Politikai kommunikáció Magyarországon, 1990 – 2015” című kutatás kiindulópontjait és módszereit. Az OTKA által támogatott program központi fogalmai az esemény, a hálózat és a szemiozisz. Az esemény képezi a filozófiai kiindulópontot, a hálózat a szociológiáit, a szemiozisz pedig a kommunikációkutatásit. Ilyenformán a kutatás szembenéz azzal, hogy a politikai kommunikáció területe, és ezért a tanulmányozása is multidiszciplináris. Az előadás során illusztrálni is fogom ezeknek a megközelítéseknek a működését, mégpedig azokon az eredményeken, amelyeket a kutatás az elmúlt másfél év alatt elért. Illusztrációként ezért a huszonöt év történetének első korszaka, az 1990 – 1997 közötti időszak politikai kommunikációs történései fognak szolgálni. Milyen események képezték a kiindulópontokat? Milyen kommunikációs hálózatok alakultak ki egy-egy esemény kapcsán? Ezek milyen szemiotikai protoközösségekké álltak össze? Hogyan változtak a politikai közösségek határai?

9. Bata Attila (ELTE): A baloldali politikai közösség kommunikációja (1990-1997)

Az előadás a magyar politikai közösség egyik részközösségének, a magát baloldaliként definiáló közösség kommunikációját mutatja be az 1990 és 1997 közötti időszakban. Az előadás a baloldali közösség kommunikációját alapvetően öt dimenzióon keresztül ismerteti. Az első, a szereplők di-menziója mindazokat az aktorokat azonosítja, akik és amelyek meghatározzák a közösségekben zajló diskurzusokat. Ezek a diskurzusok – a második dimenzió tárgyai – leírják és értelmezik a baloldali közösség társadalom- és politikaképét. Bemutatásra kerülnek azok az ügyek, amelyek közösség-formáló hatást gyakoroltak a baloldali táborra. Egy másik dimenzió a csatornákat, kommunikációs felületeket mutatja be, amelyek jellemzően közvetítik e közösség üzeneteit a saját és a többi politikai részközösség számára. Elemzésre kerülnek a képi, tárgyi és egyéb megjelenési formák is, amelyek ugyancsak jól jellemzik a vizsgált politikai közösség politikai kommunikációs tevékenységét. Ezek a dimenziókon keresztül kirajzolódnak a közösségnek azon attribútumai, amelyek megkülönböztetik és elkülönítik tagjait a többi politikai részközösségtől.

10. szekció: Közpénzek és demokrácia

(Szekcióvezető: Stumpf István)

A szekción belüli tanácskozás homlokterében az áll, hogy az Alaptörvénybe foglalt közpénzügyi fejezet, valamint az Alaptörvény értékrendje megújult környezetet jelent az állam és a kormányzat közpolitikai, a politikai intézményrendszer és a demokratikus eljárások szereplői számára. A közpénzügyek alaptörvényi szabályozása nem csupán az állam és annak pénzügyei fenntarthatóságát szolgálja, hanem a hatalommegosztás sajátos dimenzióját adja. A közpénzügyek szabályozása markánsan befolyásolja a demokrácia minőségét, nemcsak a demokrácia költségeinek meghatározása révén, hanem a demokratikus alapértékek és alapjogok közérdekre (gazdasági válsághelyzet, stb.) hivatkozó korlátozásán keresztül is. A szekció szívesen fogad előadásokat egyebek mellett a következő témákban: a közpénzügyek szabályozási tematikája és jogforrási szintjei; a költségvetési jog és hatalommegosztás (a parlament és végrehajtó hatalom döntési kompetenciái, az állami szervek és közintézmények költségvetési önállósága, mozgástér az Európai Unióban); kampány- és pártfinanszírozás; információszabadság-átláthatóság; tulajdon/piac/gazdaság alkotmányos értékrendszere (alapjogi kérdések, az állam intézményvédelmi kötelezettsége, közérdekvédelem), az AB szerepe a tulajdont érintő válságjogalkotásban.

1. PANEL: A KÖZPÉNZEKSEL VALÓ GAZDÁLKODÁS ALKOTMÁNYOS KORLÁTAI (Levezető elnök: Stumpf István)

10.1. Bende-Szabó Gábor (SZE ÁJK): Közérdek és nyilvánosság a köztulajdonban álló gazdasági társaságok és a közpénzből létrehozott alapítványok működésében

Az állami szerepkörvállalás terjedelme évek óta növekvő fázisban van Magyarországon; a közszféra növekedése ugyanakkor domináns módon az államháztartáson kívül (következésképpen jóval kötetlenebb gazdálkodási szabályok hatálya alá tartozva) történik, gazdasági társaságok, ill. alapítványok formájában. Ennek a magánszféra és az államháztartás közé ékelődő sajátos szervezeti zóna működésében a közérdekűség, az információszabadság, az átláthatóság, a nyilvánosság, az elszámoltathatóság alaptörvényi/törvényi szabályozási alapjai adottak (alkotmányos alapok, az átlátható szervezetiség szabályai, a Ptk.-hoz képest eltérő/kiegészítő jogi normák a köztulajdonban levő gazdasági társaságokra vonatkozóan, az ún. "üvegseb-szabályok, a közérdekű adatok nyilvánosságának törvényi szabályozása, a közzétételi listák, stb.); ugyanakkor az elmúlt időszakban - mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban - megszorodtak azok a kísérletek, amelyek az említett sajátos szervezeti zóna egyes részeit illetően e szabályhalmaz felretételét célozzák: jobb esetben vélt vagy valós versenyhátrányokra hivatkozva, szélsőséges esetben pedig akár a közpénz-jelleg elvesztését is állítva. Milyen válaszokat ad minderre a bírói gyakorlat, ill. az AB normakontroll tevékenysége? Milyen törvényi normák meghozatala lenne képes ezeknek - az esetenként a jogállamiság határait is feszegető - próbálkozásoknak az elejét venni?

10.1. G. Karácsony Gergely (SZE ÁJK): Közpolitika, közfeladat, közpénz, állami szabályozás és demokrácia

Előadásomban arra keresem a választ, hogy a közpolitikák megvalósítása során milyen módon rajzolódik ki az ezekből következő tevékenységek közfeladat jellege. A közfeladat fogalmát két aspektusból kívánom megragadni: a közpolitikák végrehatását szolgáló tevékenységként (tartalmi szempontból), illetve a közpénzekkel történő finanszírozás, mint formai jellemző felől. A felsőoktatás működtetésének példájával illusztrálva mutatom be a közpénzekből való finanszírozottság által hozott változásokat egy közpolitika területén: az állam szabályozó tevékenységének és a területre történő állami beavatkozás mélységének indokolásaként használt közpénzügyi gazdálkodási érvrendszert. Vizsgálendő kérdésként merül fel tehát, hogy a közpénzek bekapcsolódása egy közpolitikai terület finanszírozásába szükségszerűen magával vonja-e az állam erősödő szabályozási törekvéseit, egyúttal hátrébb szorítva a területen érvényesülő autonómiát.

10.1. Smuk Péter (SZE ÁJK): A párt- és kampányfinanszírozás mint a plurális demokrácia költsége

Előadásomban a politikai pártok és választási kampányok (elsősorban állami) finanszírozásának szabályait és gyakorlatát tekintem át abból a szempontból, hogy az állam milyen mértékben működik közre aktívan a többpárti demokrácia működtetésében.

A pártfinanszírozás egyes alkotmányos kérdéseit (finanszírozás indokai, küszöbök, kartellezés, korrupció, esélyegyenlőség, jelöltek pénzbeli támogatása és kampányfelületek ingyenes biztosítása, átláthatóság, stb.) az európai standardok és a magyar szabályozás összevetésével mutatom be, és egyben választ keresek arra a kérdésre is, hogy ezáltal az állam költségvetési és egyéb forrásokkal a demokrácia egy magasabb minőségéhez járul-e hozzá, vagy éppen ellenkezőleg, a szabályozás egy adott formája miként képes a versengő többpárti demokrácia „elrontására”.

10.1. Stumpf István (SZE ÁJK): A tulajdonviszonyokba való állami beavatkozás alkotmányos korlátai

Előadásomban az Alkotmánybíróság gyakorlatának ismertetésén keresztül arra kívánok rávilágítani, hogy a tulajdonviszonyokba történő állami beavatkozás alkotmányos megítélése hogyan változott, egyáltalán változott-e az utóbbi években hazánkban. Kétséget kizáróan rendkívül érdekes vizsgálati pont lenne a tulajdonvédelem gyökereivel, valamint tárgyi hatályának kiterjedésével foglalkozni, jelen előadásomban azonban a hangsúlyt az új hivatkozási alapnak, a közérdek védelmének közjogi, pontosabban alkotmányjogi megítélésére helyezem. A téma feltételezi, hogy bemutassam hogyan jelent meg elsősorban a jogalkotásban a közérdek védelme, vagyis melyek voltak azok a társadalmi, gazdasági folyamatok, amelyek ennek védelmére történő hivatkozással „kényszerítették” a jogalkotót normaalkotásra. Gondolok itt a gazdasági válságra adott jogalkotói válaszra: a devizahitelek ügyére, a takarékszövetkezeti ügyre, vagy a Quaestor ügyre. A jogalkotói attitűd elemzésén bemutatásán túl arra kívánok rávilágítani, — az Alkotmánybíróság dogmatikai megközelítésének ismertetésén keresztül — hogy a gazdasági, vagy tulajdonviszonyokba történő állami beavatkozásnak mi szab gátat alkotmányjogi értelemben. Meggyőződésem, hogy az elemzéssel bemutatom az erős alkotmányos korlátokkal körülvett állam szerepét és működési mechanizmusát gazdasági válság idején.

2. PANEL: A KÖZPÉNZEK FELHASZNÁLÁSÁVAL KAPCSOLATOS DEMOKRATIKUS KÖTELEZETTSÉGEK

(Levezető elnök: Smuk Péter)

10.2. Kálmán János (SZE ÁJK): A pénzügyi közvetítőrendszer makroszintű felügyeletének „bölcshője” – a pénzügyi stabilitás és az állami beavatkozás

A pénzügyi közvetítőrendszer állami kontrollja 2012. január 1. napját követően, vagyis Magyarország Alaptörvényének hatályba lépése óta alkotmányos jelentőségű feladat. Az alkotmányozó hatalom ugyanis az Alaptörvény közpénzekről szóló címe alatt, a 42. cikkben, majd az Alaptörvény negyedik módosítását követően a 41. cikk (2) bekezdésében dedikált állami feladatként rögzíti a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét. A pénzügyi közvetítőrendszer szabályozásának és felügyeletének jelentőségében – értve itt a belső jogrend válság jogalkotását, de az Európai Unió fokozott jogalkotását is – fontos hangsúlyeltolódásokat okozott a világgazdasági válság. Egyértelmű (szabályozási) irány – ahogy ez általában is érzékelhető válságban, illetve válságot követően – az állami szerepvállalás, a gazdaság működésébe történő közhatalmi típusú beavatkozás fokozódó mélysége, amelynek elsődleges mozgatórugója a pénzügyi stabilitás helyreállítására és fenntartására alkalmas jogi és intézményi keret kialakításának, vagyis a makroszintű, makroprudenciális szabályozás és felügyelet, szükségessége. Az előadás fókuszában ennek megalapozása, vagyis a pénzügyi stabilitás igénye, mint – globális – közjó, közérdek által indukált állami gazdasági igazgatási szerepbővülés áll. Azt az igényt járom körbe, amely explicit konstitucionalizálódása még nem következett be, azonban a jogalkalmazási gyakorlat (Ld. Pringle ügyet és OMT ügyet az Európai Unió Bíróságának, valamint a 20/2014. (VII. 3.) AB határozat és 34/2014. (XI. 14.) AB határozat a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatából), ha nem is feltétlenül *expressis verbis*, de elismeri az alkotmányos keretek tágításának, valamint más alapjogok (csak a legjelentősebbeket kiemelve a tulajdonhoz való jog, vállalkozás szabadsága) korlátozhatóságának indokaként.

10.2. Erdős Csaba (SZE ÁJK): Az országgyűlési képviselők pénzügyi függetlensége mint a jó demokrácia egyik biztosítója

Az Alaptörvény deklarációja szerint az országgyűlési képviselők tevékenységüket a köz érdekében látják el és e tekintetben nem utasíthatók. A szabad mandátum ezen megfogalmazása, illetve általában véve a hatalommegosztás elve az Országgyűlés függetlenségét feltételezi, amely azonban csak a tagjain, a képviselőkön keresztül biztosítható. A képviselői függetlenség lényeges összetevője a pénzügyi függetlenség is, amelyet hagyományosan a megfelelő javadalmazással, összeférhetetlenségi szabályokkal és ennek ellenőrzésére hivatott vagyonyilatkozat-tételi kötelezettséggel igyekeznek biztosítani az államok, így Magyarország is. Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy meghatározzam azt, hogy ezen intézmények hazai szabályozása és gyakorlata mennyiben járul hozzá a demokrácia minőségének javításához, illetve hogy azonosítsam a felmerülő elméleti és gyakorlati aggályokat, kihívásokat, s lehetőség szerint megoldási javaslatot is megfogalmazok.

10.2.Váczi Péter (SZE ÁJK): A strasbourgi demokrácia ára Magyarországon

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének aláírásával az Európa Tanács tagállamai hitet tettek amellett, hogy tiszteletben tartanak meghatározott jogelveket, megsértésük esetén pedig szankcióknak vetik alá magukat. Úgy tűnik azonban, hogy bizonyos elvek betartása számottevő kihívást jelent Magyarország számára, nem csupán napjainkban, de az Egyezmény ratifikációja óta. Melyek ezek a problematikus területek, amelyek panaszok ezreit termelték ki az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt? A jelen tanulmány erre a kérdésre keres választ, két témakörre koncentrálna: az eljárások elhúzódásának és a börtönök túlszűfolttségének kérdését elemezve.

11. szekció: Demokrácia és a Balkán

(Szekcióvezető: Lőrinczné Bencze Edit)

A panelben a konferencia az alábbi kérdésekre keressük a választ: A minőségi demokrácia kialakításában milyen szerepe van a politikai pártoknak és a politikai elitnek? A politikai elit magatartása miként hat a demokratikus intézményi fejlődésre? A politikai kultúra és a demokrácia között milyen összefüggéseket mutathatunk ki? Van-e összefüggés a demokrácia és a gazdaság szabadsága között? A peremterületi helyzet okán a térség demokratikus átalakulására a hidegháború megszűnése után nyílt lehetőség, amely azonban a jugoszláv örökségért folytatott háborúba torkollott és a valódi demokratikus berendezkedések kiépítése számos ország esetében lassú folyamat eredményeként jöhetett csak létre. A panelben olyan országok demokratikus fejlődésével foglalkozunk, melyek mindegyike eltérő utat választott és ebből kifolyólag a demokrácia eltérő fokain állnak. Ezen sajátosságok ismertetésére, a demokratikus intézményrendszerek bemutatására kerül a sor a panelben elhangzó előadások alkalmával. A panelben bemutatásra kerül a demokrácia minőségét illetően a horvát fejlődés ellentmondásossága, a szerbiai változások és intézményi jellemzők feltárása. A térség államainak többsége számos problémával küzd, közülük Bosznia-Hercegovina demokratizálásának kudarca kerül ismertetésre, továbbá az albánok önálló állami elképzeléseinek vizsgálata, valamint az instabil macedón politikai rendszer elemzése. A panel összességésként pedig a régió gazdasági fejlettsége, mint a demokrácia egyik fontos kritériuma kerül bemutatásra.

1. PANEL: A Nyugat-Balkán államai a demokráciaépítés folyamatában (Levezető elnök: Reményi Péter)

11.1. Kemenszky Ágnes (BCE TTK): Bosznia-Hercegovina – a megrekedt kísérlet

A Daytoni megállapodás elfogadása óta eltelt húsz év. 1995-ben a nemzetközi közösség célja az volt, hogy a háborút lezárják és a feleket békére kényszerítsék. A nemzetalkotó etnikumok közötti egyezség hiánya következtében az egyezmény tartalmazza egyben az alkotmányos rendszer szabályait is. Az elmúlt években világossá vált, hogy az átmenetinek szánt szabályozás immáron tartóssá vált, mivel a politikai elitnek nem sikerült megállapodnia egy új keretrendszer elfogadásában. Az előadás arra világít rá, hogy a Daytoni megállapodás elfogadása után húsz évvel milyen Bosznia-Hercegovina demokratikus működése. Rávilágít azokra a problémákra, melyeket sikerült megoldani az szövetségi intézményrendszer fokozatos kiépítésével és az entitások közötti kapcsolatok megszilárdításával. Számos probléma azonban továbbra is él, amilyen az etnikai alapú választások és a kormányozhatóság instabilitása, valamint bizonyos csoportok jogainak csorbulása a közhivatal-viselés esetén. További probléma a nemzetközi közösség jelenléte a főképviselő révén, aki eltérő taktikával, de folyamatosan beleszól a föderáció belügyeibe. 2016-ban Bosznia-Hercegovina vezetősége benyújtotta tagsági kérelmét az Európai Unióhoz, ezért érdemes megvizsgálni, hogy az ország mennyire felkészült a demokratikus kritériumok teljesítését illetően és érett-e a tagjelölti státuszra vagy még a belső problémák miatt vágyakozás marad az európai integráció.

11.1. Ördögh Tibor (ELTE ÁJK / PE MFTK / TTNTD): Szerbia mint konszolidált demokrácia?

Az előadás arra a kérdésre keresi a választ, hogy Szerbia 25 év után konszolidált demokráciaként működik-e. Az előadás első részében a politikai intézmények stabilitására helyezem a hangsúlyt, így az alkotmány szükségszerű megváltoztatására, a parlament jellemzőinek és a törvényhozás folyamatának az elemzésére, a kormány koalíciós jellegéből fakadó instabilitásra és felelősségi viszonyokra, az államfői ellensúlyszerep bemutatására és kiemelkedésének okára, az igazságszolgáltatás és az alkotmánybíróság politikai befolyásolhatóságára, a közvetlen demokrácia eszközeinek ritka alkalmazására, az ombudsmani rendszer ismertetésére, továbbá az önkormányzati megoldások feltárására. A középső részében a politikai törésvonalak stabil jelenlétét elemzem, úgymint az etnikai ellentétek feloldása, a múlthoz való viszony kiemelkedése, vagy az integráció megosztó kérdésköre. Az előadás további idejében pedig a pártrendszer koncentrációja kerül bemutatásra, mely a parlamenti pártok számát lecsökkenti és hangsúlyeltolódás valósul meg a jobboldal dominanciája következtében. Az előadás zárásaként az elitkonszenzus hiányát ismertetem, valamint a lakosság bizalmatlanságát a politikai intézmények iránt.

11.1. Lőrinczné Bencze Edit (KJF TBI): A rendszerváltás sajátos vonásai Horvátországban

Jugoszlávia felbomlása után a Horvátország előtt álló feladatok közül kiemelkedett az önállóság és a nemzetállami keretek megteremtése, továbbá a nemzetállam demokratikus berendezkedésének kiépítése, mely összefonódott a piacgazdaság kiépítésének nehézségeivel, az önálló külpolitika irányainak megfogalmazásával, az euroatlanti irányultsággal és a négy évig tartó polgárháborúval. Geoffrey Pridham tipológiája alapján Horvátország többszörös kényszerhelyzetben volt, mert a történelmi, a modernizációs, a biztonság megteremtésének és a demokratizálásnak a kényszere egyszerre volt jelen. Horvátországban a modernizáció, a plurális demokrácia kiépítésének folyamata csak az 1990-es években, a rendszerváltással indulhatott el, de ezen demokráciaépítés nem organikus fejlődés eredménye volt, ellenkezőleg egy megszakított történelmi fejlődés, egy hosszú diktatúra után került kiépítésre nyugati demokráciaelemek alkalmazásával, s a folyamat fontos eleme volt a nemzetépítés, a nemzeti identitás megteremtése. Ezért az állam az alkalmazott demokráciák és ezen belül is az elkötelezett demokráciák sorába illeszthető, melynek legfőbb sajátosságai a már említett organikus fejlődés hiánya (1), a politikai változások elsősorban nem belülről indultak el, hanem külső nyomásra (2), az állam korábbi történelmi sajátosságaira és hagyományaira támaszkodva a demokrácia kiépítése top-down, irányított folyamatként realizálódott, melyben a politikai elit meghatározó szerepet játszott (3), a régi pártállami vezetők hatalmának átmentése ún. nómenklátúra-nacionalizmust eredményezett (4), a társadalom jelentős csoportjai, a civil szervezetek kimaradtak a folyamatból (5), ezért aztán a demokratikus intézményeket és normákat csak részlegesen vezette be az ország. A demokratikus átalakulás Horvátországban két jól elkülöníthető időszakra osztható. A kilencvenes években a plurális demokrácia kiépítése másodrendű feladatként jelentkezett az önállóság megteremtése, megvédése és az ezt támogató újnacionalizmus mögött, s csak az ezredforduló után válhatott meghatározóvá.

2. PANEL: A VÁLTOZÓ NYUGATBALKÁN ÉS AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓ (Levezető elnök: Ördögh Tibor)

11.2. Reményi Péter (PTE TTK): Az albán állam(ok) és a változó Nyugat-Balkán

A Balkán történelme folyamán számos alkalommal volt (mint ahogy jelenleg is az) fontos geopolitikai játszmák terepe, nagyrészt földrajzi adottságai következtében. A nagyhatalmi érdekek általában egyensúlyban tartották a térség politikai erőit, de az egyensúly felborulása mindig komoly politikai átrendeződéseket eredményezett. A 19-20. században a megkésett nemzetévválás és államosodás, illetve a nagyhatalmi átrendeződések miatt a Balkán turbulens politikai (földrajzi) korszakokat élt meg, számos államosodási, határváltozási folyamattal. A térség demokratikus átalakulása is sokkal komplexebb módon jelentkezett, mint Európa többi kommunista államában. A hidegháború vége jelezte itt is a politikai, gazdasági, társadalmi változás kezdetét, de ezzel párhuzamosan kiterjedt állam- és nemzetépítési törekvések is zajlottak, illetve zajlanak ma is, időnként fegyveres konfliktusokkal kísértén. A nagyhatalmi egyensúly felborulása a 90-es években a demokratizálódással párhuzamosan a belső, nacionalista erők által meghatározott feszültségek felszínre kerülését hozta, mely a Balkán államföldrajzi fragmentálódásához vezetett. Jugoszlávia felbomlása többek között egy második albán állam megszületését hozta, mely az átalakuló Balkánon az albánság relatív súlynövekedésével járt. A két demokratikus albán állam egymáshoz és a szomszédaihoz való viszonya a közeljövő balkáni stabilitásának meghatározó kérdése lesz, melynek az összeurópai rendszerekre is lesz hatása.

11.2. Endrédi-Kovács Viktória (BCE TTK): A nyugat-balkáni országok gazdasága és a demokrácia

A daytoni megállapodás nemrég ünnepelte fennállásának 20. születésnapját. Ennek kapcsán különösképpen előtérbe kerül a nyugat-balkáni államok jelenlegi gazdasági helyzete. Ezek az államok 2003-ban, a thesszalóniki csúcson ígéretet kaptak az Európai Uniótól, hogy a megfelelő feltételek teljesítése esetén a közösség teljes jogú tagjaivá válhatnak. Az azóta eltelt időszakban a nyugat-balkáni államok több reformot is bevezettek annak érdekében, hogy minél hamarabb csatlakozhassanak és szép lassan haladnak a csatlakozási kritériumok teljesítése felé. Habár az elmúlt években a csatlakozási folyamat lelassult és úgy tűnik, hogy nem reális ezen országok felvétele (elsősorban a gazdasági válságnak, euróválságnak valamint a jelenleg zajló menekültválságnak köszönhetően), érdemes áttekinteni a régió államainak jelenlegi gazdasági helyzetét, illetve azt, hogy az elmúlt bő évtizedben hogyan is fejlődött a gazdaságuk. Az előadás 2002-től napjainkig tekinti át a nyugat-balkáni országok gazdasági integrációérettségének alakulását. Az előadás három részre osztható: először egy módszertani áttekintés után bemutatom általánosságban a térség államainak integrációérettségét, majd ezen belül a gazdasági fejlődés mutatószámait részletezem. Végül ismertetem a gazdasági fejlődést leginkább gátló tényezőket, majd ezzel kapcsolatban ajánlásokat fogalmazok meg annak érdekében, miként lehetne gazdasági fejlődésüket tovább segíteni.

11.2. Braun András (ELTE ÁJK): Elhúzódó európai uniós integrációs folyamat Macedóniában. A macedón politikai konfliktusok háttere

A Nyugat-Balkán integrációja az Európai Unióba olyan elhúzódó, és konfliktusoktól sem mentes folyamat, amelyben precedensként jelentkeznek a korábbi kelet-európai bővítések tapasztalatai, illetve egyaránt jelen vannak súlyos politikai, gazdasági és társadalmi kihívások is. Ebből kifolyólag a hat nyugat-balkáni ország az integrációs folyamatban nem áll azonos szinten. Négy ország (Szerbia, Montenegró, Albánia és Macedónia) tagjelölt státusszal, míg két ország (Bosznia-Hercegovina és Koszovó) potenciális tagjelölti státusszal rendelkezik. Az már igen hamar kiderült, hogy a volt jugoszláv országokból és Albániából álló nyugat-balkáni régió elhúzódó integrációs folyamatra számíthat. A csatlakozási folyamat segítségével mind az Európai Unió, mind pedig a nyugat-balkáni és tágabb értelemben a délkelet-európai országok is különböző típusú regionális együttműködések hoztak létre azzal a céllal, hogy a térség politikai, gazdasági és társadalmi felzárkóztatását minél hamarabb és minél hatékonyabban véghez tudják vinni. Azonban a pozitív kezdeményezések ellenére is megmaradtak a nyugat-balkáni országok között fennálló sajátos konfliktusok, amelyek mind belpolitikai, mind pedig (régión) külpolitikai téren jelentkeznek politikai, etnikai és biztonsági területeken is. A konfliktusok szempontjából az egyik kiemelt ország Macedónia, amely ugyan 2004 óta tagjelölt ország, azonban olyan súlyos bel- és külpolitikai problémákkal küzd, amelyek gátolják az integrációs folyamatban való előrejutását az országnak. Macedóniában egyszerre vannak jelen bel- és külpolitikai konfliktusok is, és további súlyos problémát okoz a többségi macedón társadalom, valamint az országban élő albán kisebbség között meghúzódó etnikai szembenállás is. A 2001-es ohridi eseményeket követően 2015-ben Kumanovó városában újból fegyveres etnikai összecsapások zajlottak le a macedón rendőrség és az albán UCK között. Mindezek mellett a Gruevski-kormány ellen indult ellenzéki tüntetések is az ország folyamatos destabilizációhoz vezettek. A kialakult válsághelyzetben az Európai Unió, mint közvetítő aktor is fellépett. Ennek eredményeképp előrehozott választásokat írtak ki az országban, valamint átfogó korrupció-ellenes vizsgálat is indult. Azonban az áprilisról júniusra eltolódott előrehozott választások azt jelzik, hogy korántsem várható, hogy rövid időn belül kompromisszum szülessen az országban a konfliktusok rendezéséről. Ezen említett és egyre inkább elmélyülő politikai konfliktusok pedig folyamatosan hátráltatják Macedónia euroatlanti integrációs folyamatát.

12. szekció: Etnopolitika és demokrácia

(Szekcióvezető: Toró Tibor)

A panelben elsősorban a demokratikus államok keretén belül megjelenő etnikai csoportok politikai aktivizálódásának a demokráciára, és demokratikus államok viszonyára gyakorolt hatásával kapcsolatos előadások kapnak helyet. Az etnikai pártok, az etnikai (civil) szervezetek, többség-kisebbség viszony, valamint az anyaállami politikák vizsgálata egy komplex rendszer vizsgálatának pillérei, amely szoros összefüggésben vannak a demokrácia minőségének kérdésével, valamint az államközi viszonyok alakulásával. A felsorakoztatott dolgozatok főleg empirikus adatokra támaszkodnak, azonban elméleti relevanciával is rendelkeznek. Több előadás foglalkozik a kisebbségi magyar közösségek, illetve a romák etnikai mobilizációjával, ugyanakkor a kelet-európai térség más etnikai közösségei vonatkozó előadásokat is várunk.

1. PANEL: KISEBBSÉGI ETNOPOLITIKAI MOBILIZÁCIÓ (Levezető elnök: Kiss Tamás)

(discussant: Feischmidt Margit, MTA TK)

12.1. Dobos Balázs (MTA TK): Etnopolitikai mobilizáció és roma pártok Magyarországon

A romákhoz köthető, a rendszerváltás óta bejegyzett mintegy 35 politikai párt mind a pártverseny, mind pedig a kisebbségi közélet állandó, ugyanakkor korlátozott politikai mobilizációs és véleményformáló képességekkel bír, marginális szereplője Magyarországon, amelyet leginkább a parlamenti választási sikertelenségük jelez. Kevés adat és kutatás áll viszont rendelkezésre már eleve arról, hogy a vizsgált politikai szerveződések miként teljesítenek politikai pártokként, melyek a főbb jellemzőik, beszélhetünk-e minden esetben politikai pártokról, másfelől pedig szükségszerűen etnikai pártokként azonosíthatók-e, azaz az etnopolitikai mobilizációról, illetve főként az európai etnikai és etnoregionális pártokról szóló szakirodalmi állítások hogyan és mennyiben értelmezhetők a hazai roma pártok kontextusában. Hasonlóan kevés figyelem övezte annak vizsgálatát, hogy maguk a romák miként viszonyulnak a politikai részvételi és képviseleti struktúrákhoz, különösen a politikai pártok intézményéhez. Azaz hogyan határozzák meg magukat ezekre a szinterekre lépve és ezekben működve, miként azonosítják, címkézik a célcsoportot, hogyan vonnak meg határokat, miként próbálnak meg társadalmi támogatást szerezni és mobilizálni, illetve hogy ők maguk miként definiálják a közösségi érdekeiket és céljaikat. Az előadás a fenti kérdésekre keresi a választ, támaszkodva egyebek mellett az egykori és mostani roma pártvezetőkkel készült, félig strukturált mélyinterjúk eredményeire.

12.1. Toró Tibor (Sapientia EMTE): Változó patrónus-kliens viszonyok és politikai mobilizáció a bánffyhunyadi és nagyváradi romák körében

A klasszikus értelemben vett patrónus-kliens viszony kialakulása az ókori Rómáig visszavezethető, és az esetek nagy részében gazdasági vagy társadalmi szempontból erősebb, valamint egy szegényebb, kiszolgáltatottabb szereplő egyenlőtlen kapcsolatát értjük alatta. Politikatudományi szempontból a téma a klientelizmus, a politikai kliensrendszer és pártpolitika kapcsolatának vizsgálatában jelenik meg leginkább. Az előadás célja a két értelmezés bizonyos szempontból való közelítése. Két erdélyi, nagyváradi és bánffyhunyadi terepmunka alapján a dolgozat egy változó patrónus-kliens viszonyt mutat be, amely szerint a különböző gazdasági (főleg napszámon és munkahelyen alapuló) függési viszonyokat egy újabb, a helyi politikai és közpolitikai intézményeken (szociális támogatások rendszere, közmunka, európai uniós alapok felhasználása, stb.) alapuló viszony váltja fel, amelynek kontrollja már nem a gazdasági, hanem a helyi politikai szereplők kezében összpontosul. Más szóval, ez a rendszer kihatással van a demokrácia minőségére és működésére is, hiszen direkt kapcsolatban van a két településen élő romák politikai mobilizációjára és a közügyekben való részvételére, vagy pontosabban annak hiányára is. Ugyanakkor, a dolgozat kitér a kialakuló patrónus-kliens viszony legitimálására megfogalmazott diszkurzív sajátosságokra is.

12.1. Bakk Miklós (Sapientia EMTE): Erdélyi autonómiaviták – szimbolikus konfliktusok

A szimbolikus konfliktusoknak központi szerepük van a politikai rend fenntartásában valamint a kollektív identitások fennmaradásában és átalakulásában. A politikai folyamatok szimbolikus konfliktusok sorozataként is értelmezhetőek. A rendszerváltás után az erdélyi magyarság politikai céljaként megfogalmazott autonómiatervek nem csupán közpolitikai javaslatok és alkotmányos reformelképzelések voltak, hanem szimbolikus eszközök is a különböző magyar irányzatok közötti mobilizációs versenyben. Az előadás az autonómiatervek közötti vitát olyan szimbolikus konfliktusként mutatja be, amely Simon Harrison konfliktustipológiája (1995) alapján értelmezhető és szakaszolható.

12.1. Székely István Gergő (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Kolozsvár): Kisebbségi mandátumok Románia parlamentjében: etnobiznisz vagy protesztuszavazás?

Románia 18 speciális mandátumot különít el a parlament alsóházában a nemzeti kisebbségek képviselőitől biztosítása érdekében (ebbe nem értendő bele a magyar kisebbség). Ez az intézményes megoldás madártávlatból igen bőkezű, kisebbségbarát politikának tűnhet, ám korábbi kutatások a rendszer számos negatívumát feltárták, például az ily módon megválasztott képviselők parlamenti tevékenységének visszásságait (ez a képviselőcsoport a mindenkori kormány egyik legstabilabb támasza), a demokráciadeficitet, egyes esetekben a klientelizmus és az etnobiznisz irányába mutató tendenciákat. Jelen dolgozat egy másik irányból közelíti meg a romániai kisebbségi képviselő témakörét. A 2008-as és 2012-es parlamenti választáson az a rejtélyes jelenség volt megfigyelhető, hogy a kisebbségi szervezetek szavazatainak jelentős része földrajzilag olyan zónákból származott, ahol hagyományosan az illető etnikai csoportok nincsenek jelen, aminek következtében a közbeszédben a választási csalás, a szavazatvásárlás gyanúja is felvetődött. Elemzésemben amellet érvelek, hogy a jelenség magyarázata sokkal inkább a protesztuszavazásban keresendő. A választási eredmények község-szintű bontásban való elemzése ugyanis arra világít rá, hogy

a kisebbségi szervezetek sikeressége összefüggésben van a szavazólapon elfoglalt pozíciójukkal. Tehát a szavazólap szerkezetéből adódó variancia (a szervezetek sorrendje a cédulán az egyéni választóköri köröként változik) közvetett bizonyítékot szolgáltat arra, hogy tulajdonképpen a mainstream pártokkal szembeni elégedetlenség egy része a kisebbségi szervezetek támogatottságában csapódik le. A jelenség elméleti szempontból is figyelemre méltó, ugyanis a proteszt szavazásnak egy nem szokványos formájával állunk szemben, amelyben a választók úgy próbálják büntetni a nagy pártokat, hogy közben a rendszert magát (talán akaratukon kívül) megerősítik, hiszen a speciális szabálynak köszönhetően mandátumot szerző kisebbségi szervezetek valójában a kormány stabilitásához járulnak hozzá.

12.1. Kiss Tamás (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Kolozsvár): A roma etnikai mobilizáció feltételei Erdély etnikailag vegyes lokális társadalmi tereiben

Az előadás azt mutatja be, hogy milyen feltételek teszik valószínűvé a roma etnikai mobilizációt, illetve valószínűsítik a Roma Párt támogatását. Szemben a legtöbb erre vonatkozó tanulmánnyal a kérdést lokális szinten vizsgáljuk, egy 10 erdélyi településre kiterjedő komplex vizsgálat alapján. Milyen lokális etnikai kategorizációs rendszer teszi valószínűvé az etnikai mobilizációt? Milyen feltételeknek kell a lokális roma elit megfeleljen, hogy sikeresen kapcsolódjon az országos szinten szerveződő roma mozgalomhoz, illetve hogy helyi szinten fenntartsa a saját támogatottságát? Milyen külső és belső erőforrásokra támaszkodik a mobilizáció? Ezeket a kérdéseket a vizsgálat során mennyiségi és minőségi adatfelvétel segítségével próbáltuk körbejárni. Az előadás elsősorban a sikeres helyi mobilizáció eseteit fogja bemutatni és ezt állítja kontrasztba azokkal az esetekkel, ahol a mobilizációra kísérlet sem történt, vagy, ha igen, az elbukott.

2. PANEL: ETNOPOLITIKA ÉS NEMZETÉPÍTÉS (Levezető elnök: Toró Tibor)

12.2. Dobos Edgár (MTA TK): Kisebbségi léthelyzetek az etnopolitikai senkiföldjén: államalkotó és nemzeti kisebbségek Bosznia-Hercegovinában

Bosznia-Hercegovina anomáliának számít a nemzetállami rend szempontjából: egy címzetes (tituláris) nemzet helyett három államalkotó nemzet helyzetét privilegizálja, miközben a 17 hivatalosan elismert nemzeti kisebbség, illetve a magukat vegyes házasságból való származásuk révén vagy ideológiai okokból nem etnikai kategóriával leíró boszniaiak a „többiek” kategóriába sorolódnak. A nemzetközi beavatkozók, illetve a boszniai állami és helyi szintű aktorok fantáziái és gyakorlatai együttesen egy olyan államot hoztak/hoznak létre, amely egy háromsztrátú mozaikként felfogott multietnicitást, a hatáskörök és az érdemi kormányzás egyértelmű etnikai többséggel rendelkező szubállami szintekre, közigazgatási egységekre (entitás, kanton, járás) történő delegálását és a diszkrimináció etno-territoriális forrásait intézményesíti. A interjúkon, terepmunkán és elsődleges forrásokon alapuló előadás célja, hogy két esettanulmány révén rávilágítson arra, hogyan navigálnak e „mezsgyevilágokat” és vegyes élethelyzeteket felszámoló közegben a kisebbségi lét különféle változatait megtapasztaló – gyakran elemzési vakfoltba kerülő – boszniaiak. Elemzési célból különbséget tesznek az „államalkotó kisebbségek”, azaz államalkotó státusuk ellenére helyi szinten de facto kisebbségi helyzetben lévő bosnyákok, szerbek és horvátok (pl. a munkahelyhez és megfelelő iskolai oktatáshoz, egészségügyi ellátáshoz, nyugdíjhoz, közszolgáltatásokhoz és különféle társadalmi kedvezményekhez való hozzáférés tekintetében diszkriminációnak kitett menekült-visszatérők), illetve a „nemzeti kisebbségek” (pl. magyarok, csehek, romák, zsidók) között.

12.2. Zahorán Csaba (Terra Recognita Alapítvány) – Patakfalvi-Czirják Ágnes (PTD): „Probably Moldova doesn't Exist” – Moldova az elvárások és realitások között

A demokratikus berendezkedések értékelése általában egy jól meghatározott normatív keretben történik. Ez a keret azonban általában olyan előfeltevésekre épül és olyan működő intézményekkel számol, amelyek nem feltétlenül vannak összhangban az egyes konkrét kontextusokkal, társadalmakkal. Előadásunkban egy, a Moldovai Köztársaságban végzett féléves antropológiai kutatás eredményeit szeretnénk összegezni, megvizsgálva, hogy egyes különböző értelmezési keretek és fogalmak hogyan lesznek „kiforgatva”, „átírva” a terepen. A túlnyomórészt „nyugati”, vagyis liberális demokratikus nézőpontból meghatározott keretek ugyanis nem képesek maradéktalanul megragadni a közép- és kelet-európai praxisokat, kulturális, történeti és társadalmi realitásokat, amelyek így újszerű, csak saját logikájuk figyelembe vételével értelmezhető rendszereket hoznak létre. Így van ez számos olyan fogalommal, amelyeket a közép- és kelet-európai országokra és nemzetekre használunk, például: demokrácia, emberi és kisebbségi jogok, piackapitalizmus, nemzet, nemzeti identitás, nacionalizmus, nemzetépítés stb. Olyan kérdésekre keressük a választ, hogy miképp érvényesülnek, „valósulnak meg” a meghatározott és átvett rendszerek, fogalmak és értelmezések a moldovai társadalomban. Hogyan alakul (át) a tartalom az „elvárt” formában. Előadásunkban néhány ilyen – szerintünk releváns – fogalomra (nemzet, nemzeti identitás és nemzetépítés, emlékezetpolitika) koncentrálunk, és azt nézzük meg, hogyan működnek a kívülről sokszor zavarosnak tűnő moldovai viszonyok közepette.

12.2. Kántor Zoltán (PPKE BTK / NPKI): Két állampolgárság – két szavazat – két politikai közösség

A 2010 utáni nemzetpolitikai változások két kérdésével foglalkozom, az állampolgárság kiterjesztésével és a külhoniak szavazati jogával. Az állampolgársági törvény módosítása (2010) és a külhoniak szavazati jogának biztosítása az új választási törvényben (2011) – a 2001-es státustörvény és a 2004-es kettős állampolgárságról szóló népszavazás – után újra középpontba hozta a vitákat a nemzet és a politikai közösség meghatározásáról, illetve annak következményeiről. A gyakorlati politikai következményeken túl, terítékre kerül a demokrácia kérdése, és pedig a külhoniak magyarországi szavazási lehetősége biztosítása által, a külhoni magyar állampolgárok két állam politikai közösségének sorsát befolyásolják. A külhoni magyar állampolgárok részt vesznek a saját országuk választásain, és egyben a magyarországi országgyűlési választásokon (illetve, opcionálisan a magyarországi EP választásokon /a 2014-es EP választások esetében különösen a FIDESZ EP listája, amelyen a külhoni magyarság jelöltjei is szerepeltek, illetve mandátumot szereztek). A folyamatok és elméleti dilemmák ismertetésén túl, reflektálok a kérdésekkel összefüggő kisebbségvédelem és demokrácia problémakörére.

12.2. Pogonyi Szabolcs (CEU): Határon túli szimbolikus szavazatok

Az elmúlt négy évtized során a migráció volumenének növekedésének hatására megduplázódott a világban azon országok száma, amelyek az ország határain kívül tartózkodó állampolgáraik számára lehetővé teszik a politikai jogok gyakorlását. Ma a külföldön tartózkodó állampolgárok az ENSZ által elismert államok jóval több mint felében, az európai országok többségében élhetnek szavazati jogukkal. Számos esetben a szavazati joggal nemcsak az ideiglenesen külföldön tartózkodók rendelkeznek, de a hazájukból elvándoroltak, a korábban kivándoroltak leszármazottai, illetve a határok átrajzolásával hazájuk határain kívül rekedtek is. Az elmúlt években számos kutatás vetette fel a határon túli szavazás normatív és gyakorlati dilemmáit, ám kevés olyan tanulmány született, amely a határon túli szavazók motivációit vizsgálta. Előadásomban a külhoni magyarok a választásra vonatkozó nézeteit és választási hajlandóságát elemzem Romániában, Szerbiában, az Egyesült Államokban és Izraelben élő, 2010 óta honosított, Magyarországon lakóhellyel nem rendelkező magyar állampolgárokkal készített kvalitatív interjúk alapján.

Szerkesztette:
Tóth Krisztina, Mészáros Pál, Mészáros Dávid Mihály
PPKE BTK